SYDDANSK UNIVERSITET
INSTITUT FOR IDRÆT OG BIOMEKANIK

FYSISK AKTIVITET I SKOLEFRITIDSORDNINGER

Jan Toftegaard Støckel

2013:5

MOVEMENTS

Fysisk aktivitet i skolefritidsordninger

En analyse af institutionsstrukturer og kulturer under forandring

Jan Toftegaard Støckel

Institut for Idræt og Biomekanik

Fysisk aktivitet i skolefritidsordninger: En analyse af institutionsstrukturer og kulturer under forandring.

Jan Toftegaard Støckel
Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet

Udgivet 2013
ISBN 978-87-92646-69-9

Serie: Movements, 2013:5
Serieudgiver: Institut for Idræt og Biomekanik

Forsidefoto: Colourbox
Forsidelayout: UniSats
Opsætning: Lone Bolwig

Tryk: Print & Sign, Odense

Resumé

Formålet med dette forskningsprojekt er at undersøge omfanget, karakteren samt betydninger af fysisk aktivitet i idræts-SFO'er i relation til de traditionelle SFO'er.

Hovedresultaterne viser, at det ikke er muligt at dokumentere signifikante forskelle på tværs af institutionstyper i forhold til børnenes trivsel, aktivitetsniveau, fitness eller bmi.

På såvel idrætssfo'er som traditionelle sfo'er tematiseres og tilskrives fysisk aktivitet stor værdi.

Observationer af idræt, leg og bevægelse i institutionerne viser, at det er vanskeligt at omsætte politikker og hensigtserklæringer i praksis.

Undersøgelsen viser, at institutionerne oplever certificeringsordningerne som noget, der har givet ny inspiration til lege og aktiviteter.

Når det kommer til institutionernes udmøntning af fysisk aktivitet er der fortsat betydelige udfordringer i forhold til at skabe sammenhæng mellem institutionernes overordnede pædagogiske mål og de måder, hvorpå personale og ledelse kan implementere det i en hverdagspraksis.

Hovedkonklusionen er, at DIF og DGI's certificeringstilbud gennem kurser og supervision, positivt har bidraget til at tematisere og italesætte de organisatoriske strukturer og normative kulturerer på skolefritids-ordningerne. Certificeringsordningerne tilstræber at virke på et område med betydelige ressourcemæssige udfordringer, hvor behovene for et skarpere fokus, øget planlæggelsesindsats, bedre efteruddannnelse af personalet eller specifik rekruttering af idrætspædagoger er påtrængende, hvis man alle børn skal i bevægelse.

Indholdsfortegnelse

Forord 7

Baggrund 8

Forskningsprojektets centrale spørgsmål 9

Kort præsentation af DIF og DGI's certificeringsprogrammer 10

Metode 11

Del 1 - Objektive målinger af fysisk aktivitet, kondition og bmi 16

Del 2 – Spørgeskemadata 23

Del 3 – Deltagerobservation 28

Del 4 – Fokusgruppeinterview blandt pædagoger og medhjælpere 45

Sammenfattende analyse og diskussion 55

Konklusioner 59

Anbefalinger 61

Referencer 62

Bilag 1 Deskriptiv data fra forældreundersøgelsen 64

Forord

I nærværende undersøgelse af idrætssfo-feltet har i alt 10 skolefritidsordninger fra 5 kommuner deltaget. I hver kommune har en traditionel skolefritidsordning og en idrætssfo deltaget som parrede institutioner for at øge den geografiske og kommunale sammenligning.

Undersøgelsen er gennemført med økonomisk støtte fra Kulturministeriet, DIF, DGI, Aalborg, Skanderborg, Tønder, Høje Taastrup og Gentofte Kommune.

Tak til de deltagende institutioners ledelse og personale for hjælp med information og dataindsamling. Undersøgelsesgruppen har især fået god hjælp til udfyldelse af timeregistrering, indsamling af udstyr og gennemførelse af de fysiske tests og spørgeskemaer. Undersøgelsen kunne ikke have været gennemført uden jer, og vi beklager, hvis disse pligter har forhindret jer i at igangsætte bevægelsesaktiviteter i mellemtiden.

Tak til de mange forældre som svarede på spørgeskemaer og gav deres børn lov til at deltage i undersøgelsen. En helt særlig tak til de cirka 700 børn, som lod sig teste med løbetest, gik med bevægelsesmåler i en uge, og indgik i besøgsinterview.

Undersøgelsen er blevet hjulpet stærkt på vej af adskillige idrætsstuderende ved Institut for Idræt & Biomekanik ved Syddansk Universitet. Jonathan Liliendal og Maria Setterby har begge gennemført deres bachelorprojekter ved at udføre kvalitativt baserede feltstudier i komparative sfo'er og idræts-sfo'er. Sidsel Domazet har skrevet kandidatspeciale ud fra de fysiske aktivitetsmål, der blev indsamlet i de fem kommuner. Endvidere har fire studentermedhjælpere hjulpet med den praktiske dataindsamling på institutionerne.

Baggrund

Deltagelse i regelmæssig fysisk aktivitet fremhæves ofte som en væsentlig parameter for børns udvikling og trivsel, men betingelserne for fysisk aktivitet er i de seneste årtier angiveligt blevet udfordret af forandringer i de helt grundlæggende vilkår som f.eks. transport, forbrugskultur, legekultur, ny teknologi og et stigende dokumentationskrav fra offentlige myndigheder og Undervisningsministeriet.

Selvom idrætsdeltagelsen i organiserede idræts- og fritidsaktiviteter for de yngste skolebørn ligger stabilt højt på 80-90 procent, så viser de seneste tal fra Sundhedsstyrelsen (2008), at kun cirka halvdelen af de større danske skolebørn lever op til anbefalingerne om 1-1½ times fysisk aktivitet om dagen og mindst to gange om ugen ved højere intensitet.

Det kan umiddelbart synes modsætningsfyldt, at så mange børn er foreningsaktive, men alligevel ikke tilstrækkeligt fysisk aktive. Meget tyder på, at dette misforhold ikke blot skyldes, at aktivitetsniveauet i den organiserede idræt er for lavt, men også, at den totale mængde daglige fysiske aktivitet er for utilstrækkelig til at opfylde anbefalingerne (Bergeron, 2008).

Den manglende fysiske aktivitet er især udtalt blandt de 13-15-årige skolebørn, men ifølge de seneste undersøgelser er det nu også et problem, der kan spores i stadigt yngre målgrupper på en række sundhedsparametre. Hvor man tidligere var overbevist om, at eksempelvis børnehavebørn var rigeligt aktive, så viser undersøgelser i dag, at også børn helt ned i 3-5 års alderen lever et liv med overvægt, dårligt selvværd og uden tilstrækkelig fysisk aktivitet (Aarup et.al., 2008; Reilly, 2004).

Ved indskolingen og overgangen til et skoleliv, hvor en stor del af de intellektuelle færdigheder tilegnes stillesiddende synes det vigtigt at undersøge effekterne af at gå i idrætssfo versus almindelig sfo.

Forandringer i den traditionelle *friheds- og fritidskultur*, hvor børn selv vælger aktiviteter og står for deres gennemførelse i skolefritidsordningerne, går i stigende grad i retning af en mere aktivitets- eller læringsorienteret diskurs. Disse forhold har angiveligt konsekvenser for børnenes motivation for bevægelse, ligesom det kan være vigtigt i forhold til organiseringen af sfo'ernes idrætsfaglige satsninger og den pædagogiske kompetenceudvikling. Set i et lidt større perspektiv kan resultaterne ligeledes være væsentlige i forhold til planlægningen af regionale og nationale sundhedspolitiske satsninger, som omfatter institutionstiden eller heldagsskolen. Implikationerne af disse spørgsmål er relevante for de cirka 228.000 børn i alderen 5-11 år, der er indskrevet i offentlige og private skolefritidsordninger, samt de voksne, der er beskæftiget i disse institutioner.

Forskningsprojektets centrale spørgsmål

Hovedformålet med forskningsprojektet er at undersøge:

1. Om børn, der går i idræts-SFO, er mere fysisk aktive og i bedre kondition end jævnaldrende, der går i almindelige skolefritidsordninger henholdsvis børn, der ikke går i SFO.
2. Om eventuelle forskelle i omfanget af fysisk aktivitet har en afledt betydning for børnenes sundhed og trivsel
3. Om eventuelle forskelle i fysisk aktivitetsniveau mellem institutioner bidrager til at forklare forskelle på børnenes aktivitetsniveau i andre sammenhænge
4. Hvad der kan forklare eventuelle forskelle på omfanget og karakteren af fysisk aktivitet mellem idræts-SFO'er og almindelige SFO'er. Den sidste del omfatter en kvalitativ belysning af institutionernes organisatoriske strukturer og normative kulturerer.

Kort præsentation af DIF og DGI's certificeringsprogrammer

Såvel Danmarks Idræts-Forbund som Danske Gymnastik- og Idrætsforeninger indgår i kursus- og uddannelsesprogrammer, der tilsigter at opkvalificere og certificere skolefritidsordninger til at blive såkaldte idræts-sfo'er. Ifølge DIF's hjemmeside (www.dif.dk) hedder det: "Børnene vænnes til at være fysisk aktive og bevarer glæden ved at bevæge sig som en naturlig del af deres liv." På DGI's hjemmeside (www.dgi.dk) hedder det tilsvarende: "Oplever de glæden ved at bevæge sig og dyrke idræt i en tidlig alder, hænger de sunde vaner ved resten af livet." Begge organisationer argumenterer således værdimæssigt for, at den fysisk aktive barndom/ungdom har betydning for den fremadrettede fysiske aktivitet. Selvom det fremstår logisk, at bevægelsesglæde har betydning for udvikling af kropslige færdigheder og dermed motivation for deltagelse i idræt, så er der endnu ikke tilstrækkelig viden om, hvilke idrets- og bevægelsesmæssige oplevelser og organiseringsformer, der i særlig grad prædikterer et fysisk aktivt liv. I tillæg til dette er det mere usikkert, hvilken betydning institutionslivet har for en livslang tilknytning til fysisk aktivitet. Der kan imidlertid være mange grunde til, at begge organisationer investerer ressourcer i at stimulere lysten til idræt og bevægelse i netop skolefritidsordningerne. Den eksisterende viden om børns idrætsdeltagelse illustrerer, at det netop er i overgangen mellem sfo-alderen (6-11 år) og teenagealderen (12-13 år), at det mest markante frafald i idrætsdeltagelsen forekommer. En anden årsag kan være det enorme potentiale, der ligger i at udnytte tiden i eftermiddagstimerne til at fremme aktiviteter og lege, som kan fungere som en appetitvækker og brobygger til aktiviteter i idrætsforeninger. For det tredje findes der et stort potentiale i at påvirke den eksisterende friheds- og fritidskultur, hvor børn traditionelt er blevet givet frie fysiske rammer og frie muligheder til leg, og ændre den i retning af opnå større motorisk og kognitiv læring gennem vokseninitierede aktiviteter. Grundtanken bag disse certificeringsprogrammer er at fremme den fysiske dimension i institutionshverdagen. Ideelt set tænkes det at kunne ske ved en uddannelsesmæssig dialog mellem ledelse, institutionspersonale og eksterne kursusledere. Hovedformålet er at udvikle rum, rammer og muligheder, der kan skabe mere bevægelse. DIF som DGI bruger en uddannelsesproces på henholdsvis 12 og 18 måneder. De tiltænkte kompetenceløftet sker gennem spotkurser på institutionerne, hvor der blandt andet er fokus på:

a) de institutionelt betingede strukturer, der handler om hvordan man skaber rum og rammer for fysisk aktivitet i form af et bredt aktivitetsbegreb (bevægelseslege, spil og idræt)
b) organisering, planlægning, gennemførelse og evaluering af det pædagogiske og idrætspædagogiske arbejde
c) pædagogernes roller som kulturskabere og kulturbærere

Metode

Det metodiske design er et komparativt casestudie, der indeholder kvantitative og kvalitative delmoder. Der er tale om en forklarende forskningstype, hvor formålene er at opnå valide tværsnitsmål i forhold til børns kondition og generelle fysiske aktivitet, samt at analysere hvordan personalet på institutionerne italesætter og arbejder med idræt, leg og bevægelse i det pædagogiske arbejde.

Casestudiet er velegnet til at belyse sociale processer, som f.eks. udviklingsprocesser eller meningsdannelser hos individer eller grupper. Casestudiets muliggør en dybdegående og nuanceret belysning af kontekstsspecifikke forhold, men designet er ofte mindre standardiseret end for eksempel det randomiserede kontrollerede forsøg, der i dette tilfælde kunne have været et relevant alternativ. Valget af design hænger naturligt sammen med forskningsspørgsmålet og hvad der er praktisk, tidsmæssigt og økonomisk muligt. Idet forskningsspørgsmålet søger at afdække effekterne af en intervention i forhold til institutioner og pædagoger med afledte effekter for børnene, kunne det randomiserede kontrollerede forsøg bidrage til at isolere interventionens sluteffekt gennem målinger af børnenes aktivitetsnieau og kondition ved base- og endline. Fordelen ved denne tilgang er især, at der kan tages højde for forskelligheder ved baseline, og at man i et vist omfang kan kontrollere og dosere interventionen. Imidlertid viser erfaringerne med implementeringsprocesserne omkring fysisk aktivitet i daginstitutioner og skoler, at institutionelle forandringer foregår med meget forskellig hastighed og styrke.

Nogle institutioner griber måske hurtigt de nye ideer, begynder at indrette sig anderledes, ændrer dagsprogrammer og ansætter pædagoger med idrætslige kompetencer og begynder måske at se resultater indenfor 3-6 måneder. Andre institutioner opererer med andre rammevilkår, og har måske ledelsesmæssige eller personalemæssige forhold, der gør, at man finder det vanskeligt eller besværligt at implementere de nye ideer og strukturer. Efter samtale med flere af de parter, der agerer på feltet, blev det besluttet, at det ville være bedst, hvis undersøgelsen kun skulle inddrage institutioner, hvor man har allerede havde fået opbygget et godt erfaringsgrundlag med certificerede idrætssfo'er.

Dette valg hænger godt sammen med det helt overordnede ønske om at opnå en nuanceret viden om de styrker og barrierer, der knytter sig til implementeringen af en fysisk aktiv institionshverdag.

Fravalget af det kontrollerede forsøg har betydning for studiets statistiske generaliserbarhed af de data, der formodes at være påvirket af certificeringsprocessen. I stedet for base- og endlinemålinger vil det i casestudiet kun være muligt at foretage tværsnitsmålinger af de afledte effekter på børneniveau i forhold til fysisk aktivitet, kondition, idrætsdeltagelse og trivsel. Problemet ved tværsnitsmålingen er, at den ikke giver mulighed for at kontrollere for baseline og dermed de forhold, der kunne tænkes at have indvirket på børnenes fysiske aktivitetsniveau før de indgår i sfo.

Parringen af en idrætssfo og en almindelig sfo i hver kommune fungerer som en tilnærmet model for at have en interventionsgruppe og en sammenlignelig kontrolgruppe, men det er stadig utilstrækkelig i forhold til at bestemme interventionens isolerede effekter med mindre, der på de parrede institutioner findes sammenlignelige forhold, og at børnenes gennemsnitlige kondition og aktivitetsniveau er nogenlunde ens ved starttidspunktet.

Til gengæld kan casedesignet bibringe en høj grad af overførbarhed eller analytisk gene-

raliserbarhed, såfremt det antages, at de studerede forhold ville kunne genfindes i større eller mindre grad i andre institutioner eller kommuner.

I det følgende beskrives de empiriske undersøgelser, der er foretaget i de ti skolefritidsordninger.

Del 1 - Objektive målinger af fysisk aktivitet

Brugen af accelerometermålinger og løbetest er tidligere blevet fremhævet som pålidelige og anvendelige metoder til at bestemme fysiske form og generelle aktivitetsniveau for aldersgruppen af 5-10 årige børn. Til accelerometer-målingerne anvendes MTI Actigraph. Målinger i alle institutioner gennemføres i 7 dage (5 hverdage og 2 weekenddage). Andersen's løbetest anvendes til at bestemme børnenes fysiske form. Tilsagn fra forældre og børn indhentes forud for test. Indsamling af højde- og vægtmål til brug for beregning af BMI sker i forbindelse med udlevering MTI Actigraph'en, ligesom der enten udleveres en kuvert med password til brug for adgang til et elektronisk spørgeskema eller et papirspørgeskema. I bilag 1 forefindes testprotokollen, der i detaljer præciserer fremgangsmåden for dataindsamlingen.

Del 2 - Spørgeskema til børn og forældre

Formålet med børnespørgeskemaet er at undersøge idrætsdeltagelse, tilfredshed med skolen og skoleidrætten, sociale kompetencer, autonomi og selvoplevet trivsel. Undersøgelsen bidrager til at besvare forskningsspørgsmål 2, og er blevet gennemført med støtte fra testpersonale eller pædagoger og lærere. Børn i anden og tredje klasse har i nogle tilfælde selv kunnet klare at udfylde spørgeskemaet. I de tilfælde har testlederen kontrolleret, at alle spørgsmålene blev besvaret og at udfyldelsen så sammenhængende ud. For de mindste og mest støttekrævende børn har udfyldelsen været udført som et besøgsinterview, hvor den voksne har stillet spørgsmålene, læst svarmulighederne op, og barnet svarer.

Formålet med forældrespørgeskemaet er at opnå viden om barnets idræts- og transportvaner, forældrenes uddannelses-, indkomst- og erhvervsstatus samt yderligere relevante baggrunds-variable som etnicitet, civilstatus og antal personer i husstanden. Del 3 har til formål at indhente viden, der skal bruges på tværs af forskningsspørgsmålene.

Forældrespørgeskemaet blev gennemført som en elektronisk enquete, hvor forældrene kunne bruge et generelt link til at indtaste oplysningerne. Brugen af det generelle link og fraværet af rykkerprocedurer samt fejludfyldelse indebærer, at under halvdelen af forældrene (N=288) har gennemført en korrekt svarprocedure.

Del 3 – Deltagerobservationer og uformelle interviews

Formålet med deltagerobservationer og uformelle interviews blandt børn, personale og forældre er at belyse de ansattes betydning for børnenes fysiske aktivitet, udnyttelsen af de fysiske rammer på SFO'en samt at belyse samspillet mellem disse faktorer.

Kvaliteterne ved det antropologiske feltstudie er det giver mulighed for at komme tæt på det studerede fænomen i dets hverdagskontekst og det er muligt at indsamle primære data, der i sin form er tilstræbt objektive repræsentationer af det der foregik. I det antropologiske feltstudie benyttes ofte en vekselvirkning mellem deltagerobservation og uformelle interviews, hvor observatøren har mulighed for at stille spørgsmål til holdninger, erfaringer og viden der knytter sig den observerede handling.

Observationer af børns leg er i det væsentlige blevet gennemført som passiv deltagerobservation, hvor observatøren har tilstræbt at være anonyme og tilbagetrukne. I praksis har der været utallige situationer, hvor børnene har spurgt til navn, hvor man kommer fra, og hvorfor man er der. I disse situationer har vi altid sagt vores navne og forklaret, at vi er voksne som kommer fra Odense Universitet, og at vi har været til stede for at se, hvordan det er at gå i sfo. I mange situationer har vi som observatører oplevet, at forældre og børn har troet, at vi var vikarer eller pædagogmedhjælpere. I en række tilfælde har det derfor været muligt at opnå indsigt i, hvordan forældrene oplever skolefritidsordningens hverdag og indhold.

Opholdet i instutitionerne har fokuseret på at belyse legens varighed, karakter, antallet af deltagere, legerummet og interaktion mellem børn og voksne samt voksen-voksen. I forhold til legens karakter har der været fokus på at beskrive og analysere de forskellige legetyper (rolleleg, produktionsleg, funktionel leg (brug af redskaber som de var tiltænkt), fantasileg, højaktivitetsleg mm.).

Del 4 – Fokusgruppeinterview blandt pædagoger og medhjælpere

Formålet med de kvalitative fokusgruppeinterviews blandt institutionspersonalet er at undersøge hvilken betydning fysisk aktivitet spiller i den pædagogiske hverdagspraksis og herunder belyse personalets holdninger og erfaringerne med idræt, leg og bevægelse. Det har været vigtigt at få de ansatte til at forholde sig kritisk og konstruktiv til deres egen idrætsfaglige og pædagogiske praksis.

Interviewene har typisk taget afsæt i observationer af børns leg og bevægelse, interaktionen mellem børn og pædagogerne, intuitionens indretning af ude- og inde arealer samt handleplaner for, eller synspunkter på, voksenstyret fysisk aktivitet versus fri leg. Det har i alle kommuner været tilstræbt at interviewene skulle inkludere pædagoger, medhjælpere og souchef/leder.

Populationsbeskrivelse, terminologi og sampling

Undersøgelsen omfatter fem kommuner med fire i jylland og en i storkøbenhavn. I alle kommuner indgår parrede institutioner (en idrætssfo og en traditionel sfo), hvor kommunerne har foretaget parringen ud fra kravet om sammelignelige socioøkonomiske og demogratiske forhold. Med etableringen af flere og flere idrætssfo'er kan de øvrige skolefritidsordninger omtales som *almindelige* sfo'er eller *traditionelle* sfo'er. I Gentofte Kommune kaldes skolefritidsordningerne for gfo'er og idrætsgfo'er, mens de i Aalborg Kommune omtales som DUS'er (det udvidede samarbejde). I de øvrige tre kommuner omtales som skolefritidsordningerne blot som sfo'er/idrætssfo'er. Rekrutteringen af kommunerne er sket efter forudgående information invitation til at deltage i forskningsprojektet mod til gengæld at yde økonomisk støtte på 50.000 kr til dækning af testudgifter og transport. Parringen af idrætssfo og almindelig sfo er foretaget af kommunerne ud fra det kriterium, at institutionerne skulle være sammenlignelige med hensyn til størrelse og lokalområdets socioøkonomiske og demografiske mix. Den endelige sampling af børn er foretaget med henblik på at opnå en ligelig og repræsentativ fordeling med hensyn til alder, køn, klassetrin og institutionstype. Den samlede sampling udgør gennemsnitligt 65 børn fra hver institution. Inddragelsen af børn, der ikke går i sfo viste sig at være vanskelig, fordi der dels var få af disse, og dels fordi forældrene i denne målgruppe var mindre indstillede på, at deres børn skulle have mulighed for at deltage. Af den totale samp-

ling på 650 har 566 børn (241 fra idrætssfo, 251 fra almindelig sfo og 74 ikke-sfo) i større eller mindre grad deltaget i såvel objektive målinger som spørgeskemaudfyldelse. De objektive test med accellerometri- og løbetest samt højde vægt og talje er gennemført i ugerne 39, 40 og 41, hvilket indebærer, at der er høj sammenlignelighed med hensyn til vejrlig og dermed børnenes aktivitetsniveau.

I Aalborg og Tønder befinder idrætssfo'er og traditionelle sfo'er sig ikke i det samme geografiske lokalområde som det er tilfældet i Gentofte, Skanderborg og Høje Taastrup.

Testrækkefølge og praktisk gennemførelse af undersøgelsen

Det fysiske aktivitetsniveau måles vha. accelerometri over et begrænset antal dage og det er velkendt, at de givne vejrforhold i en specifik måleperiode kan influere på det fysiske aktivitetsniveau (Kristensen et.al, 2007).

Der udarbejdes en plan over hele testperioden, og der udleveres en plan specifikt for den enkelte institution, og til forældrene til det enkelte barn. På den måde sikres logistikken i projektet ligesom forældre og SFO'er/skoler i god tid er informeret om, hvornår undersøgelserne forventes at finde sted.

Familierne til de børn, der skal testes, vil ca. 2 uger inden teststart modtage et informationsbrev, med information/reminder om den dato, hvor deres barn testes. Aktivitetsmåleren vil blive monteret på barnet af testpersonale/pædagog instrueret heri, når barnet ankommer til institutionen, dagen før de reelle aktivitetsregistreringer påbegyndes, og indsamles af testpersonale/pædagog, når testperioden er slut. Børnene bliver bedt om at gå med accelerometrene (epoc 15 sekunder) i en periode på 1 uge, både i tiden i sfo'en og udenfor sfo'en. Ved at anvende en måleperiode af denne længde tages effektivt højde for den relativt store dagstype- og dag-til-dag variation i fysisk aktivitet, som tidligere er dokumenteret for børn (Brown et.al, 2004; Kristensen et.al. 2006).

Forskningsetiske overvejelser

Studiet er udformet så det er i overensstemmelse med retningslinjerne for etisk forsvarlig forskning jf. SSF-vejledningens (Andersen & Hansen, 2010).

For nærværende projekt er alle aktører og deltagere blevet informeret om undersøgelsernes formål, omfang, varighed og samtykke/fortrolighedsforhold. De deltagende sfo'er er blevet lovet anonymitet i relation til de observationer og interviews, der er foretaget. Imidlertid er der særligt positive forhold ved idrætsfoen på Skovbyskolen med hensyn til organisatorisk struktur og observationer af pædagogadfærd, der gør at det er fundet relevant at fremhæve den pågældende institution ved navn.

I dette projekt er der blevet indhentet skriftligt samtykke fra de deltagende børns forældre på baggrund af udførlig information. Forældrene er endvidere blevet informeret om, at hvis de undervejs fortrød deres samtykke kunne de til enhver tid trække samtykket om testdeltagelse og dataanvendelse tilbage. Hvis barnet på testdagen ikke havde lyst at deltage i de fysiske test eller udfyldelse af spørgeskema blev det også registreret som manglende samtykke og dermed udtræden af undersøgelsen. I de fysiske tests er testprotokollen blevet gennemført under hensyntagen til at børnene skulle få positive oplevelser med deltagelse og med henblik på at opnå den bedst mulige datakvalitet. I produktionen og offentliggørelse af viden vil navne på institutioner, børn eller pædagoger ikke blive offentliggjort for at hindre

at det etiske krav om fortrolighed kommer til at kollidere med de grundlæggende principper for forskning, som handler om produktion og offentliggørelse af viden.

Del 1 - Objektive målinger af fysisk aktivitet, kondition og bmi

Skrevet af Sidsel Domazet og Jan Toftegaard Støckel

Et af de centrale spørgsmål i undersøgelsen er at belyse om børn, der går i idræts-SFO, er mere fysisk aktive og i bedre kondition end jævnaldrende, der går i traditionelle skolefritidsordninger. Oprindeligt var det også et ønske at inddrage en population af børn, der ikke går i sfo, men frafaldsproblemerne for denne gruppe har været for store til, at det giver mening at anvende disse data.

I tillæg til konditionstest og måling af total mængde fysisk aktivitet er der ligeledes indsamlet data om højde, vægt, talje og pubertetstegn (se tabel 1).

Tabel 1. Baggrundsoplysninger på deltagere fordelt på institutionstype og køn.

	n	Idrætssfo	n	Almindelig sfo
DRENGE	99		94	
Alder (år)	99	8.02 (1.08)	94	7.99 (1.16)
Højde (cm)	97	130.43 (7.45)	94	130.37 (8.50)
Vægt (kg)	97	28.15 (5.59)	94	27.62 (5.42)
BMI (kg/m2)	97	16.41 (1.95)	94	16.13 (1.77)
Taljemål (cm)	99	57.65 (10.43)	94	56.74 (5.20)
SFO tid (min)	99	756.09 (456.38)	94	576.28 (303.01)
Fitness (m)	98	909.08 (98.56)	90	906.92 (102.70)
VO2 max	98	48.39 (3.26)	90	48.32 (3.40)
PIGER	105		114	
Alder (år)	105	7.93 (1.06)	114	8.18 (1.23)
Højde(cm)	102	129.47 (8.72)	114	130.42 (8.56)
Vægt (kg)	102	28.09 (6.18)	114	28.12 (6.37)
BMI (kg/m2)	102	16.59 (2.09)	114	16.36 (2.22)
Taljemål (cm)	105	53.18 (11.45)	114	53.91 (6.61)
SFO tid (min)	105	724.45 (443.57)	114	525.24 (331.41)
Fitness (m)	104	872.02 (84.29)	110	870.57 (73.59)
VO2 max	104	41.26 (7.79)	110	41.22 (2.44)

Alle data er gennemsnitsværdier anført med spredningen i parentes. BMI=body mass index, SFO tid=total antal minutter tilbragt i SFO'en i løbet af testperioden, Fitness=antal løbede meter, VO2 max=mL ilt/kg legemsvægt/minut, antal deltagere med valide fysisk aktivitets data=412.

Som det fremgår at tabellen er gennemsnitlig taljemål, bmi og institutionstid højere i idrætssfo'erne end i de almindelige sfo'er. Såvel den gennemsnitlige løbedistance (fitness) og kondition (vo2 max) er tilnærmelsesvis ens for de to institutionstyper.

Målingen af kondition er foregået med Andersen intervalløbetesten (Andersen et al., 2008). Accelerometermålingerne er anvendt til at bestemme børnenes totale mængde fysisk

aktivitet. Inklusionskriteriet for anvendelse af accelerometerdata er troværdige registreringer fra minimum fire dage, der alle inkluderer minimum 10 timers fysisk aktivitet.

Ud fra inkluderede grafer og tabeller er det alene muligt at danne sig et deskriptivt billede af studiepopulationens daglige fysiske aktivitetsmønster og konditionsniveau. Det er ikke muligt ud fra disse gennemsnitsværdier at sige om forskellene, der optræder på tværs af institutionstyper og kommuner er statistisk signifikante. Variationerne på estimaterne skal derfor ikke tolkes som værende et udtryk for institutionstypernes effekter på det fysiske aktivtets- og/eller konditionsniveau. Da studiet endvidere er et tværsnitsstudie, beror data alene på målinger foretaget ved én lejlighed. Studiet giver dermed kun et øjebliksbillede af det fysiske aktivitets-/ og konditionsniveau, da testen blev udført i foråret/efteråret 2011.

Dagligt fysisk aktivitetsniveau (hverdag vs. weekend)

Figur 1 og 2 illustrerer det gennemsnitlige fysiske aktivitetsniveau på hhv. hverdage og weekenddage målt i gennemsnitlig antal counts per minut. Dagen er trunkeret, hvilket vil sige, at der ikke arbejdes med hele døgn, men at dagen er skåret ned til femten timer hhv. kl. 6-21 på hverdage (mandag-fredag) og kl. 7-22 på weekenddage (lørdag-søndag). Tidsintervallerne er fastsat på baggrund af aldersgruppens søvnbehov og en grundig gennemgang af data med henblik på at danne et overblik over børnenes senge- og opvågningstider. Alt registreret fysisk aktivitet uden for ovenstående tidsrum ekskluderes herved for at undgå fejlestimering af det fysiske aktivitetsniveau i de tilfælde, hvor barnet fejlagtigt har sovet med måleren.

Figur 1. Fysisk aktivitet på hverdage efter køn og fordelt på institutionstyper

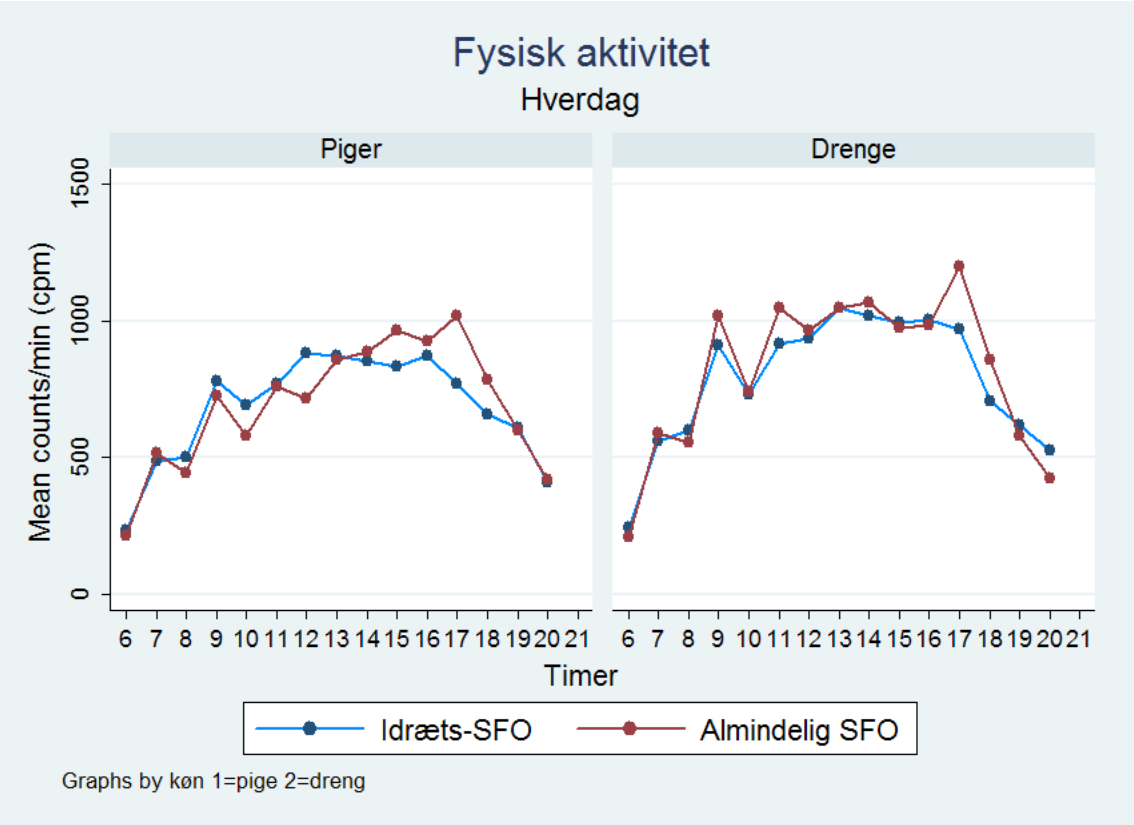

Der observeres et fald i det fysiske aktivitetsniveau på weekenddage i forhold til på hverdage. Dette fænomen er tidligere adresseret i litteraturen (Rowlands et al. 2008). Desuden fluktuerer drengenes aktivitetsniveau mere på hverdage end i weekender, hvilket især gør sig gældende for drenge på almindelige SFO'er. Pigernes aktivitetsniveau varierer umiddelbart mere i weekender end i hverdage. Generelt ligger pigernes samlede fysiske aktivitetsniveau lavere end drengenes, hvilket understøttes af litteraturen på området (Rowlands et al. 2008). Forskellene mellem kønnene er mest udtalt på hverdage.

Figur 2. Fysisk aktivitet på weekenddage efter køn og fordelt på institutionstyper

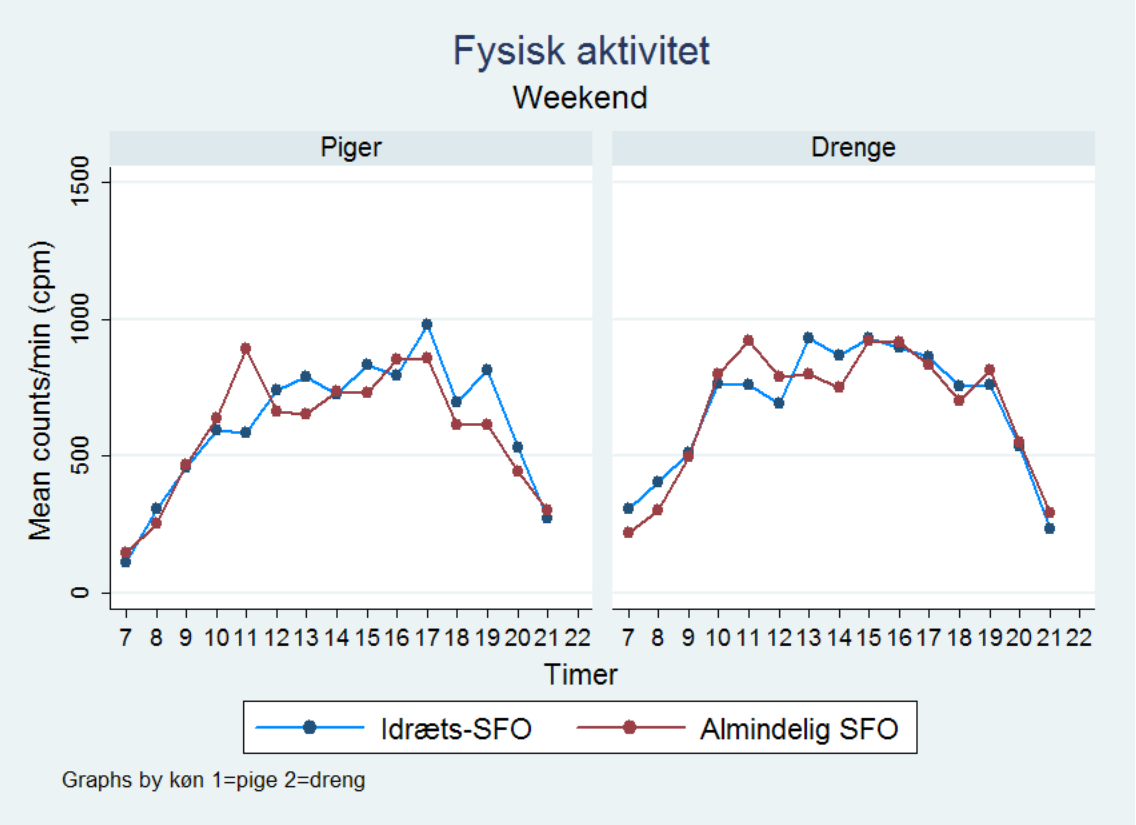

På hverdage stiger pigernes aktivitetsniveau i løbet af morgenen og formiddagen, hvor pigerne på idræts-SFO'erne rammer deres højdepunkt kl. 12, hvorimod pigerne på almindelige SFO'er topper kl. 17. Pigerne på idræts-SFO'erne ligger højere end pigerne på almindelige SFO'er indtil kl. 13, hvor kurven vender og aktivitetsniveauet stiger for pigerne på de almindelige institutioner og tilsvarende falder for pigerne på idræts-SFO'erne. For drengene gælder det ligeledes, at aktivitetsniveauet stiger op af formiddagen. Her ses et tydeligt højdepunkt kl. 9 og igen kl. 11. Højdepunktet kl. 9 ses også gengivet hos pigegruppen, hvilket kunne tyde på, at der optræder en fælles begivenhed, hvor aktivitetsniveauet umiddelbart stiger (evt. frikvarter eller morgensamling). På hverdage følger begge drengegrupper stort set den samme kurve indtil kl. 16, hvorefter der ses en stigning i aktivitetsniveauet blandt drenge på almindelige institutioner, som topper kl. 17. Kurverne mødes igen omkring kl. 19 og falder efterfølgende

mere for drengene på almindelige SFO'er.

På weekenddage stiger aktivitetsniveauet i løbet af formiddagen og kulminerer for både piger og drenge på almindelige SFO'er kl. 11. For børn på idræts-SFO'er sker dette først hhv. kl. 17 for pigerne og kl. 13 for drengene. Disse højdepunkter kan evt. skyldes sportsdeltagelse (fx kamp, stævner, opvisning).

Fysisk aktivitet stratificeret for kommune og institutionstype

Der tegner sig ingen klar tendens i variationen af estimaterne på tværs af institutionstype. Forskellene i det absolutte fysiske aktivitetsniveau divergerer indenfor og på tværs af kommuner (se figur 3), men der kan ikke påstås at være en sammenhæng mellem fysisk aktivitet og institutionstype. Som tidligere påvist (figur 1) observeres der dog et lavere fysisk aktivitetsniveau hos pigerne sammenlignet med drengene.

Figur 3. Gennemsnitsaktivitet for drenge og piger opgjort efter institutionstype

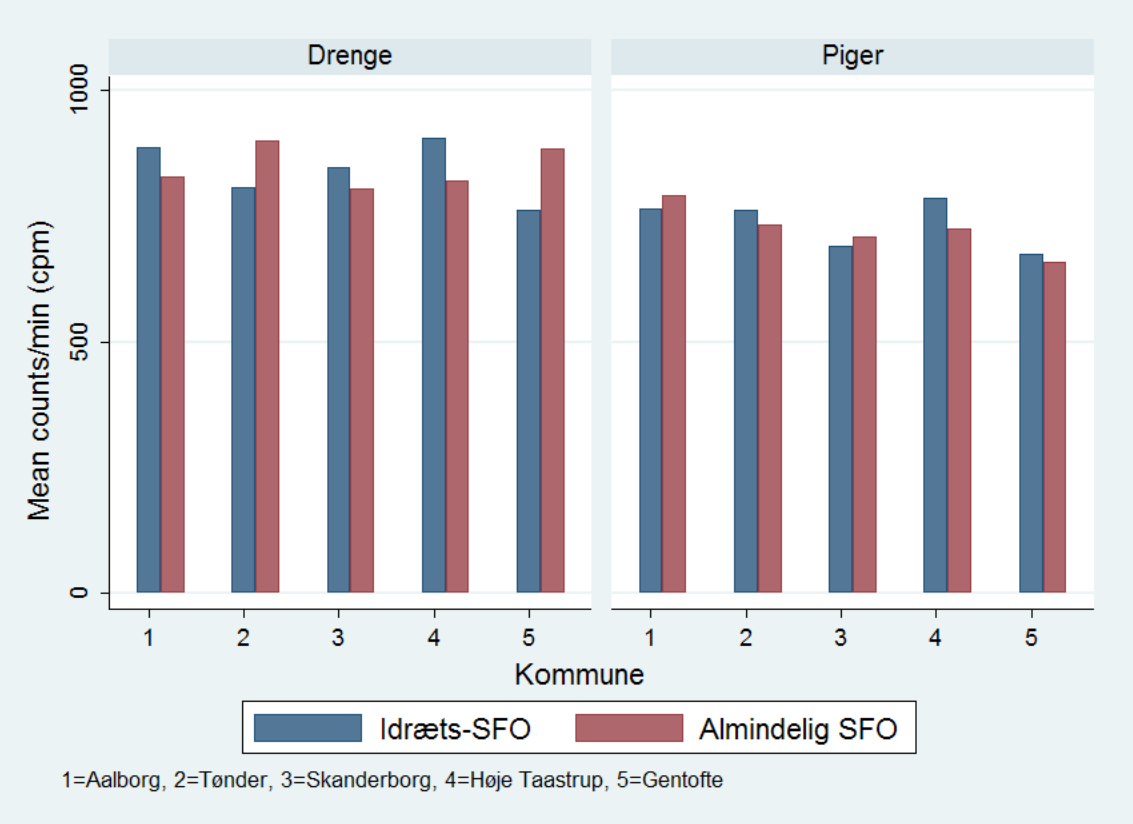

Kondition stratificeret for kommune og institutionstype

Konditionen er udmålt i VO2max (kondital) og beregnet på baggrund af følgende formel: 8,38 + (0,03301 x 550) – (5,92 x 0) for drenge og 8,38 + (0,03301 x 550) – (5,92 x 1) for piger (Andersen et al., 2008). Konditallet er et udtryk for den aerobe kapacitet, altså den mængde ilt kroppen maksimalt kan forbruge/omsætte per kg legemsvægt per minut. Andersen løbetest er valideret og testet på børn i samme aldersgruppe som studiepopulationen (Ahler et al., 2011).

Tabel 2. **Normalværdier for kondition for drenge og piger i alderen 5-14 år (motion-online.dk).**

Køn	Alder	Meget lavt	Lavt	Middel	Højt	Meget højt
Drenge	5-14	<38	39-43	44-48	49-56	>57
Piger	5-14	<34	35-39	40-47	48-51	>52

Figur 4. Gennemsnitlig kondital for drenge og piger opdelt efter institutionstyper og kommuner

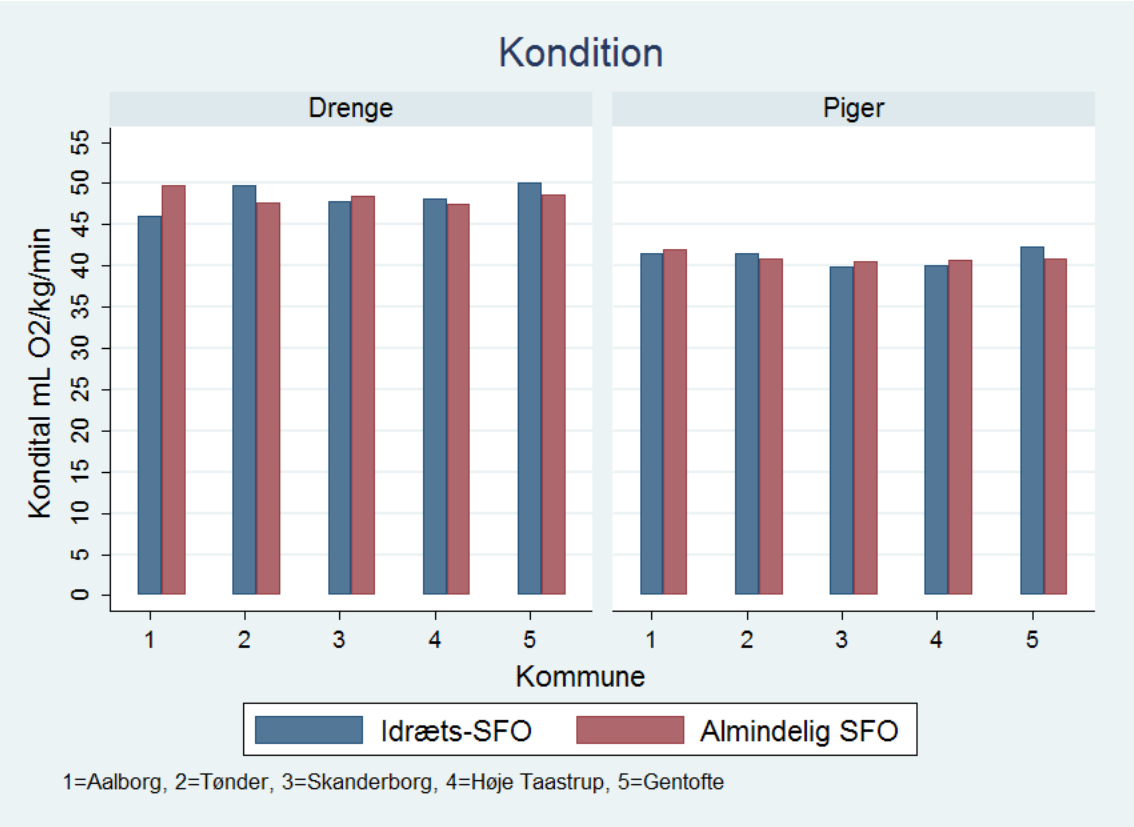

Der ses ingen markante forskelle i konditionen inden for kønnene. Der observeres dog et forventet lavere konditionsniveau hos pigerne, hvilket understøttes af de lavere normalværdier for piger. Da data er tilnærmelsesvist normalfordelt og samtlige institutioners gennemsnitlige konditalsværdier ligger over henholdsvis 44 mL O2/kg/min for drengene og 40 mL O2/kg/min for pigerne, må omkring halvdelen af studiepopulationen forventes at have et kondital svarende til middel eller derover. Modsætningsvis betyder det, at den anden halvdel af populationen har et kondital, der ligger under middel.

Moderat til høj intensitet i hverdage og weekenddage

Der er større udsving i den moderate til højintensive fysiske aktivitet (moderate-vigorous physical activity - MVPA) blandt drengene end pigerne indenfor, og på tværs af, kommuner. Det daglige gennemsnitlige antal minutter i moderat-høj aktivitet falder markant i weekenden i forhold til i hverdagen. Dette gælder dog ikke for i børnene i Aalborg Kommune, hvor

mvpa-niveauet for drenge ligger stabilt højt i weekenden, og pigernes vedkommende, endda en smule højere i weekenden end til hverdag.

Den føromtalte forskel i drenge og pigers aktivitetsniveau er tydelig, når det angår antallet af minutter tilbragt i moderat-høj intensitet. Denne forskel er desuden mere udtalt på hverdage end på weekenddage. For de følgende figurer om mvpa kan man ikke foretage direkte sammenligninger, fordi der er der tale om vægtede og korrigerede gennemsnit.

Figur 5. Moderat til høj fysisk aktivitet på hverdage opgjort efter køn.

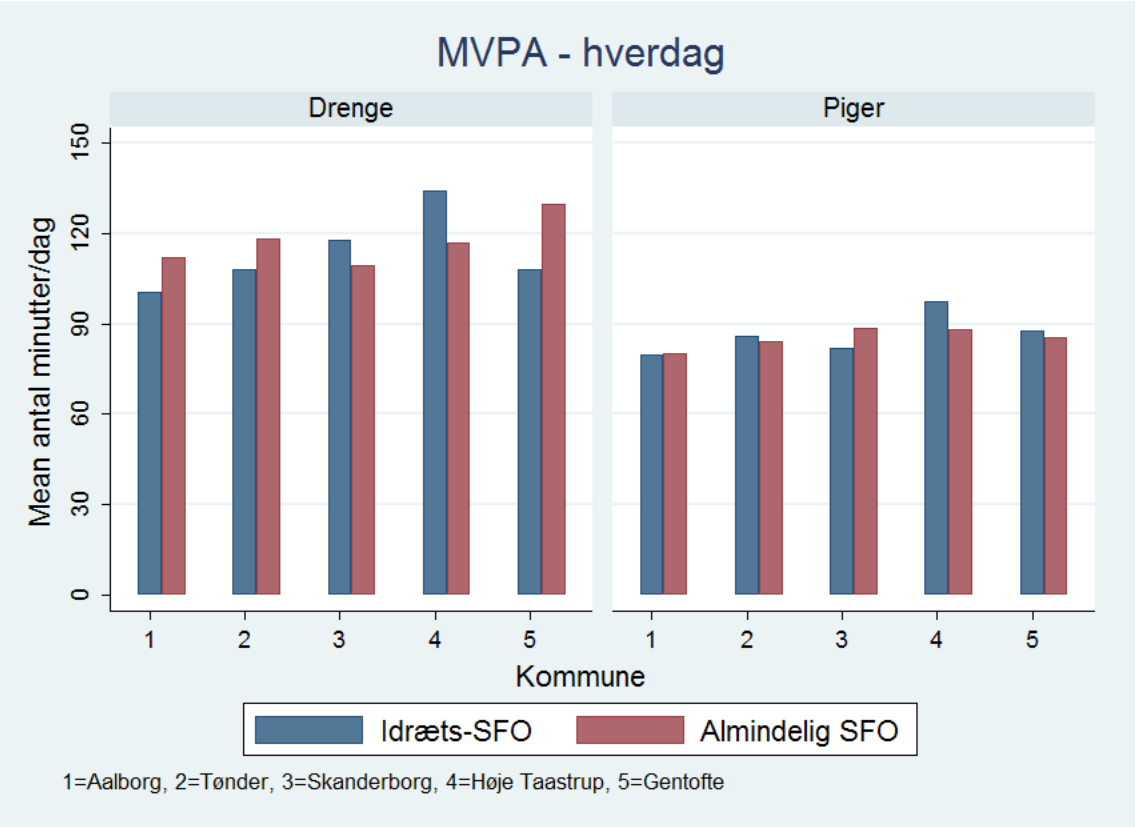

Figur 6. Moderat til høj fysisk aktivitet på weekenddage opgjort efter køn

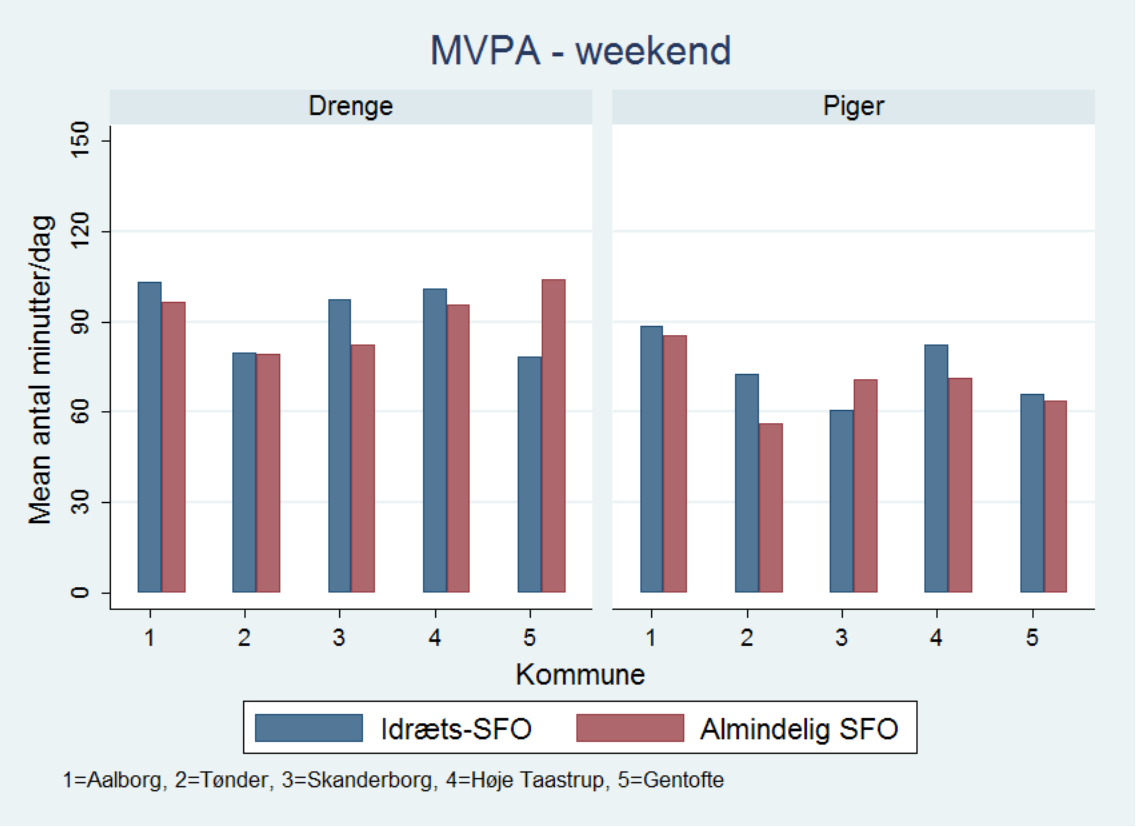

Del 2 – Spørgeskemadata

Børns selvraporterede idrætsdeltagelse

I figur 7 ses det, at der er forskel på deltagelsesprocenten fra kommune til kommune. Idrætsdeltagelsen i Gentofte Kommune er tårnhøj med hele 93 procent. Mange af børnene svarer, at de går til flere aktiviteter i løbet af ugen. Deltagelsesprocenterne for de øvrige kommuner ligger tættere på hinanden og der er tale om insignifikante forskelle mellem sfo-typer indenfor kommunerne. Den eneste undtagelse er Tønder Kommune, hvor børnene i den traditionelle sfo er markant mindre klub/foreningsaktive sammenlignet med idrætssfo'en. I det pågældende tilfælde er der ligeledes betydelig forskel i antallet af idrætsudbud mellem de to geografiske områder. Den ene institution er beliggende ved Vadehavet, mens den anden instution er beliggende i Tønder by, hvilket giver problemer i forhold til sammenlignelighed. Deltagelsesprocenterne ligger på linje med tilsvarende undersøgelser af samme aldersgruppe, og de lokale forskelle svarer overens med tallene fra en tværgående analyse af kommunale forskelle i børns idrætsdeltagelse (Støckel et.al., 2009).

Figur 7. Børns selvrapporterede idrætsdeltagelsesprocent opgjort efter kommune og sfo-type

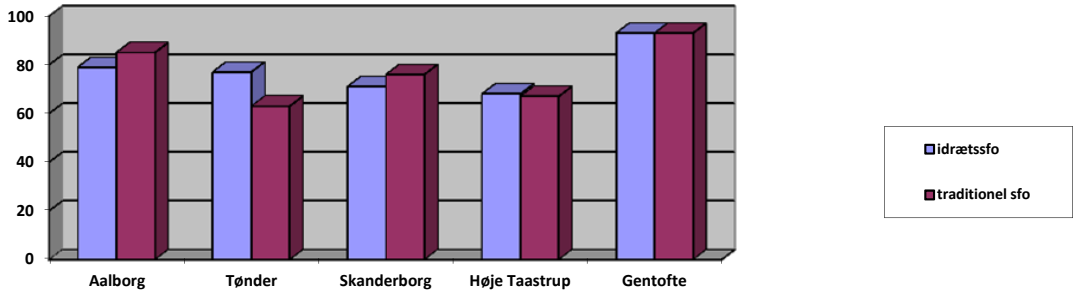

Forældrene er blevet spurgt om deres barn/børn dyrker idræt og her fremgår det, at forældrene i højere grad end børnene mener, at deres børn går til idræt. Den gennemsnitlige forskel er på over 10 procent. I Tønder Kommune er uoverensstemmelsen overvældende. Ingen af de adspurgte forældre svarer, at deres børn *ikke* går til noget i en idrætsforening, en klub, rideklub, danseinstitut eller lignende.

Børns selvrapporterede trivsel

Når det gælder børns trivsel, så viser de seneste skolebørnsundersøgelser - Health Behaviour in School Children (Holstein, 2004), at helt op mod 80-85 pct. af de 8-9 årige svarer, at de har det godt og trives, mens 15 pct. enten har det dårlig eller meget dårligt. Den sociale ulighed i trivsel indebærer, at børn fra de nederste socialgrupper er mest udsatte, hvilket yderligere forstærkes gennem puberteten.

Selvom det er en udbredt antagelse, at børn og unge bliver gladere, sundere, klogere og mere indlæringsparate af fysisk aktivitet, så findes der i øjeblikket kun få danske undersøgelser, der systematisk har undersøgt sammenhængene mellem fysisk aktivitet og trivsel. I HBSC undersøgelserne konkluderes det på vegne af de 11-15 årige, at deltagelse i fysisk ak-

tivitet, motion og idræt øger deres trivsel, velvære og selvtillid, sociale handlekompetencer, opgaveløsning samt styrker deres sociale relationer (Jensen & Due, 2004). Der findes endnu færre undersøgelser, der har belyst de 5-10 åriges trivsel i Danmark, og her er der i meget ringe grad knyttet an til objektive aktivitetsmål.

Figur 8. Børns selvrapporterede trivsel fordelt på institutionstype

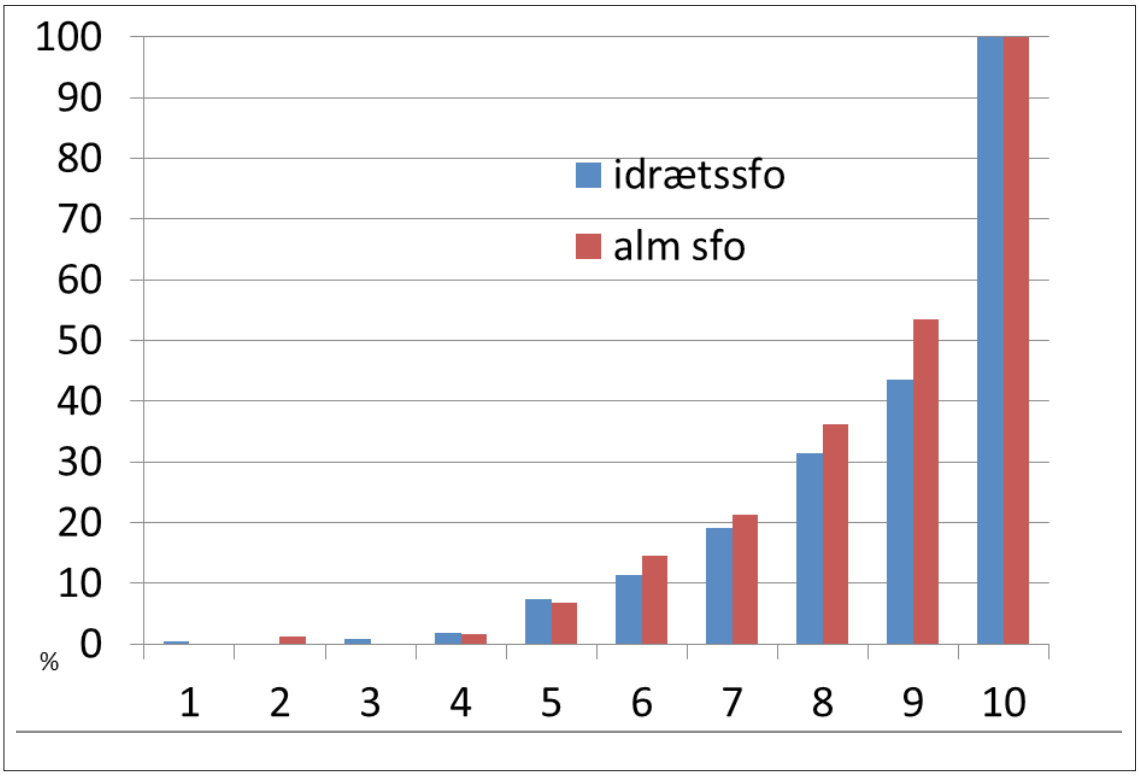

Som i HBSC undersøgelserne er der også i denne undersøgelse spurgt til barnets trivsel *for tiden* og gjort brug af trivselsstigens 10 trin, hvor øverste trin står for 'det bedst tænkelige liv' og 0 står for 'det værst tænkelige liv'. På baggrund af svarene kan trivslen inddeles i tre kategorier med 0-5 svarende til dårlig trivsel, 6-8 som middel trivsel og 9-10 som god trivsel. Som det fremgår af figur 8, der illustrerer den akkumulerede trivsel (trin 1-10) fordelt på institutionstype, så ses det, at 7,3 procent af børnene, der går i idrætssfo har en dårlig trivsel (trin 5 eller derunder) mod 6,8 procent for almindelig sfo. Den gennemsnitlige trivsel for de to institutionstyper ligger på henholdsvis 8,8 og 8,6 (p-værdi=0.117).

Gennemsnitligt 31 og 36 procent har angivet at have et trivselsniveau, som er dårligt eller middel. I forbindelse med besvarelserne er børn, der har svaret trin 8 eller derunder blevet spurgt om "hvorfor dette tal?" eller "hvad skal der til, hvis du skulle stå højere på stigen?". Ud over et par sjove børnesvar som: "jeg er højdeskræk" (grunden til at de ikke har bevæget sig højere op) eller "jeg har prøvet at falde ned fra en stige", så vidner børnenes begrundelser om en god forståelse for det, de er blevet spurgt om. Det gælder især de børn, der har afgivet et svar i den nederste kategori. Blandt de børn, der har svaret trin 1-5 er der således blevet givet følgende årsager til dårlig trivsel:

1. mor og far skændes tit
2. mor og far skal skilles
3. jeg bliver drillet i skolen
4. jeg er blevet uvenner med min bedste ven

For børn, der har svaret 6 og 7 er begrundelserne gennemgående de samme som begrundelse 1-3. I den øvre ende af trivselsskalaen er der større usikkerhed om svarenes baggrund, da disse ikke er blevet fulgt op af valideringsspørgsmål. Ligesom det er tilfældet med trivslen i alle andre sammenlignelige undersøgelser er den selvrapporterede trivsel i dette studie faldende med alderen (p-værdi <0,001). Den gennemsnitlige trivsel for de 6-8 årige ligger på 8,08 (N=146) mod 8,95 for de 9-11 årige. Som følge af højere alder og øget udvikling kommer større opmærksomhed på ansvar og pligter, og der er et klart mønster i forhold til at de mindste i nulte og første klasse mere spontant svarer, at de har det fantastisk, mens de lidt ældre i 2.-3. klasse viser større evne til refleksion og helhedsorienteret syn på trivsel. De større børn inddrager typisk flere sfærer som skole, fritid og familie i deres svar.

På baggrund af figur 9 kan man se, at der er forskelle i trivselsniveauerne på tværs af kommuner og institutionstyper. Går man lidt tættere på tallene i for eksempel Skanderborg Kommune finder man, at der på den idrætscertificerede sfo, til sammenligning med den traditionelle sfo, er en markant lavere andel af børn, som svarer, at de har en høj trivsel. Man kan ikke uden videre sammenligne og konkludere, at trivselsniveauet relaterer til kvaliteten af skole- og sfo-indsatserne.

Figur 9. Børns selvrapporterede trivsel opgjort efter institutionstype og kommune

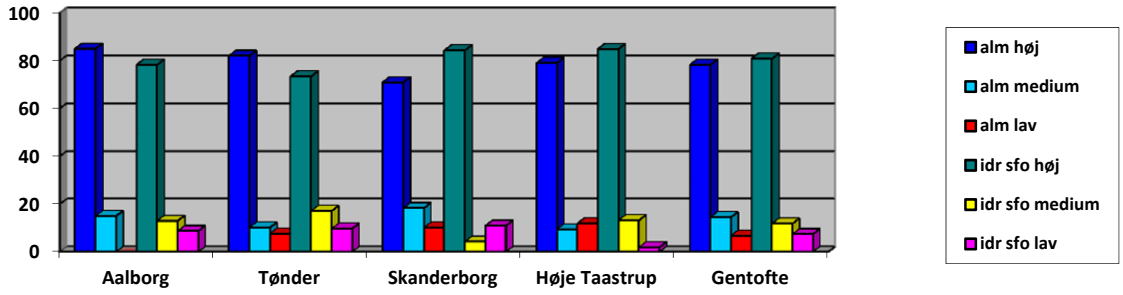

I tillæg til trivselsstigen er der blevet stillet spørgsmål om forskellige forhold vedrørende skolen, skoleidrætten, skolens faciliteter og det sociale miljø i klassen. For emnerne i tabel 3, der også medtager gruppen af børn, der ikke går i sfo, blev der givet svarmulighederne 'ja', 'nej' og ' i tvivl/ved ikke'. Som det fremgår af tabellen, hvor kun ja-svarene er medtaget, er der tilsyneladende overensstemmelse mellem den selvrapporterede trivsel og børnenes ret udbredte tilfredshed med skole, kammerater, skoleidræt og legemulighederne i og omkring skolen. Bemærk, at den største forskel på idrætssfo'erne og de almindelige sfo'er knytter sig til de indendørs legemuligheder, hvor der er en forskel på hele 14 procentpoint mellem de to institutionstyper.

Tabel 3. Trivselsrelaterede forhold opgjort efter institutionstype

	Idrætssfo (N=226)	Traditionel sfo (N=236)	Ikke-sfo (N=73)	p-værdi
Rart at gå i skole	92	94	86	0,051
Gode udendørs legemuligheder	93	96	92	0,657
Gode indendørs legemuligheder	47	33	45	<0,001
God idrætsundervisning på din skole	89	92	86	0,231
Deltager du i idræt hvis du kan	97	99	96	0,442
Vi har det godt sammen i klassen	85	89	77	0,134
De andre i klassen er hjælpsomme	84	85	82	0,948
Mange går til idræt i min klasse	81	79	81	0,239
de andre accepterer mig som jeg er	87	84	81	0,101
I min klasse gør vi mange ting sammen	89	91	84	0,116

Figur 10. Børns selvrapporterede voksenkontakt opgjort efter institutionstype

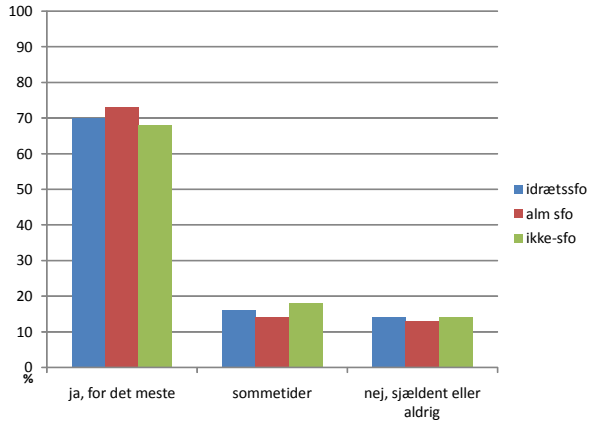

Figur 11. Børns selvrapporterede ensomhedsfølelse opgjort efter institutionstype

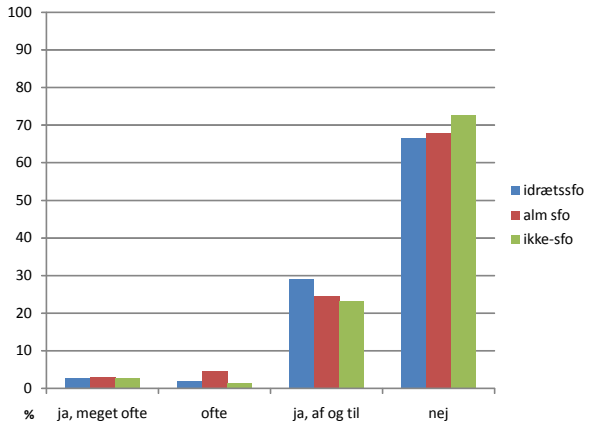

Trivsel i relation til venner og voksenkontakt

Kun fire af de i alt 533 respondenter har svaret nej til spørgsmålet om, hvorvidt de har en eller flere venner som de ofte taler med. Det opfølgende spørgsmål handler om, hvorvidt barnet har en voksen, som det taler godt med. Gennemsnitligt 71 procent har svaret, at de for det for meste taler godt med en voksen. I alt 71 børn, svarende til cirka 13 procent af alle, har svaret, at de sjældent, eller aldrig, taler godt med en voksen, og 15 procent har svaret 'sommetider'.

Som opfølgning på de ovenstående spørgsmål er der stillet spørgsmålet: Føler du dig ensom? Cirka 30 procent af børnene svarer, at de 'meget ofte', 'ofte' eller 'af og til' føler sig ensomme.

En nærmere analyse af de børn, som ikke har svaret nej til ensomhed viser, at der kun er et svagt sammenfald mellem ensomhed og selvrapporteret trivsel. Når følelsen af ensomhed tilsyneladende ikke er tættere associeret med den selvrapporterede trivsel end det er tilfældet i dette datasæt, så kan det dels skyldes, at børn, der føler sig ensomme, har lært at affinde sig med det. Det kan også skyldes, at de fortrænger de mulige negative følelser, der er forbundet med det. En pige siger i forbindelse med spørgeskemaudfyldelsen, at der ikke er nogen, der gider lege med hende, med mindre hun giver dem pokémonkort. Hun fortæller, at hun spørger sin mor om penge, så hun kan købe pokémonkort. Moren ved ikke, at hun giver kortene væk for at købe venskaber.

I nærværende undersøgelse giver data ikke anledning til at tro, at idrætssfo'erne skulle have hverken positiv eller negativ effekt i forhold til problemer med venner og ensomhed. Tværtimod ser det ud til, at en større andel af børnene fra idrætssfo føler sig ensomme sammenlignet med almindelige sfo'er. Forskellen er ikke statistisk signifikant.

Del 3 – Deltagerobservation

Skrevet af Jan Toftegaard Støckel med uddrag af bachelorprojekterne fra Jonathan Lilliendal og Maria Setterby Henriksen

Formålet med dette afsnit er først at foretage en kort beskrivelse af institutionernes geografiske og facilitetsmæssige forhold. Dernæst analyseres hvordan personalet arbejder med at skabe rum og rammer for bevægelsesaktiviteter. Indenfor den etnologiske kulturanalyse er der særlig opmærksom på samspillet mellem subjektive erfaringer og objektive krav, og set i det lys fremstår mennesket både som kulturbærer og kulturskaber (Nielsen, 1997). Kulturbærer- og kulturskaberdimensionerne må nødvendigvis betragtes i de helt specifikke kontekster, hvor de etableres og virker. De forhold, der formodes at have størst indflydelse på kulturbærer- og kulturskaberbetydningerne i skolefritidsordningerne er a) den institutionelle struktur, der består af institutionelle regler, politikker, pædagogiske og almenmenneskelige normer, forældreforventninger og pædagogernes praksiserfaringer, og b) interaktionerne med børn og forældre, der udspiller sig i et krydsfelt mellem en fritidskultur og en pædagogisk kultur.

I dette kapitel fremdrages en række observationer, der skønnes at have central betydning for den organisatoriske struktur og den pædagogiske kultur. De valgte temaer omfatter:

- Institutionernes geografiske og facilitetsmæssige forhold
- Aktiviteternes hverdag - indhold, form og rammer
- Den frie leg versus den voksenorganiserede leg
- Institutionernes udnyttelse af faciliteteter og rekvisitter

Indledningsvis er det på sin plads at fremhæve, at formålet med institutionsbesøgene ikke er at fremlægge en objektiv sandhed om, hvad der foregår i sfo'erne. Observationerne skal snarere forstås som et udtryk for en række øjebliksbilleder, hvor observatørkorpset af økonomiske og tidsmæssige årsager kun har haft mulighed for at observere på et meget beskedent udsnit af institutionernes virke. Manglende kendskab til børn og voksne betyder, at observationerne risikerer at medføre subjektive tolkninger og betydningsdannelser, hvis ikke institutions-personalet kan identificere sig med analyserne. Ændrer personalet adfærd når det bliver observeret, og forsøger de at ændre praksis i positiv retning ved at være mere aktive og bedre forberedte end normalt? Det er åbenlyst, at der er en effekt af observatørernes tilstedeværelse, og der har været situationer, hvor personalet har planlagt særlige aktiviteter til dage, hvor det var planlagt at deltagerobservationerne skulle foregå. Fra et videnskabeligt perspektiv spiller det ikke nogen validitetsmæssig forskel, at de voksne forsøger at gøre sig bedre end normalt. Uvante roller og aktivitetshåndteringen vil i kombination med børnenes respons være gode parametre for, hvor almindelig den observerede praksis er, så det er forholdsvis let at afkode de voksnes sikkerhed og tryghed ved igangsættelse af leg og bevægelse. Hvor de voksne i nogen grad har været påvirket af deltagerobservationerne, så har børnene været hurtige til at vænne sig til - og glemme - vores tilstedeværelse. I de situationer, hvor vi som observatører har forladt observatørrollen og stillet spørgsmål til et eller flere børn om, hvordan de havde oplevet bestemte lege, legepladsen eller kammeraternes adfærd var det tydeligt, at nogle børn hurtigt opfattede henvendelsen som en invitation til at inddrage observatøren i legen eller stille spørgsmål tilbage om observatørens navn, rolle og formål med ophold.

I tidsrummet fra 13-15 har det generelt været lettere at være 'fluen på væggen' end sidst på dagen, hvor der har været færre børn, og hvor observatøren uundgåelig blev mere synlig.

Reproducerbarheden for deltagerobservationer er generelt meget lav, da stemninger og legesituationer er unikke, og ikke gentager sig med samme betydninger og organisering i andre situationer. Og det i kombination med forskerens subjektive tolkningsbaggrund betyder, at de gennemførte observationer kan fremstå atypiske og misvisende repræsentationer af virkeligheden. Som følge af rapportens anonymisering af institutionsspecifikke forhold betyder det, at det kan være vanskeligt for de forskellige observerede personalegrupper at identificere sig med de beskrevne forhold.

Relevansen af deltagerobservationerne knytter sig i høj grad til den mulige analytiske overførbarhed, der indebærer, at de samme fænomener og træk potentielt kunne forventes at være gældende i andre sammenlignelige kontekster. Konkret betyder det, at deltagerobservationerne ser på børns leg som indlejret i tid, sted, rum og relationer. De voksne påvirker aktiviteterne gennem organisering af rum, rammer og den interpersonelle kommunikation. Børns leg og fysiske aktivitet er altid indlejret i selvstændige betydningssystemer, hvor skrevne og uskrevne bidrager til at regulere aktiviteten. I forhold til observationerne anskues børnenes leg ikke som instrumentel for hverken sundhed eller andre mulige nytteeffekter, men bliver alene analyseret i forhold til børns glæde ved handling.

Institutionernes geografiske og facilitetsmæssige forhold

De i alt ti skolefritidsordninger er parret med en idrætssfo og en traditionel sfo i hver kommune. De fordeler sig med fire i hovedstadsområdet (Gentofte og Høje Taastrup) samt seks i Jylland (Tønder, Skanderborg og Aalborg). Institutionerne varierer i normering fra ca. 100 til 300 børn. Fem af de ti skolefritidsordninger er lokaliseret på de skoler, hvor børnene har deres undervisning og flere af sfo'erne gør brug af de samme lokaler, hvor de tidligere på dagen har haft dansk, matematik mm. De øvrige fem sfo'er har egne lokaler/bygninger, der enten er beliggende på skoleområderne eller i deres umiddelbare nærhed.

Institutionerne i Aalborg Kommune og Skanderborg Kommune samt Tønder by råder over meget store og velegnede udearealer på 10.000-30.000 kvadratmeter. I Gentofte og Høje Taastrup kommune ligger de umiddelbart tilgængelige legearealer på under det halve. I sidstnævnte kommuner findes store haller, boldbaner og grønne arealer tæt på skolerne, men de mindre børn i sfo'en har i praksis ikke adgang til frit at færdes disse steder.

Som følge af forskelle i udearealernes størrelse er der ligeledes væsentlig forskel i antallet af legerum og hvordan disse er fordelt på naturarealer, åbne arealer, baner og legeredskaber. De forskellige faciliteter kan defineres således:

- Naturarealer: hegn, krat og skov
- Åbne arealer: græs, grus og asfaltarealer
- Baner: fodboldbaner, beachvolley/strandfodbold/håndboldbaner, multibaner
- Legeredskaber: gynger, klatrestativer, legetårne, træ-tipier, stålbarrer osv.

For hver af de nævnte faciliteter kan der være adskillige legerum. Hvor en fodboldbane normalt udgør et legerum, vil spil på ét mål i begge ender dermed konstituere to forskellige legerum. Ud fra en subjektiv vurdering af de udendørs legearealer har ni af de i alt ti skole-

fritidsordninger meget anvendelige og godt vedligeholdte legeområder. For den 10. institution er legepladsen mindre anvendelig på grund af dennes størrelse, indretning og vedligeholdelsesmæssige stand. Sidstnævnte institution er ophørt med at bruge penge på at udvikle og vedligeholde legepladsen, da man snart forventer at skulle flytte ind på skolens område.

De indendørs legeområder varierer betydeligt i størrelse, indretning og funktionalitet fra institution til institution. Det generelle mønster er igen, at sfo'erne i Aalborg og Skanderborg råder over store og velegnede indendørs faciliteter. På de store institutioner i Tønder, Høje Taastrup og Gentofte er det vores subjektive skøn, at der er en så udtalt indendørs pladsmangel, at det synes mere attraktivt at benytte udearealerne. I forbindelse med deltagerobservationerne i Høje Taastrup var der store vandskader og ombygninger, der betød, at den indendørs situation midlertidigt var forværret.

Seks ud af de ti institutioner har dagligt adgang til en fullsize idrætshal (rummer minimum håndboldbane på 20x40 meter), mens yderligere to institutioner har mulighed for at booke sig ind i en hal på skolen eller dens umiddelbare nærhed. De øvrige to institutioner råder over mindre puderum og gymnastiksale.

I alle sfo'er findes der hyggeområder, hvor børnene tjekker ind efter sidste skoletime. Nogle institutioner har indrettet tjek-in området, så det ligner et hjem. Her finder man for eksempel samtalekøkken, sofaer, langborde, blomster på bordene, nips på hylderne og madrasser på gulvet. Andre har et mere institutionelt præg med skoleborde og stole og et aflukket separat køkken.

De fleste institutioner råder over forskellige værksteder, hvor man kan arbejde med træ, papir eller spille computer.

Der er ingen væsentlige forskelle mellem idrætssfo'ernes og de traditionelle sfo'ers indendørs og udendørs faciliteter. Der er således ikke et mønster i at det er institutionerne med de bedste faciliteter, der har ladet sig certificere. Til gengæld er der noget, der tyder på at idrætssfo'erne er bedre til at udnytte, og øge antallet af, rekvisitter og faciliteter end de traditionelle sfo'er.

Tre af de instititutioner, der alligevel adskiller sig fra de fleste andre sfo'er Skovbyskolens SFO og Gyvelhøjskolens SFO (Skanderborg Kommune) samt Gandrup SFO (Aalborg Kommune).

Skovbyskolens SFO er beliggende i et mindre landsbysamfund og adskiller sig på en række punkter fra de øvrige institutioner. Til forskel fra mange andre sfo'er har man etableret et særligt motorikværksted i et tidligere klasselokale. Rummet er cirka 10x10 meter og det er udstyret med en kæmpe elastikgynge og en mørkelægningstunnel, der er nedhængt fra loftet. Dertil kommer en mindre wellnessafdeling med massagebriks, vippebrætter og fodbade mv. I tillæg til det særlige motorikværksted er de fleste gangarealer og åbne rum mellem klasselokalerne indrettet med hængekøjer, klatrevægge, skumplinte, terapibolde og forskellige andre rekvisitter. Disse rekvisitter anvendes i såvel skoletiden som sfo-tiden. I skoletiden anvendes rekvisitterne til at skabe anderledes klasserum, hvor eleverne kan ligge og læse eller lave opgaver. I sfo-tiden bruges rummene til mange aktive lege når udetiden er overstået. Det interessante er ikke alene eksistensen af disse faciliteter og rekvisitter, men også det faktum, at rekvisitterne står fremme til fri afbenyttelse. På mange andre institutioner, der råder over tilsvarende rekvisitter viser observationerne, at disse ofte stilles til side eller låses inde for at reducere rod, kaos, hærværk eller ulykker.

Størrelsen, kvaliteten og vedligeholdelsesstandarden af Skovbyskolens legepladser med baner, redskaber, hegn, krat og små legerum er overvældende. Legepladsen ligger lavere placeret end skolebygningerne (som sfo'en er en del af), hvilket betyder, at det er forholdsvis let at overskue området. Nedenfor bygningerne ligger et stort sammenhængende asfaltstykke, der er forbundet med skolens gårdspladser via flisegange. Fra asfaltstykket er der forbindelse til andre åbne boldspilspladser med asfalt og græs samt skolestisystemet. Asfaltstykket er langt og smalt, men med flere kurveformede vejbump i den ene ende, hvilket gør det til et attraktivt sted at cykle-, skate, stylte, sjippe og køre med cykelgokarts og mooncars.

Nedenfor asfaltstykket findes et meget stort legepladsområde med sandunderlag. Her er der trætipier, bålplads, nedgravede træstuppe, beachfodboldbane, legeborge og meget mere. De mange legeområder er delvist adskilt af buske, træer og bede, hvilket bidrager til at skabe yderligere legerum. I den ende af legepladsen, der er længst væk fra sfo'ens bygninger og tættest på de store asfaltpladser og boldbaner, findes multibane med asfaltunderlag. Hverken legeplads eller skoleområdet er indhegnet, men dog sammenhængende afgrænset ved hjælp af et levende hegn bestående af 4-6 meter høje træer, der alle bærer præg af at være klatretræer.

Gyvelhøjskolens SFO er beliggende i et mindre landsbysamfund og råder over en stor, varieret og kuperet udendørs legeplads med utallige niveauforskelle skabt af jordvolde og fliseterrasser. Legeområdet går hele vejen rundt om skolen og sfo'en har - ligesom Skovbyskolen - et meget stort antal udendørs legerum. Gyvelhøjskolens SFO benytter skolens lokaler og i 0-3. klasse er disse aldersinddelt på to forskellige etager. I stueetagen findes en meget stor aula med podier, klatretov udspændt mellem pæle, skumredskaber, bordfodboldspil, bordtennisborde osv. De mange undervisningslokaler for indskolingen har direkte udgang til aulaen, hvorfor rummet dels fungerer som et naturligt mødested og knudepunkt for børn, personale og forældre. I tillæg til dette fællesrum er der et andet stort rum, der mest anvendes til forskellige boldspil med bløde bolde. Lejlighedsvis gør sfo'en brug af den nærliggende idrætshal med fullsize håndboldbane.

Gandrup Skoles SFO er beliggende i et mindre landsbysamfund. Sfo'en ligger i umiddelbar forlængelse af, og i sammenbygning med, skolens bygninger. Sfo'en råder over mange store indendørs lege- og opholdsfaciliteter i form af et 'danselokale', to store gymnastiksale og en full-size idrætshal. Disse faciliteter er tilgængelige i løbet af dagen når skoletiden er overstået. De udendørs legearealer er udlagt på et stort fladt område, der er beliggende rundt om skolen bestående af flere meget store afsfaltpladser, en multibane, almindelige legepladsredskaber, bålhytte, græshåndboldbane, 11-mands fodboldbaner og meget mere. På to sider er skolens udeareal afgrænset fra de omkringliggende parcelhuskvarterer med levende hegn og buskadser/træer i forskellig bredde og højde.

Sfo'ernes dagscyklus

Set i et fugleperspektiv kan dagsrytmen i skolefritidsordningerne bedst sammenlignes med myretuer og myrenes årscyklus.

Klokken 12-13 begynder de mindste børn fra nulte og første klasse at ankomme til sfo'en fra skolen. Her opleves adfærden som lidt træg og søgende. Der er ganske tydeligt tale om en kort opvågningssfase, hvor børnene tjekker ind, spiser, orienterer sig om hvem af de voksne, der er på arbejde og hvilke børn, der er tilgængelige som legekammerater. Timerne fra 13.00-14.30/ 15.00 er som myretuen på en varm sommerdag, hvor børnenes leg foregår på kryds og

tværs og med et generelt højt aktivitetsniveau. De fleste institutioner har tvungne udetimer i dette tidsrum, med mindre vejret er meget dårligt. I takt med at flere og flere børn bliver afhentet, eller selv tager hjem eller til fritidsidræt, og klokken passerer 15, er der en generel tendens til at børnene søger indenfor og vegeterer med eftermiddagsmad, spil, tegning, perleplader og andre stillesiddende aktiviteter. Når klokken passerer 16-16.30 befinder sfo'erne sig generelt i en dvaletilstand med få børn og lavt aktivitetsniveau.

Indendørs og udendørs leg

I forbindelse med observationsstudiet har de tvungne udeophold lejlighedsvis været suspenderet på grund af regn, hvilket har medført observationer, der markant adskiller sig fra de normale udeobservationerne. I forbindelse med indeobservationerne på regnvejrsdage opleves stemningerne som meget intense for såvel børn som personale. Når man betragter 100-300 børns leg på et forholdsvis afgrænset indeareal kan sfo'ens liv og støjniveau forekomme kaotisk og uoverskuelig, fordi mængden af konflikter synes ligefrem proportional med børnenes fysiske tæthed og det stadigt stigende støjniveau. I dette tilsyneladende kaos går pædagoger og medhjælpere rundt med saftevand, mælk, frugt, nøglebundter, fejekoste, kuglepenne og løser utallige pædagogiske, praktiske, administrative og kommunikative opgaver. Når man betragter børnenes interaktioner under disse forhold, ser det ud til, at de generelt har vanskeligere ved at fokusere på legenes indhold på grund af støj og afbrydelser fra børn og voksne, der ustandseligt kommer ind i 'legerummet'. Det skal tilføjes, at det ikke kun er i regnvejr, at børnene opholder sig inde. Det ser ud til, at en del børn foretrækker at være indendøre selv når vejret er godt. De tvungne udetimer ser ud til at have den konsekvens, at plageriet om at få lov til at komme ind først tager til i styrke efter 14.30.

Udelegen adskiller sig fra indelegen ved at den generelt rummer mere fordybelse. Dette ser især ud til at gælde for rollelege og bevægelseslege, som foregår i og omkring legehuse, legetårne og ved levende hegn, krat og skov. Lydniveauet opleves ikke så intenst udendørs, og det ser ud til at børnene har lettere ved at finde legerum, hvor de kan være i fred eller hvor de kan udfolde sig som de helst vil. Det er ligeledes et meget udbredt fænomen, at børn, der har pladsproblemer i deres lege, kæmper med intermistiske våben eller på anden måde støjer for meget, bliver bedt om at tage tøj på og gå udenfor. Ifølge en af de observerede pædagoger: "gå udenfor – der er der plads er til begejstring". En af institutionerne havde opsat lydmålere i et af fællesrummene. Når støjniveauet blev for højt kiggede en af de ældre pædagoger anklagende på børnene og pegede op på øret og sagde, at de skulle dæmpe sig eller gå udenfor. Det er typisk drengene, der bliver sendt udenfor på denne baggrund, og i mange tilfælde går de i gang med at spille fodbold, fægte med pinde eller køre på mooncars. I disse tilfælde betyder den frie leg udendørs en stor forskel for disse børns aktivitetsniveau.

Det er observatørernes subjektive vurdering, at aktivitetsniveauet generelt opleves som højere i forbindelse med udendørs lege end sammenlignet med indendørs lege. Det er et gennemgående træk, at der ofte er grupper af drenge, som er meget aktive med at spille fodbold udenfor og indenfor. For disse drengegrupper er aktivitetsniveauet stærkt afhængig af rummets beskaffenhed, holdstørrelser og de voksnes støjtolerance. Især afgrænsningen med bander og vægge har central betydning for de mindste børn i forhold til at holde bolden i spil. De mest intensive fodboldspil har været når hold á 3-6 personer spiller mod hinanden i gymnastiksale, haller eller udendørs multibaner med bander.

Drengene spiller computer og fodbold og pigerne leger bare

Det generelle indtryk fra legeobservationerne er, at de fleste børn ser ud til at være fysisk aktive i lege og bevægelsesaktiviteter. Dette gælder især når børnene opholder sig udendørs, og især når vejret er godt. Som en moderation af denne generalisering skal det tilføjes, at der på de fleste institutioner findes børn, der virker mindre interesserede i de fysisk aktive lege. Det er meget vanskeligt at konkretisere, hvad der karakteriserer de mindst aktive børn. Det hænger sammen med, at vi som observatører ikke har tilstrækkelig kendskab til børnene, og at de mulige afklarende samtaler med personalet om disse børn angiveligt ville gribe *for* forstyrrende ind i det pædagogiske arbejde. De eneste klare forskelle i aktivitetsniveau ser ud til at knytte sig til køn og alder. Drengene ser generelt ud til at være mere aktive end pigerne, og de yngre børn (nulte og første klasse) ser ud til at være mere aktive i længere tid end de ældre (anden og tredje klasse).

Observationerne viser, at pigerne i højere grad end drengene, foretrækker lege som indebærer forhandling og samtale.

I de fleste institutioner bemærkes det således, hvordan der er nogle pigegrupper, der helt undgår at involvere sig i fysisk aktive lege, men i stedet leger med perleplader, dukker og stillesiddende spil. Eller hvis de er udenfor, så vil det typisk være lege, som indebærer at gå rundt og snakke eller siddende på gynger eller lignende. På de fleste institutioner ser man piger, som går med sko og tøj, som ikke er egnet til at løbe eller lege i.

En anden gruppe, der stikker lidt ud i observationerne er de drenge og piger, der - med få deltagere (2-4 børn)- i timevis leger rolle- og fantasilege i sandkassen, i legehuse eller indendøre i mindre afkroge af institutionen. Der er et vist overlap mellem de to beskrevne grupper.

Der er meget få synligt overvægtige børn og ud fra observationerne er det ikke muligt at finde belæg for at hævde, at de skulle være mindre aktive i sfo-tiden end deres normalvægtige jævnaldrende.

På tværs af landsdele og institutionstyper er fodbold og computerspil generelt drengenes foretrukne aktiviteter.

I forbindelse med observationerne på en idrætssfo var der lang venteliste på at spille computer og sfo-lederen forklarede, at de havde indrettet det således, at de forskellige alderstrin havde ret til at bruge computerlokalet på forskellige ugedage. Forespurgt om hvordan man forholdt sig til computerbrug, og om det harmonerede godt med certificeringen til at være en bevægelsessfo, forklarede lederen, at man havde valgt ikke at forbyde det børnene [drengene] gerne ville have, men snarere at begrænse det, så de ikke skulle sidde inde og hænge hele dagen. Observationerne viste imidlertid, at rummet konstant var fyldt med primært drenge, der spillede. Mange stod bare og kiggede på og ventede på en åbning for at spille, selvom det ikke var deres spilledag. Lederen forklarede, at der altid var mange, der spillede Nintendo Wii, men i den tid der blev foretaget observation, var der meget få børn, der havde lyst til det, og det var primært pigerne, der lod sig lokke af de aktive Wii-spil. Tre af de drenge, der blev bedt om at gå væk fra computerrummet, fordi det ikke var deres tur, fortsatte videre ind i tv-rummet, hvor der på skift var disneyfilm og andre børneprogrammer. De samme tre børn opholdt sig derinde i mere end to timer. De to af børnene halvsov en del af tiden.

Fra flere undersøgelser blandt skolebørn ved vi, at drengene generelt foretrækker at spille fodbold, og at de gør det i alle de sammenhænge, hvor de kan komme afsted med det: i skolens frikvarterer, i sfo-en, i fodboldklubber og hjemme på vejen eller i haven med venner og

familie.

Fra spørgeskemaundersøgelsen blandt børn ved vi, at mange piger går til ridning, svømning, gymnastik og håndbold i fritiden. Men da disse aktiviteter ikke på samme enkle måde som fodbold kan organiseres i sfo-regi synes det oplagt, at pigerne må finde på andre ting i sfo'en. Det er usikkert om det kan være forklaringen på, hvorfor pigerne i sfo-tiden er mindre fokuserede på konkurrenceorienterede aktiviteter som fx fodbold, stikbold og høvdingebold. Som tidligere antydet bruger pigerne i langt højere grad legepladsernes klatrestativer, karusseller, vipper, gynger og sandkasser. Når man spørger pigerne (spørgeskemaundersøgelsen blandt børn – se del 2 om, hvad de foretager sig i skolefrikvartererne), så er det mest udbredte svar: "jeg leger forskellige lege", hvilket dermed stemmer godt overens med det observerede.

Personalet som kulturbærere og forholdet mellem fri leg og voksenstyrede aktiviteter

Positive oplevelser med idræt, leg og bevægelse i barn- og ungdommen har angiveligt stor betydning for om man som voksen fastholder en aktiv livsstil, og set i det lys er det relevant at undersøge, hvad der er mest afgørende for at gøre børn interesserede i at bruge kroppen i leg og læring.

I dette afsnit diskuteres indledningsvis emnet 'fri leg eller voksenstyrede aktiviteter' i relation til børns kognitive og sociale færdigheder. Derpå bruges såvel positive som kritiske eksempler fra datamaterialet til at illustrere, hvordan personalet bruger sig selv i aktiviteterne, og hvordan børnene socialiseres til at bruge kroppen i sfo'ernes hverdagspraksis.

Der er ganske givet både fordele og ulemper ved såvel den frie leg som de voksenstyrede aktiviteter. Hovedpointen med certificering af skolefritidsordningerne er blandt andet at opnå mere fysisk aktivitet ved at give personalet flere kompetencer og større lyst til at igangsætte bevægelsesaktiviteter. Fordelen ved de voksenstyrede aktiviteter er, at de ideelt set muliggør den sociale inklusion af bevægelsesusikre, marginaliserede børn samt børn i forskellige aldre og med forskelligt færdighedsniveau. De mulige ulemper ved voksenstyrede aktiviteter kan være et lavere aktivitetsniveau på grund af ventetid ved instruktion og spilafbrydelser, reducering af autonomi og frihed samt indgreb i børnenes fritid.

Fordelene ved den frie leg kan være, at børnene lærer at navigere i et komplekst socialt samspil med andre børn, hvor barnets forståelse af regler og normer hyppigt sættes på prøve. Den frie leg giver endvidere mulighed for at lege, der er optaget assimilativt i andre sammenhæng kan gentages og eventuelt tilpasses en ny sammenhæng. Gennem muligheden for tilpasning i nye sammenhænge kan den frie leg befordre en selvstændig erfaringsdannelse, der som afledt effekt kan øge såvel de kropslige kompetencer som den generelle motivation for deltagelse i leg og bevægelse. I mange situationer kan den frie leg angiveligt føre til udvikling af kammeratskaber, øget kreativitet og en styrket følelse af autonomi og selvværd. Den frie leg kan imidlertid også være en pædagogisk sovepude, hvor børnenes hierarkidannelser i visse tilfælde baserer sig på fysisk eller psykisk vold, og hvor den implicitte læring kan være, at 'den stærkeste har ret', 'når flere rotter sig sammen har man ikke en chance' eller 'denne leg er ikke noget for mig'.

Observationsmaterialet viser, at det er meget forskelligt hvordan, og i hvor høj grad, institutionerne iscenesætter leg og bevægelsesaktiviteter. Selvom idrætssfo'erne i lidt højere grad end de traditionelle sfo'er igangsætter voksenstyrede bevægelsesaktiviteter, så udgør den frie

leg langt størstedelen af aktiviteterne og tiden på tværs af alle sfo'erne. Der er derfor mange eksempler på fri leg og især fodboldspil, hvor børnene spiller uden personalet ser på eller blander sig. De fleste af disse fodboldobservationer vidner om lejlighedsvise konflikter om holddeling, regler eller sociale uenigheder mellem børnene. I de to førstenævnte eksempler er konflikterne særligt udtalte.

Syv drenge spiller på en tør asfaltbane med flytbare træbander. Solen skinner. Banen ligger i skygge af skolebygningen. Cirka 15-20 meter væk står en pædagog med udevagt og uddeler tennisketsjere til i alt fire børn. Den voksne tager derpå opstilling ved en pige, som står og kaster en tennisbold op mod muren. Fodboldspillet er lige gået i gang, men stopper hyppigt, fordi drengene er uenige om, hvorvidt bolden er ude eller inde, om der er frispark eller ej. Efter få minutter er der en dreng, der bliver tacklet hårdt på bolden, og han får samtidigt et skub i ryggen og falder grædende omkuld. Drengen, der sparkede og skubbede ham ned, løber videre med bolden. og alle de andre løber med ned mod det ene mål for at angribe henholdsvis forsvare. Den grædende dreng bliver liggende og græder højlydt. Efter noget tid stopper drengene op og 4 drenge samler sig om ham, der ligger ned. Da udevagten hører den grædende dreng kommer hun helt hen til gruppen, og hun starter med at skælde dem allesammen ud for at være for hårde ved hinanden. Så går hun bagefter hen og spørger drengen, hvad der skete og om han har slået sig. Derpå stopper de fleste af drengene med at spille fodbold og drengen bag tacklingen begynder at skyde på mål sammen med en anden dreng.

Observation fra idrætssfo

6 drenge (5 små og 1 stor) spiller fodbold på en lille bane med håndboldmål. Græsset er slidt væk på store dele af banen. Det er solskin og vindstille. Efter kort tid stopper fodboldspillet [måske pga varmen?] og de begynder i stedet at skyde straffespark. Først uden målmand [uorganiseret] og dernæst med. Den store dreng, der tydeligvis går til fodbold [flere referencer til træning og holdet], er iført fodboldtrøje og i stand til at placere bolden, hvor han ønsker det. Da der kommer målmand på, skyder han så hårdt han kan efter målmanden. Da det går op for målmanden, at han fungerer som skydeskive bliver han utryg og gemmer sig ved den ene stolpe, når det er den store drengs tur til at skyde. Lige ved siden af banen er der et bord/bænkesæt, hvor der sidder 3 piger, 1 dreng og en kvindelig pædagogmedhjælper, der er i arbejdsprøvning eller flexjob. Fodboldspillet kulminerer ved, at den store dreng rammer den lille målmand i hovedet, så han grædende falder om i græsset. Den store dreng går væk fra banen over mod nogle hytter og virker helt upåvirket. De andre børn samles ved målet for at trøste drengen, der blev ramt. Efter et stykke tid kalder en af dem på medhjælperen og siger, at det er x-dreng, der har ramt den lille dreng i hovedet. Medhjælperen har ikke set situationen, fordi hun har siddet med ryggen/siden til. Siddende ved bænken råber medhjælperen noget skæld-ud til den store dreng, der fortsætter sin gang væk med ryggen til. Samtalen ved bord/bænkesættet fortsætter derpå uændret.

Observation fra almindelig sfo

Tre drenge spiller fodbold [to mod en] da en kvindelig pædagogstuderende kommer ind på banen og spørger om hun må være med. Drengene nikker og spillet fortsætter som et 2 mod 2 spil. De to drenge, der spiller mod pigen synes det er sjovt at prøve at tage bolden fra hende, men da hun er hurtigere end dem, får hun ofte fat i bolden og spiller hendes medspiller fri. Der bliver ikke rigtig scoret så mange mål, men de griner alle tre ret ofte, og drengene har ofte fysisk kontakt med pigen og prøver at trække hende i benet og armene for at tage bolden fra hende. Undervejs i spillet forklarer pigen modstanderne, hvordan de skal prøve spille sig forbi hende og hendes medspiller. De er imidlertid ude af stand til at aflevere præcist og hårdt nok til hinanden på den ujævne og langhårede plæne til at de får succes med den foreslåede strategi. Efter cirka et kvarter med høj aktivitet forlader pigen banen, og går over for at sætte gang i firkantbold på afsfaltpladsen med 6 børn. Drengene sætter sig lidt efter ned i græsset og snakker inden de går om på den anden side af skolen.

Observation fra idrætssfo

En ældre [55+] kvindelig pædagogmedhjælper sætter gang i et fodboldspil med 4 piger og 5 drenge. Medhjælperen har svært ved at følge med børnene, fordi hun løber langsomt og har svært ved at ændre retning. Når hun får bolden har hun svært ved at styre retningen på afleveringerne. Alle børnene jagter konstant bolden og da banen er forholdsvis lille samles spillet ofte i et regulært klumpspil. Når tacklingerne og skubberiet bliver for meget afbryder medhjælperen spillet og siger, at der er frispark. Efter ca. 10 minutter trækker medhjælperen sig ud af spillet, mens børnene fortsætter spillet. En efter en falder pigerne fra til det kun er drengene der er tilbage.

Observation fra traditionel sfo

I de to første eksempler fungerer fodboldspillet som en aktivitet, hvor nogle børn mere eller mindre bevidst udøver fysisk vold mod andre under dække af fodboldspillet. I de to første observationer ligger fokus i overvejende grad på præstationen, og det er kun drenge, der deltager. I første observation løb en dreng halvvejs ind foran en anden dreng og tacklede ham hårdt på bolden, som man måske ville gøre i en fodboldklub, men da drengen falder får han lige et skub i ryggen i tilgift så han kan komme afsted med bolden uden af blive tacklet tilbage. Det havde sikkert været mindre voldsomt på en græsbane, men den noget dygtigere fodboldspiller tog ikke hensyn til den svagere. Konsekvensen af den frie leg er her, at alle de lidt svagere fodboldspillere stopper med at spille og den ene dreng, der slog sig gik grædende væk.

I det andet eksempel virker voldshandlingen endnu mere overlagt. Den lidt større dreng virker ligeglad med at have ramt den lille i hovedet og den lille dreng går indenfor og finder andre at lege med, og jeg ser ham ikke siden udenfor denne, eller den efterfølgende lige så fine, solskinsdag.

Af de to første observationer fremgår det, at det pædagogiske personale ikke blander sig i organiseringen eller reguleringen af den frie fodboldleg. Det er i det væsentlige op til drengene selv at organisere fodboldspillet, hvilket kunne anskues som en fordel, såfremt aktiviteten totalt set ville ende med at fremme empati og social læring. I de to førstnævnte tilfælde

forsømmer personalet at foretage en pædagogisk kvalificeret konfliktløsning.

I to sidstnævnte eksempler er fodboldspillet reguleret af en voksen, der tager ansvar for spillet og den sociale proces. Der bygges i begge tilfælde en god stemning mellem den voksne og børnene, og der er ingen væsentlige konflikter mellem børnene. I observation 3 skabes der en positiv og sjov stemning som følge af medhjælperens smilende og glade adfærd. I observation 4 lykkedes det medhjælperen at få inkluderet fire piger i fodboldspillet ved at tilbyde sin egen deltagelse. Det spiller ingen rolle for børnenes udbytte af deltagelse, at de voksne ikke er gode til at spille fodbold, sålænge de bare gider være med og viser interesse. At den voksnes spiltekniske formåen er lav ser i observation 3 og 4 snarere ud til at være en fordel for børnene, fordi de som kontrast til pædagogen får en mere fremtrædende rolle i spillet, og muligvis deraf en følelse af større selveffektivitet.

Ud fra ovenstående eksempler med fodbold som omdrejningspunkt kan der være fordele forbundet ved, at voksne personaler indgår i bevægelsesaktiviteter med børnene. De mest oplagte fordele handler om mulighederne for at fremme den sociale og kognitive læring gennem aktiviteter, fordi voksnes tilstedeværelse muliggør den sociale tolerance som nogle gange er nødvendig, hvis de bevægelsesusikre børn skal deltage.

Når pædagoger og medhjælpere indgår i legen kan det ske ud fra større eller mindre grad af planlægning og bevidsthed om lærerroller. Nogle gange er pædagogernes aktive deltagelse spontan og situativ bestemt (som i observation 3 og 4), mens den andre gange er planlagt på forhånd. I det følgende går vi tættere på 'planlagte aktiviteter', der typisk udspringer af en aktivitetsplanlægningproces, hvor personalet har fordelt forskellige aktiviteter ud over en månedsplan/årsplan.

Observation nummer fem omhandler ringridning på mooncars:

> Medhjælperen spænder en snor op i cirka en meters højde. Ned fra snoren hænger en klemme med en ring. Der er hurtigt nogle børn som kommer og spørger om de må være med og de skynder sig hen for at sætte sig på en mooncar. I løbet af få minutter er samtlige mooncars besat og børnene holder i en lang række og venter på at komme i gang. Medhjælperens rolle er at hænge ringen op når det lykkes børnene at ramme plet. Det er tydeligvis svært at styre mooncaren med den ene hånd og spidde ringen med lansen med den anden. Børnene som holder i kø fordriver ventetiden med at køre lidt op bag i hinanden mens de snakker om, hvem der er bedst til ringridning. Rundt om flisearealet står en del aspiranter og venter på, at de også kan få lov til at prøve. Medhjælperen giver gode råd til, hvordan de kan klare opgaven og sørger for, at alle får lov til at prøve.

Observation nummer seks og syv omhandler en planlagt skovtur og et rollespil:

> Den samlede børnegruppe på mere end 100 børn er delt. Halvdelen skal afsted på gåtur til skoven og resten skal blive tilbage på institutionen for at spille rollespil. Mens nogle pædagoger og medhjælpere gør klar til afgang kommer flere og flere børn ud og stiller sig i kø to og to. Samtidigt er to pægagoger i gang med at finde rekvisitter frem til de tilbageværende børns rollespilsaktiviteter. De to pædagoger, der har rollespilsdragter på, sætter kasserne på jorden og børnene bliver inddelt i to hold. Pædagogerne har medbragt to faner, der svarer de to holds forskelligfarvede veste. Børnene bliver kaldt

sammen og får udleveret et skumrør som de kan bruge som sværd. Derpå begynder børnene at slås med hinanden to og to. Pædagogerne går rundt men involverer sig ikke i kampen.
Turgruppen bevæger sig afsted og jeg kobler mig på denne. Jeg går bagved en pædagog og tre børn som danner bagtrop. Jeg lytter til deres samtale og efter kort tid begynder det ene barn at klage over, at der er langt at gå og hun spørger om ikke nok hun må spise den medbragte bolle nu. Pædagogen siger nej. Efter cirka et kvarters gang er bagtroppen sakket flere hundrede meter bagud i forhold til alle andre. På et tidspunkt bliver der råbt fra de forreste at bagtroppen skal skynde sig lidt. Pædagogen forlader de tre bageste børn og løber afsted op til de børn, der nu er drejet om et hjørne og ude af syne. Som observatør går jeg nu med børnene og de taler om, at de forreste bare kan rende og hoppe – de gider i hvert fald ikke løbe. De forreste står utålmodigt og venter på bagtroppen der hvor vejen skal krydses for at nå over i skoven.
Ved ankomst til skoven guides alle børn til at lægge tasker og overskydende tøj ved en træhytte. De fleste børn går derpå ind i skoven, uden de voksne siger noget. Pædagogen fra bagtroppen sætter sig ved et bord- og bænkesæt, hvor han begynder at filtre en masse snore med insektglas fra hinanden. Jeg følger efter nogle børn ind i skoven for at se, hvad de er optaget af. De bevæger sig langsomt ind i skoven. Det småregner lidt og da stien ender ved kanten af en mark, stopper de op og kigger ud mod en lysning. Jeg spørger dem hvad de plejer at lave herude, og de svarer, at det ved de egentlig ikke rigtig – ”vi er bare herude en gang i mellem” siger en af dem. Da børnene kommer tilbage til hytten sidder pædagogen stadig med størstedelen af insektglassene og kæmper med at få dem fri. Ved bord- og bænksættet er der fem piger, som hver har fundet nogle snegle. En pige fra nulte klasse spørger de andre fire piger, om ikke de skal bruge sneglene til et sneglevæddeløb på bordet. De sætter derpå sneglene på en startlinie og begynder at heppe på hver deres snegl. Undervejs i sneglevæddeløbet er nogle børn vendt tilbage med insektglas, hvori de har store flotte oldenborrer. Pædagogerne samles alle ved bordet og mens de alle spiser boller og drikker kaffe kommer flere og flere børn retur fra skoven. Flere forældre dukker op i skoven og henter deres børn. Da pigen fra nulte skal hentes er hendes snegl på vej til at vinde væddeløbet og faren afventer lige pigens begejstring over sejren. Pædagogen er lige blevet færdig med snorene, da det er tid til at pakke sammen og gå tilbage til institutionen.
Ved hjemkomst til institutionen er de to rollespillende pædagoger næsten færdige med at rydde op. Jeg spørger dem, hvordan det gik med rollespillet. Den ene svarer, at det gik godt, og at hun var positiv overrasket over, at børnene kunne få tiden til at gå selv uden at de [pædagogerne]skulle blande sig.

De ovennævnte legeobservationer relaterer ikke specifikt til idrætslige aktiviteter, men er eksempler på situationer, hvor institutionspersonalet udmønter nogle planlagte aktiviteter, der typisk figurerer af institutionens månedsplan. Den pædagogiske tilgang kan bedst forstås ud fra et mere generelt rammestyringsprincip, hvor børnenes leg og bevægelse styres ved at eksponere børnene for relativt lukkede aktiviteteter i et afgrænset rum.

I observation nummer fem genskaber medhjælperen en aktivitet som børnene tydeligvis kender fra tidligere og som konnoterer noget sjovt. Medhjælperen igangsætter aktiviteten og bliver ved den for at sikre sig, at den bliver gennemført så alle børn, der ønsker at prøve får en mulighed. Ringridningen har en særlig sønderjydsk forankring, hvilket betyder at børnene i forvejen kender aktiviteten som en kulturelt set attraktiv aktivitet. Børnene er optaget af hvor mange gange i træk de kan ramme ringen, men medhjælperens fokus ligger primært den sociale proces.

I observation seks og syv kunne det givetvis styrke oplevelsen af meningsfuldhed, hvis der i højere grad blev skabt en fortælling eller hvis formålet med aktiviteterne blev tydeliggjort. Gåturen blev et spørgsmål om hurtigst muligt at komme fra a til b, hvor turen kunne eksempelvis kunne have været anvendt til at tale om hvilke fugle, pattedyr og insekter, der findes i pågældende skov, eller måske en snak om fødekæden. Med skoven som en fysisk ramme var det muligt for pædagogerne at isenesætte læring gennem udfordringer som klatring eller naturoplevelser. Børnene blev i det væsentlige overladt til selv at udfylde rammerne. Sneglevæddeløbet er et godt eksempel på, at børnene godt kan finde sprækker til kreativ tidsanvendelse. Pædagogen som anvendte tiden på at filtre snorene ud tog sig en praktisk opgave, som måske var unødvendig i forhold til turens intentionelle mål? I rollespillet var det op til børnene at finde mening i kampen og fraværet af rollespillets dramaturgi eller en kollektiv opgave betyder at børnene lidt planløst gik rundt og slog hinanden med skumrør. Det betyder ikke, at observation seks og syv var fejlslagne aktiviteter. Det så i begge tilfælde ud til, at børnene generelt var deltagende og glade. Begge observationer afbilder imidlertid en forholdsvis almindeligt forekommende rammestyringstilgang, hvor pædagogerne ganske vist har planlagt, hvor de skal hen, eller hvad de skal lave, men ikke hvad de skal lære kropsligt, socialt eller kognitivt. Sat på spidsen er forskellen mellem den fri leg og den rammestyrede leg, at der *blot* afkræves en fælles deltagelse, men hvor der i øvrigt er givet udvidet handlefrihed til børnene. I disse situationer er det især de kreative og bevægelsessikre børn, der ser ud til at profitere af rammestyringsprincippet, mens de svagere har en tendens til at falde ud af legene, kede sig, sætte sig ned, og spørge hvornår de skal hjem, eller hvornår de er færdige. Denne adfærd kan tolkes som markører for manglende mening og sammenhæng, og hovedpointen er, at pædagogerne med forholdsvis små justeringer vil kunne styrke børnenes oplevelser eller læringsmæssige udbytte.

Da en del af legeobservationerne blev gennemført i august måned i et OL-år (2012) havde flere af institutionerne besluttet sig for at gennemføre børne-OL. På to af idrætssfo'erne faldt observationsbesøgene sammen med afholdelse af OL som en stor fællesaktivitet for alle børn og personale. Den sammenfattende fortolkning af de to børne-OL er, at en uforholdsmæssig stor del af tiden blev brugt på ventetid snarere end aktiviteter, og hvor de voksne havde svært ved at påtage sig meningsfulde roller, hvor de kunne deltage eller tilpasse aktiviteter på en hensigtsmæssig pædagogisk måde.

På den ene institution gik en stor del af tiden med at forklare regler, stille udstyr op, notere resultater og få eleverne til at flytte sig videre til næste disciplin. Selvom nogle af aktiviteterne var lette at gå til, så manglede der generelt opvarmning til aktiviteterne. I forhold til de børn, der skulle springe højdespring, var det tydeligt, at de manglede en ide om, hvordan de skulle forcere stangen. Brugen af en lang metalstang som overligger gjorde højdespringsaktiviteten til en noget blandet fornøjelse. Børnene landede ofte ned oven på eller løb ind i stangen. Set fra et aktivitetsmæssigt synspunkt var dette OL præget af alt for meget ventetid og alt for lidt aktivitet. Nogle børn begyndte at lege andre lege, mens andre bare gik over til de aktiviteter, hvor de helst ville være, og de voksne var enten uopmærksomme eller opgav at gøre noget ved det. For pigernes vedkommende var det mest interessant at være hos den unge sporty pædagog, der stod for sjipningen på en asfaltplads. På trods af vanskeligheder med at få sjipningen til at fungere i den stærke blæst samt den gradvise konkurrencemæssige udskilning [hvis tovet gik i stå var de døde og måtte vente til en ny fælles runde startede forfra],

så blev mange piger hængende det samme sted i lang tid. Kun to andre fra personalegruppen havde idrætstøj og sportsko på. Resten mødte op i almindelig tøj (tunika/bluse, nederdel, jeans, kjole og sneakers eller sandaler – 2 pædagoger med stiletsandaler). De fleste voksne satte sig ned ved bord- og bænkesæt eller i græsset med deres resultatark, og derfra foregik størstedelen af kommunikationen til børnene om regler, rækkefølge og resultater. Kun de omklædte voksne foreviste aktivt de aktiviteter, de forestod. Aktivitetsniveauet disse steder var markant højere end der, hvor pædagoger eller medhjælpere havde sat sig ved et bord eller i græsset.

På den anden institution dystede årgangene mod hinanden i forskellige stafetter, hvilket medførte, at kun 3-4 børn var aktive ad gangen, mens resten enten stod i kø eller var placeret ude på sidelinjen og heppede. Også på denne institution var de voksne uomklædte og passive. Her var der ligeledes en del børn, som hurtigt mistede koncentrationen og begyndte at smålege rundt omkring. De overordnede intentioner om at børnene skulle få en oplevelse af en stor fælles aktivitet blev kun delvis indfriet, fordi mange undervejs fandt på andre ting.

Ud fra observationerne at dømme er der forholdsvis mange personaler, der helt undlader at deltage i fysisk aktiviteter. De har altid travlt med andre ting og det kunne se ud som deres komfortzone knytter sig meget til stillesiddende aktiviteter indenfor i centralvarmen. Nogle pædagoger er synligt overvægtige. Observationerne er delt i forhold til betydninger. Cirka halvdelen af de overvægtige insisterer på at lege, pjatte og være med i lege selvom de bliver tydeligt anstrengte af det. Den anden halvdel er meget tilbageholdne og de viser ikke lyst til at være med i kropslige aktiviteter, men foretrækker at stå i køkkenet og rette mad an, sætte gang i brædtspil eller tale med de børn, der går gennem rummet. Det er et generelt træk alle steder, at pædagoger og medhjælperes beklædning sætter begrænsninger. De tydeligste eksempler træder ud af de beskreve børne-ol, men også på regnvejrsdage ser man personale, der kun har taget gummistøvler og en regnjakke på. Når de så har været ude i ti minutter er vandet løbet fra regnjakken og ned på cowboybukserne og ned i støvlerne. Den voksne står typisk og småfryser på stedet inden han eller hun går ind for at blive afløst.

Eksemplarisk pædagogisk praksis

Selvom det kan være svært at organisere aktiviteter for alle, så er der flere eksempler på eksemplarisk pædagogisk praksis, hvor mange børn aktiveres samtidigt, og hvor pædagogerne spiller en nøglerolle i forhold til at skabe aktivitet. I det følgende er der taget afsæt i tre observationer på idrætssfo'er, hvoraf de to første er hentet fra samme institution.

Observationen starter 12.30. Cirka 100 børn er udenfor på legepladsen sammen med en mandlig og en kvindelig idrætspædagog og en medhjælper. Rundt omkring på legepladsen er de fleste børn igang med forskellige lege med kammerater. 10-15 børn holder til ved en rundkreds af træstubbe, hvor der findes flere trætipier og en bålplads. Den mandlige idrætspædagog er igang med at tænde bål sammen med nogle få børn. I løbet af 5-10 minutter kommer flere af de ubeskæftigede børn til og bliver engageret i at finde sten og bære brænde til den forestående seance med svedehytte. Mens børnene henter brænde og passer bålet finder pædagogen en skruemaskine og en masse skruer samt noget presenning. Så begynder pædagogen at engagere nogle børn i reparationen af trætipien, hvor flere brædder har løsnet sig. Børnene holder brædderne på plads indefra mens pædagogen skruer udefra. Da tipien er gjort tæt fikser de døren med presenningen. Samtidigt med at den mandlige pædagog sørger for at svedehytten bliver aktiveret, kommer flere og flere børn til som er nysgerrige i forhold til, hvad der sker. Drengene tager kun bluse og t-shirts af inden de går ind i svedehytten og de få piger, der skal prøve, beholder for det meste alt tøjet på, og kommer meget hurtigt ud igen. Da svedehytteaktiviteten stopper efter 45 minutter, efterslukker pædagogen bålet med hjælp fra nogle drenge, der følger ham tæt. Kort tid efter igangsætter pædagogen live-stratego [red. Levendegørelse af brædtspillet] for ca. 12-15 børn samt en anden bevægelsesleg for en tilsvarende størrelse gruppe. Parallelt med disse aktiviteter holder mange børn til på beachfodboldbanen, multibanen, asfaltstykket og i de afgrænsende klatretræer. Ind i mellem kommer en forælder ned på legepladsen og leder efter de-

res barn. I de fleste tilfælde spotter pædagogen forældrene og når ind i mellem den aktive legedeltagelse at forklare, hvor barnet er, og hvad de har foretaget sig i løbet af dagen. Den kvindelige idrætspædagog og medhjælperen har i løbet af eftermiddagen bevæget sig ind og ud igen, og endnu en pædagog har været ude og gennemføre en cykeltræning med ca. 8 børn på en nærliggende basketballbane [asfaltbane].

Klokken er 13 og der er obligatorisk leg/bevægelse i hallen en time for cirka 40 sfo-børn. Tre pædagoger skiftes til at forklare de forskellige lege og aktiviteter. Mens en pædagog sørger for at gennemføre bevægelseslege med musik i den ene ende af hallen er de to andre begyndt at etablere en lang redskabsbane med forskellige balancebomme, skumplinte, hulahopringe i den anden ende af halle. Da børnene bevæger sig ned til redskabsbanen sørger pædagogerne for at børnene bliver fordelt ved de forskellige forhindringer og derpå er aktiviteterne i det væsentlige fri for børnene. Undervejs på banen skal børnene blandt andet kravle op på en plint og springe cirka en meter ned i en madras. Højst overraskende er der flere børn på 7 og 8 år der slår salto eller laver fuld skrue ned fra plinten uden voksne modtagere. Alle børn virker trygge ved øvelserne og de fleste er aktive i legene. De tre pædagoger hjælper hinanden med de praktiske gøremål og går til hånde i baggrunden eller forbereder næste øvelse. Klokken ca. 14 er der et særligt træningsforløb for en gruppe børn med forskellige motoriske og sociale problemer. [Børnene opspores på skolen og de gives et tilbud om et særligt træningsforløb i sfo-tiden hvor den mandlige idrætspædagog idag iværksætter forskellige grundmotoriske øvelser og sociale legeaktiviteter i fællesrummet og bagefter i motorikværkstedet.] Han deler gruppen og holder dem beskæftiget i to rum. I motorikværkstedet samles børnene på den store elastikgynge og han styrter rundt om gyngen og forsøger at nå børnene med armene ved at række ind over. Det handler om ikke at blive taget så børnene skal hurtigt kaste sig fra side til side og de skal samtidigt holde øje med ikke at ramme hinanden. Nogle få drenge får en gyngetur på gyngen mens andre kommer ind i den delvist blændede gyngetunnel. Tilsidst får drengene fodbad og fodmassage. Klokken 15 har alle været gennem begge værksteder og undervejs har den mandlige idrætspædagog nået at tale med hvert eneste barn og nået smile og rose børnene for deres indsats i legene. De går glade fra aktiviteten og tilbage til de andre børn.

Tre voksne medhjælpere er på vej ud på legepladsen. Solen skinner og vejret er fint. Den ene mand finder en basketball frem og engagerer 5 børn med på skift at skyde til måls på kurven. Da den kvindelige praktikant kommer ud fra redsskabsskuret er ca. 10 børn klar til at spille firkantbold med hende. Hun deltager aktivt i legen og flere børn kommer til og deltager aktivt. Nogle få ser på og ser ud til at overveje hvad de skal igang med. Efter et kvarter trækker praktikanten sig ud af legen og henter flere rekvisitter – blandt andet bolde i forskellige størrelser og et stort sjippetov. En hel del piger vil gerne sjippe og i løbet af få minutter ophører firkantboldspillet, fordi børnene går over for at være med i sjippelegen. Da sjipningen kører og pigerne har styr på at svinge tovet selv går den kvindelige praktikant sig videre rundt på legepladsen og taler med nogle drenge, der kører mooncars. Den mandlige pædagogmedhjælper har i mellemtiden fundet en mooncar og indstillet den så han lige nøjagtig kan sidde på den. Han spørger om de skal lege fangeleg med mooncars og det er der 3 drenge, der er friske på. Den tredje medhjælper er taget ud for at køre motocross med en 5-6 børn. Den kvindelige praktikant tager en runde på legepladsen og indgår undervejs i et fodboldspil med 3 drenge [kort beskrevet tidligere] og går nu indenfor for at rekruttere nogle børn til en naturtur rundt i skovkrattet, der ligger som ydergrænse for skoleområdet. 10-12 børn melder sig hurtigt til turen.

Da klokken passerer 15 og børnene har været forbi køkkenet og proviantere foreslår den kvindelige praktikant, at de går ned i gymnastiksalen for at spille bold. Ved ankomst til gymnastiksalen er der allerede en masse forskellige aktivitet, der involverer alle mulige rekvisitter. Pigen sætter gang i et fodboldspil, hvor hun spiller sammen med 3 drenge mod en rigtig dygtig fodboldspiller og hans makker. Spillet forløber i et meget højt tempo i mere end et kvarter. Praktikanten formår at holde overblik over de mange aktiviteter i salen, således fodboldspillet ikke forstyrrer alle de andre ting. Et par buttede drenge ligger og hviler i madrassen og midt i fodboldspillet er praktilkanten nede og udfordre drengene til en klatreleg, hvor de skal komme og ned fra ribberne hurtigst muligt og til sidst springe ned i madrasserne og hun hun trækker tove ud så de kan svinge sig over til en anden madras og tilbage igen. Hun optager igen fodboldspillet og den dygtige fodbolddreng håner hende og siger at hendes fravær har kostet fire mål. Hun lover ham, at det skal hun hurtigt få gjort noget ved og drengen griner.

De ovennævnte observationer illustrerer på forskellig vis, hvordan det er muligt at veksle mellem planlagte aktiviteter og situativt bestemte interaktioner. Det ser ud til at have stor betydning, hvilken rolle de voksne påtager sig. Den mandlige idrætspædagog og den kvindelige praktikant har det til fælles, at de begge er meget smilende og glade i kontakten med børnene. De fremstår meget engagerede i deres arbejde med at skabe leg og bevægelse, og det er tydeligt, at de kan lide at bevæge sig, og at de er gode til at se muligheder for at skabe leg og bevægelse, eller at de bidrog til at styrke eksisterende lege kvalitativt.

I forbindelse med observationerne var de to pædagoger ofte lige så aktive som børnene, og set i et tidsperspektiv, var de i bevægelse i 2½ - 3 timer. De var begge klædt på, så det var muligt at være med i de lege og bevægelsesaktiviteter de igangsatte.

Observationerne viser, at de begge har en konsekvent opmærksomhed på de børn, der ikke er med i lege og bevægelsesaktiviteter.

Den mandlige idrætspædagog, der også fungerer som lærer i indskolingen, har et indgående kendskab til børnenes sociale og faglige udvikling. Det skønnes at have stor betydning for det særlige idrætstilbud, han giver til de bevægelsesusikre børn, fordi de alle udviser stor respekt for ham. Under observationen ser man, at flere af børnene [heraf også nogle med adhd-lignende eller autistisk adfærd] glemmer regler og hvad idrætspædagogen lige har sagt, men den tålmodige og konsekvente form hjælper til at fastholde børnenes fokus uden at der bliver skældt ud. Under en uformel samtale på legepladsen forklarer idrætspædagogen, hvordan fysisk aktivitet bliver tænkt ind alle steder – også i undervisningen - og hvordan det eksempelvis bliver omsat i praksis i klasseværelset. Han fortæller, at alle børn slår en kolbøtte når de går ud og ind ad klasselokalet [red. det kan delvist forklare, hvorfor flere af børnene er så påfaldende dygtige til at slå saltoer i gymnastiksalen, når de skal hoppe fra en plint og ned på en madras på gulvet], hvordan de bruger aktive undervisningsformer, og hvordan man aktivt afsøger, hvordan det enkelte barn lærer bedst. Den mandlige idrætspædagogs arbejde er unikt ved, at han formår at igangsætte mange forskellige store bevægelseslege samtidigt, at han også er i stand til at bevare overblikket over, hvor børnene er henne, og hvem de leger med. Det viser sig mange gange når forældre kommer hen til ham for at høre om han har set deres barn. Det skinner tydeligt igennem, at han formår at få alle børn til at føle sig kompetente og nødvendige i disse legesammenhænge. Det sker blandt andet ved, at han udnytter

børnenes egne forslag når der skal vælges 'storlege'. Han bruger regelkonflikter til at skabe sociale læreprocesser ved kalde gruppen sammen og spørge til, hvorfor konflikten er opstået, og så inddrager han alle i, hvordan disse kan løses på en måde, der gør, at de har lyst til at lege videre.

Den kvindelige praktikant fungerer som en meget aktiv motivator og rollemodel, der kontinuerligt igangsætter aktiviteter. Hun har, ligesom den mandlige idrætspædagog, et ekstremt godt overblik over børnene, og formår løbende at reflektere over den praksis, hun befinder sig i. Det fremgår af de situationer, hvor hun momentant går ud af et fodboldspil for at sætte gang i en anden leg eller løse en konflikt, og hurtigt efter vender tilbage igen. Dette er der mange eksempler på, og observationerne viser, at hun utrætteligt igangsætter den ene leg efter den anden.

Selvom konsekvensen nogle gange er, at legene hurtigt ophører, når hun trækker sig ud, så er det generelle indtryk, at hun skaber et meget højere aktivitetsniveau, end hvis børnene havde været overladt til 'fri leg'. Hun forklarer om sit arbejde: "Jeg kan bare godt lide at skabe aktivitet", og det er helt tydeligt, at hun har en meget fri rolle i forhold til at skabe aktivitet i institutionen. Flere af de lidt ældre pædagoger med kropslige skavanker påtager sig hellere de mere stillesiddende og administrative pligter.

Del 4 – Fokusgruppeinterview blandt pædagoger og medhjælpere

Skrevet af Jan Toftegaard Støckel, Jonathan Lilliendal og Maria Setterby Henriksen

Der findes en meget tydelig skriftlig og verbal tematisering af idræt og bevægelse blandt institutionsledere, lærere, pædagoger og medhjælpere. Sundhedsdiskursen og især børns overvægt bliver hyppigt nævnt som en vigtig årsag til at sfo'erne bør tage affære:

> "Børn bliver mere og mere fede. Og der bliver mindre og mindre tid til aktiviteter derhjemme, oplever jeg. Så synes jeg det er vores opgave, at de får rørt sig på den ene eller den anden måde."

Deltagerobservationerne viser, at den frie leg udgør størstedelen af 'aktiviteterne' i åbningstiden, og at pædagoger og medhjælpere ofte har vanskeligt ved at tildele sig selv meningsfulde pædagogiske roller i aktiviteter og lege, samt aktivere de børn, der har allermest brug for det.

I dette kapitel belyses spørgsmålet om hvordan, og i givet fald i hvilket omfang, certificeringen har påvirket institutionernes strukturer og kulturer. Fokusgruppeinterviewene går derfor tættere på at belyse, hvordan personalet ser på formålet med deres arbejde, og hvordan de tænker og handler i forhold til fysisk aktivitet, hvilke erfaringer de har gjort sig med certificeringsprocessen, og hvordan det i givet fald har påvirket den organisatoriske struktur og den normative pædagogiske kultur.

Fokusgruppeinterviewene er foretaget med deltagelse af ledelse og personale og er typisk foregået i tiden lige inden børnene skulle ankomme. I enkelt tilfælde har interviewet været gennemført i åbningstiden med et mindre udvalg af personaler (12-15) som følge af personalegruppens størrelse. Formålet med fokusgruppeinterviewene er at afdække pædagoger, medhjælpere og lederes holdninger og erfaringer med at implementere idræt, leg og bevægelse i institutionstiden. I de tilfælde det har været et fokusgruppeinterview med en idrætssfo'er, har der naturligvis været fokus på certificeringsprocessen og dens betydninger for institutionskulturen og strukturen.

Institutionernes holdninger til aktivitetsudbud og deltagelse

På spørgsmålet om hvilken rolle skolefritidsordningen skal spille i barnets liv svarer en sfoleder således:

> "Vi har den rolle forældrene havde før. Spillet med at lære at begå sig – den har vi overtaget. Vi er der i stedet for moren. Vi kan give dem noget mere. Og så er der en masse pædagogisk vi kan. Jeg tænker som leder på stedet, at vi i høj grad [pause] det er ligesom daginstitutioner, at der er tale om børnepasning. De kan passe deres arbejde, mens vi passer deres børn. Det består ikke bare af pasning af børn, det er fysisk og mentalt. Der har vi jo lavet en målsætning."

Som det fremgår af citatet, taler lederen om skolefritidsordningen som et pasningstilbud, hvor der foregår en meningsfuld pædagogisk praksis, hvortil der hører målsætninger og læreplaner.

Skolefritidsordningernes værdier, formålsbeskrivelser og handleplaner er i forskelligt om-

fang tilgængelige på skolernes hjemmesider – enten som specifikke formuleringer for sfo'en - eller mere generelle beskrivelser, der deles med den tilhørende skole. Når der i dette afsnit tales om 'institutionernes holdninger til aktivitetsudbud og deltagelse' så er der tale om lederes, pædagoger og medhjælperes mundtlige og skriftliggjorte holdninger.

Fælles for idrætssfo'erne er, at de på deres hjemmesider fremhæver, at de har opnået certificering eller, at de har bevægelse som et fokusområde. For eksempel skriver Tjørnegaardsskolens Fritidsordning: "GFO´ens personale har været på flere uddannelsesforløb så vi i dag er en Idræts-GFO. Dette vil i dagligdagen være synligt i form af min. 1 dagligt bevægelsestilbud".

På Skovbyskolens hjemmeside står der under sfo'en: "I efteråret 2008 begyndte vi at bringe mere fokus på bevægelse i hverdagen. Vi indgik samarbejde med DGI og skanderborg kommune om at blive uddannet og certificeret til bevægelses SFO. Hele personalet har deltaget i det grundlæggende forløb og efterfølgende er der blevet 2 uddannet til motorikvejledere og 1 motorikassistent. Se vores bevægelsespolitik". På de skoler/institutioner, hvor man ikke har deltaget i et certificeringsforløb står bevægelse sjældent omtalt eksplicit, men er snarere en underforstået dimension ved det udeleg eller værkstedsmuligheder (herunder idrætshal/gymnastisal).

På tværs af de undersøgte sfo'er skriver institutionerne, at det skal være muligt for den enkelte elev at udvikle sig i forhold til sociale, mentale og akademiske kompetencer. De fleste skoler og institutioner har i tillæg til dette beskrivelser af inklusion, trivsel og mobbepolitikker.

Det er interessant, at idrætssfo'erne i højere grad, end de traditionelle sfo'er, tematiserer idræt, leg og bevægelse. Men hænger den skriftlige tematisering sammen med institutionernes handlinger i forhold til at skabe bedre rum og rammer for idræt, leg og bevægelse?

Deltagerobservationerne viste, at langt størstedelen af børnenes tid i institutionerne er præget af fri leg uanset institutionstype. Der er kun en ud af de fem certificerede institutioner, hvor der, mindst en gang ugentligt, er bevægelse for alle. Pågældende idræts-sfo beskriver idrætsrelaterede aktiviteter som en del af deres handleplan i forhold til hvilke mål de har. I det nedenstående uddrag generaliserer sfo'en hvilke aktiviteter, der kan anvendes til eksempelvis kropslig og motorisk udvikling:

Vores handlinger i forhold til udvikling for børnene:

- Vi tilbyder aktiviteter der støtter barnets kropslige og motoriske udvikling som f.eks. boldspil, svømning, skøjteture og andre fysiske aktiviteter.
- Vi skaber rum for børnenes egne lege via små legekroge, og ved at støtte børnene i at lade hinanden få ro til at lege.
- Vi tilbyder børnene aktiviteter/oplevelser der udfordrer dem og overrasker dem.
- Vi vil, at børnene bliver fortrolige med naturen og det udendørs rum bl.a. ved at prioritere legepladsen, samt have skovuger for alle børnene.

I en anden idrætssfo skriver de på deres hjemmeside, at der dagligt udbydes flere forskellige inde- og udeaktiviteter. I en tredje sfo fortæller man under interview, at man gerne vil være i stand til at lave daglige idrætstilbud, men at man endnu helt er nået dertil. I de resterende to idrætssfo'er taler man om, at man "så ofte som muligt, og helst en gang om dagen, vil lave aktiviteter". De traditionelle sfo'er bruger også idræt, leg og bevægelse i deres 'værksteder',

men de taler typisk i mere generelle vendinger om børns leg. Man er altså mindre eksplicitte omkring 'bevægelse' på hjemmesider og deres politikker.

Deltagerobservationerne tyder på, at disse hensigtserklæringer nogle gange bliver tilsidesat af hensyn til opretholdelse af strukturen [hensynet til hvor mange personaler, der skal være til stede indenfor og udenfor, mens nogen er til pause, syge, på tur eller optaget af andre værkstedsaktiviteter] eller vejret. På baggrund af deltagerobservationer er det tydeligt, at der på alle institutioner findes voksne, som kan lide at igangsætte aktivitet, men også, at der er store forskelle i disses form, indhold og pædagogiske målorienteringer.

På især to af de fem certificerede institutioner var det tydeligt, at der kun var nogle få pædagoger/medhjælpere, som viste sikkerhed i forhold til at igangsætte, deltage i og tilpasse idrætsaktiviteter. På disse to institutioner kan man bedst betegne det øvrige personale som venligtsindede overfor idræt, men ikke som specielt aktive eller initiativtagende med hensyn til kropslige aktiviteter med børnene.

På to af de traditionelle institutioner finder vi ligeledes, at det er mindretallet af pædagoger, og primært de yngre medhjælpere, som er mest aktive i forhold til at engagere børnene i bevægelse. På en af de traditionelle institutioner tager alle del i at igangsætte aktive lege. Men generelt opleves det således, at flertallet af pædagoger og medhjælpere fremtræder reserverede i forhold til at igangsætte, eller deltage i, kropslige aktiviteter. Dette tema vil blive belyst under holdningerne til den frie leg senere i dette kapitel. Der er næppe tvivl om, at der er en sammenhæng mellem tilstedeværelsen af dedikerede medarbejdere med bevægelseserfaring og kvaliteten af de fysiske aktiviteter, de igangsætter. Antallet af kulturskabere og kulturbærere i forhold til de bevægelsesmæssige implementeringsprocesser har angiveligt stor betydning for, hvordan resten af personalegruppen omsætter den positive tematisering. Dette vil ligeledes blive berørt i forbindelse med analysen af, hvordan institutionernes struktur påvirker den pædagogiske kultur og omvendt.

Institutionspersonalerne er alle blevet adspurgt om det næsten lidt for indlysende spørgsmål: Hvorfor er det vigtig med idræt, leg og bevægelse i sfo'en? Et gennemgående tema under fokusgruppeinterviewene har været institutionspersonalernes diskussion af fri leg versus planlagt voksenstyret leg. Her udtrykkes der blandt de traditionelle sfo'er generelt bekymring for overdreven strukturering af børnenes fritid:

> "Vi skal passe på, at vi ikke kommer til at tage af børnenes fritid. De har i den grad brug for et pusterum. De har været i skole fra klokken 8 til tyve minutter i et."

En anden pædagog på samme institution følger op på ovenstående udtalelse og siger:

> "Jeg synes det er rigtig vigtig at finde en balance mellem hvad børnene skal, og hvad vi synes, der er vigtigt og kalder det planlagte aktiviteter, og finde en balance med den der fritid, hvor de selv bestemmer, hvad er det, de vil lege. Om vi kigger på vores aktivitetsplaner på årsbasis eller på dagsbasis, så er det måske en time, hvor vi siger, at man skal lave noget, men vi vægter også, at det er deres fritid. Og selvfølgelig også med det mål, at vi hjælper dem med at udvikle sociale færdigheder og andre færdigheder. Mange af de ting vi egentlig gør, vi synes der er vigtige er svære at måle. Det kan godt være, at vi på et eller tidspunkt skal lære dem at binde deres snørebånd, men ellers er det jo noget

> med, at de får et godt selvværd, de får nogle gode legerelationer, det kan være svært for andre at se for andre."

Pædagogen, der ovenfor udtaler sig om balancen mellem planlagte aktiviteter på den ene side og børnenes fritid på den anden, fremhæver at det kan være svært at måle de vigtige ting, de går og gør. Umiddelbart forekommer denne pointering modsætningsfuld, når man samtidigt ser på alle de pædagogiske mål, formål, og pædagogiske handleplaner og trivselsspørgeskemaer, der findes i den pågældende institution. Det er ligeledes tankevækkende, at størstedelen af de sociale mål søges indfriet gennem igangsættelse af pædagogiske aktiviteter snarere end fri leg. I et endnu et svar fra en af pædagogerne på en traditionel sfo lyder det:

> "I det hele taget er børns udtryk naturligt, hvis vi ikke hindrer dem – den er meget løbende og hoppende. Den glæde, de har indeni kommer naturligt til udtryk gennem fysisk bevægelse, og i forvejen er skolen meget stillesiddende, og selvom der godt nok bliver mere og mere fokus på bevægelse i undervisning, så er bevægelse i undervisning godt nok ikke det samme som fri leg og jeg mener, at der er nogen forskningsresultater, der viser, at fri leg giver lige så meget aktivitet, som hvis børnene går til idræt – altså den styrede aktivitet."

Pædagogen ser tydeligvis også instiutionstiden som noget, der skal stå i kontrast til den stillesiddende skolelæring, men hun støtter sig også til den frie leg som organiseringsform og hævder, at den kan give lige så meget aktivitet, som hvis personalet organiserer aktiviteter. Blandt mange pædagoger deles holdningen om at sfo'ens aktiviteter også skal stå i kontrast til det børnene efterspørger - nemlig computertid:

> "Det er alfa omega, at børn har det naturligt i forvejen, at de vil bevæge sig, men hvis de bliver bremset så eh, om vi vil det eller ej i det moderne samfund her, så er der andre ting, der er vigtige - ipad og spillemaskiner, fjernsyn og den slags ting og når de kommer hjem til hinanden, så er det også spændende at spille med dem, så det bliver meget stillesiddende aktiviteter hele tiden, så hvis ikke børn vedligeholder den her fysiske aktivitet som børn, så er det enormt svært at komme i gang når de bliver lidt ældre, så hvis de ikke prøver alle de her udfordringer med at kravle op i ting og sager eller gå balancegang eller prøve noget vildt, så bliver det om noget svært at få nogen voksne til at prøve hvis aldrig de har prøvet det før."

Mængden af fysisk aktivitet og kontrastvirkningen ser altså ud til at spille en central rolle i pædagogernes sprog om bevægelse. Under interviewene er der også en del personaler, der taler om at idræt, leg og bevægelse i institutionen kan bruges til at skabe kropslige mestringsoplevelser og sociale kompetencer:

> "De har altså brug for at udvikle deres sociale færdigheder også, og i og med, at vi tager og putter mere og mere fagligt ind, og tager mere og mere af deres fritid, så tror jeg det bliver sværere og sværere at udvikle deres sociale færdigheder.
> Det er absolut vigtigt [med idræt], fordi det både giver dem en følelse af, at jeg kan selv

- at mestre noget - og det giver dem sundhed, fordi det giver dem en vis kondition, så det er et spørgsmål om den psykiske ligeså meget som den fysiske sundhed sådan meget groft sagt."

At idræt, leg og bevægelse forstås bredere end blot at skabe fysisk bevægelse tydeliggøres i endnu et fokusgruppeinterview i en traditionel sfo, hvor samtalen går på, hvordan de, gennem leg, arbejder for at opbygge et tillidsforhold til børnene og lære dem at indgå i sociale relationer. Fysisk aktivitet var ifølge personalet med til at opbygge nogle positive relationer, så det for eksempel var nemmere at løse konflikter. En pædagog udtaler i den anledning: "bordtennis er rigtig godt, for så har de fokus på spillet og er mere åbne for spørgsmål". En anden pædagog fortæller, at hun bruger rundbold i de små klasser for at give dem en succesoplevelse, samt lære dem reglerne og lære dem at tage hensyn hinanden.

Som det fremgår af kapitlets indledning omtales og forstås idræt, leg og bevægelse som noget meget positivt og værdifuldt for børnenes hverdagsliv i institutionen. I forlængelse af spørgsmålene om holdninger til idræt, leg og bevægelse har interviewene handlet om at forstå, hvordan personalerne forholder sig det at være rollemodel, og hvad der knytter sig til det at være rollemodel og udmønte det i praksis. I tillæg til dette er personalerne ligeledes blevet adspurgt, hvornår de sidst har deltaget i idræt, leg og bevægelse, hvad formålet var og om de har evalueret på aktiviteterne. I disse diskussioner blev emner som beklædning og kropsholdning ligeledes inddraget.

På samme måde som alle synes det er vigtigt med fysisk aktivitet, så er der en meget udbredt enighed blandt pædagoger og medhjælpere om, at de altid fungerer som rollemodeller uanset om de vil det eller ej, og at det naturligvis har betydning, at den voksne viser engagement for de aktiviteter man igangsætter. Under interviewene er det tydeligt, at de pædagoger og medhjælpere, som har været de mest synlige på legepladsen og i hallen også er de første til at melde ind, hvilke kropslige aktiviter, de igangsætter og hvorfor.

Mange af de lidt ældre pædagoger og medhjælpere nævner oftere almindelige legepladsaktiviteter og turaktiviter som det at gå i skoven, til stranden og lignende. De yngre, og især de med idrætskompetencer, nævner i højere grad boldspil, dans, klatring og mere moderne bevægelseslege som live-stratego og rollespil. En kvindelig pædagog berører netop problematikken om, hvordan alderen kan indhente pædagogen: "Jeg synes det er sjovt at være med til fodbold eller basket, så længe man bare har kondition til det…". Hun fortæller, at hun alligevel synes, det er vigtigt at sætte gang i aktiviteter, men at hun kan mærke, at hun ikke har så mange kræfter, som da hun var ung. Hun foretrækker derfor at spille rollespil, som hun ikke opfatter som særlig krævende.

Under diskussionerne af, hvordan personalet på en af idrætssfo'erne fungerer som rollemodeller er der generelt tilslutning til følgende udtalelser: "Det er da selvfølgelig vigtig, at man går i forvejen med et godt eksempel og udstråler, at man kan li' at bevæge sig", "Idrætstøj og regntøj hører bare til standardbeklædningen, hvis man arbejder med den her målgruppe og hvis man ikke har det når man bliver ansat, så skal man se at få det købt." og "jeg har altid flere skift med på arbejde" [red.flere sæt skiftetøj].

På en af idrætssfo'erne, hvor man har valgt en struktur, hvor alle medarbejdere på skift, og i faste underviserteams, gennemfører aktivitetetstilbud diskuterer medarbejdergruppen netop vigtigheden af, at alle personaler træder aktivt ind og bidrager med det de kan. Jeg

spørger om ikke det kan gå hen og blive for meget med alt det der idræt, og der er straks en pædagog, der griber spørgsmålet. Hun siger, at det da let kan kamme over, og at der også er mange andre sider af barnet, man skal tage hensyn til. Da jeg spørger uddybende til, hvordan hun oplever det, forklarer hun, at hun har mere lyst til de kreative hobbies som at sy, tegne og så videre. Men på grund af strukturen og de krav, der er til at alle går i hallen, så gør hun det også. Hun forklarer, at hun ikke føler sig særlig god til idræt og bevægelsesaktiviteter, men at hun gradvist er blevet mere sikker ved at gøre det mange gange, og finder støtte i, at det er ens for alle, og at de gør det flere kolleger i fællesskab.

Personalet i en af de andre idrætssfo'er var enige om, at det med at igangsætte fysisk aktivitet og indgå i aktiviteterne hænger meget sammen med, hvordan man er som person. For selvom alt personalet havde været igennem de obligatoriske kurser i forbindelse med certificeringen, var det ikke alle, som følte, de havde mod nok til at igangsætte noget, de ikke følte sig hjemme i.

> "Der [på kurset] fik man jo nogle ideer, som alle kunne identificere sig med. Men jeg tror stadig, det er en proces at gå ind i, selvom det ikke er meget fysisk aktivitet, fordi man ikke selv er meget fysisk aktiv. Så tror jeg stadigvæk, der er den forskel, at hvis man føler sig hjemme i noget, så er det lettere at gå ud og sige, at det er det her, vi skal."

Pædagogen gav desuden udtryk for, at noget af personalet var blevet fredet fra at igangsætte og stå for de fysiske aktiviteter, på nær de store arrangementer, fordi de var ældre kvinder, som ikke kunne gå så godt. Det var der ikke enighed om:

> "Jeg tror ikke, de er fredet som sådan. Vores chef siger ikke, du skal ikke lave idræt. Vores chef siger at dem, der gør det, dem der er gode til det, og har lysten, de gør det."

Dette viste sig blandt andet under observationerne i forbindelse med OL aktiviteterne. Det samme gav de udtryk for i samme kommunes traditionelle sfo, hvor det var dem, som fik ideerne og gerne ville igangsætte noget, som gjorde det, mens resten tilpassede sig - både i forhold til faciliteterne og ressourcerne. Det viste sig tydeligt under en danseundervisning, hvor det den første dag var en praktikant, der havde ansvaret. Hun var selv danser og ville derfor gerne lære børnene noget, de kunne opføre til den kommende sommerfest. Et nyt tiltag, lederen prøvede at få igangsat, var én times fysisk aktivitet i multisalen om dagen, det var bare ikke helt oppe at køre endnu. Under fokusgruppeinterviewet gav det resterende personale udtryk for, at de generelt synes, det var en god ide. Der var bare ingen, som ønskede at tage opgaven på sig, så initiativet lå stadigvæk hos lederen. På den baggrund var tematiseringen af det at være rollemodel stærkere end trangen til at praktisere det i det daglige arbejde.

På en af de traditionelle sfo'er blev der arrangeret en aktiv-aften med zumba og redskabsbaner i forlængelse af sfo-åbningstiden. Halvdelen af personalet var omklædt til at deltage og bidrog til at sætte redskabsbanen op. De uomklædte tog sig af sodavand, borde og andre praktiske gøremål. Da den udefrakommende zumbainstruktør gik i gang med undervisningen var sfo-lederen og enkelt pædagog aktive på halgulvet, mens de øvrige puttede sig ude i siderne af hallen sammen med uomklædte søskende, småbørnsforældre og enkelte stærkt overvægtige forældre. Til det efterfølgende fokusgruppeinterview italesatte sfo-lederen vigtigheden

af, at alle var aktive som rollemodeller. Nogle af de personaler, der var omklædte men passive tematiserede ligeledes, hvor vigtigt det var selv at gå med ind og understøtte legen. Denne personalegruppe forekom dog ret splittet i dette spørgsmål og brugte deres 'struktur' som en forklaring på, hvorfor de i det daglige havde en opdeling, hvor det ofte var de samme, der var inde henholdsvis ude og i hallen.

Den midaldrende kvindelige pædagogmedhjælper, der spillede fodbold og satte gang i mooncarringridning i den traditionelle sfo udtalte, at det ikke var så vigtigt om man var god til at spille bold, eller hvad man nu end skulle gøre, så længe man bare viste børnene, at man kunne lide at være med. I den pågældende institution var det tydeligt at se, at der var sammenhæng mellem den tematisering der var af rollemodelsnakken og den realiserede praksis. En pædagog fra en anden institution havde en interessant betragtning, som gik lidt mod den fremherskende konsensus:

> "Uanset om man er med eller ej betyder ens eget engagement utrolig meget. Fordi hvis man ikke selv er med, men meget engageret i det og er der for børnene, så vil de også gerne. Man skal ikke selv være med for at få dem til at gøre tingene. De kan sagtens finde ud af det, bare den voksne deltager og er med i det, og det kan man sagtens gøre, uden man skal skyde dem alle sammen osv."

På en af de institutioner, hvor der blev afholdt børne-OL havde personalet forudgående aftalt, at alle skulle stå for hver for deres aktivitet. Som det fremgik af de tidligere beskrevne deltagerobservationer, havde de fleste pædagoger og medhjælpere deres almindelige sommertøj på, hvilket blandt andet omfattede stiletsandaler, silkebluser, tunika og andre beklædningsgenstande, der kan være uhensigtsmæssige i forhold aktiv deltagelse. Også på denne institution tematiserede man vigtigheden af, at personalet var aktive rollemodeller. Direkte adspurgt om det også var sådan, de oplevede deres ageren i det daglige [red. underforstået de handlinger, der havde været synlige under deltagerobservationen] kom der flere udtalelser, der illustrerede at de godt var klar over, at de ikke havde været specielt aktive som rollemodeller i det der var blevet observeret, og at det bestemt kunne gøres bedre. En sfo-leder fra en af de traditionelle sfo'er udtrykte under en uformel samtale ærgrelse over, at det var så svært at ændre kulturen blandt sine ansatte, men at det derfor var desto vigtigere at han gik i forvejen med et godt eksempel for personalet.

Flere fra personalegruppen i en traditionel sfo gav udtryk for, at de som voksne var de største magneter for at tiltrække børn til at være fysisk aktive.

> "Det kræver ikke andet, end at man stiller sig ud og ligesom viser, at det her vil man godt være med til og støtte op om og deltage i. Så har man straks en gruppe børn omkring sig."

Det var bare ikke det, observationerne viste. Her var det kun få fra personalegruppe, som deltog i de spontane og igangsatte fysiske aktiviteter sammen med børnene, resten sad sammen med børnene og lavede stillesiddende – såkaldt kreative - ting. Personalet nævnte flere gange under interviewet, at der altid foregik mange aktiviteter med voksendeltagelse udenfor. Det var imidlertid ikke det indtryk, observationerne gav. Kun én aktivitet af alle igangsatte

udendørs var på initiativ og med deltagelse af en pædagog. Selvom aktiviteten havde kort varighed, var det rigtigt, at pædagogens tilstedeværelse tiltrak mange børn. Resten af tiden brugte udevagterne på at observere børnene, snakke sammen og være behjælpelige ved eventuelle konflikter. I samme kommunes idrætssfo var det op til udevagterne selv at vurdere, om de kunne overskue at deltage i aktiviteter sammen med børnene. Fælles for de to sfo'er var at det kun var få fra personalet, som deltog i aktiviteter med børnene både ud og inde. Dette på trods af at de udtalte, at de var en flok store legebørn, som selv deltog i de aktiviteter, de igangsatte, og ikke var bange for at være lidt tossede.

På den ovenstående baggrund kan det konkluderes, at der i alle de forskellige personalegrupper findes en meget stærk tematisering af, at idræt, leg og bevægelse er meget vigtigt, og at personalet spiller en central rolle for at fungere som aktive rollemodeller.

Når fokusgruppeinterviewene går tættere på at belyse, hvordan man arbejder med forberedelse og evaluering af igangsatte aktiviteter, så tegner der sig et noget mere uklart billede. På en af idrætssfo'erne blev personalet bedt om at beskrive de tre seneste aktiviteter, de havde planlagt eller deltaget i. For flere af pædagogerne og medhjælperne førte det til en del spekulation i forhold til at huske hvornår det nu var de sidst havde foretaget sig noget aktivt. For to af de der var aktive med børnene var der skrevet tre forslag ned på papir indenfor et minut. Øvelsen illustrerede, at det for nogle handlede om en tidshorisont på flere uger og i et tilfælde måneder. Da samtalen blev sporet ind på om de havde evalueret på gennemførelsen blev der stor tavshed. En af pædagogerne sagde derpå: "jammen som sådan, så har vi jo ikke ligefrem sat os ned og evalueret på det, men vi har da talt om der var noget som kunne gøres bedre en anden gang". I en af de andre idrætssfo'er tager en af de mandlige pædagoger straks teten og forklarer, at de igennem certificeringsforløbet har fået en model til at planlægge og evaluere aktiviteter ud fra så de matcher de pædagogiske mål, der findes for institutionen. Under de forskellige fokusgruppeinterview kommer det som regel frem, at de fleste aktiviteter som sådan ikke er planlagte, men snarere spontane. Forklaringen på dette er ifølge flere ledere og medarbejdere, at det ofte ikke er realistisk på grund af normeringerne. Så det at gå fra for at sætte sig ned med en kollega og planlægge aktiviteter sker sjældent med mindre der er tale om større fælles ting som fastelavn, udflugter eller idrætsdage.

Selvom tematiseringerne af bevægelse som "meget vigtig" mange steder står i skærende kontrast til den observerede praksis, så er der også mange gode eksempler på hvordan pædagoger og medhjælpere viser et eksemplarisk almenpædagogisk virke. Problematikken tydeliggøres ved følgende observationer:

En mandlig pædagogmedhjælper i en idrætssfo står i et kvarter og skyder til måls på en basketkurv, mens tre børn kæmper for at få fat i nedfaldsboldene inden medhjælperen får fat i den. På grund af hans skudstyrke og hurtighed lykkes det kun børnene at få fat i bolden meget få gange mens aktiviteten står på. Medhjælperen kigger hele tiden på sit eget skud og er ikke opmærksom på børnene. Under fokusgruppeinterview virker han meget opmærksom på at byde ind med, hvor vigtig idræt, leg og bevægelse er for børns udvikling.

Under en observation i en almindelig sfo har to mandlige medhjælpere udetjansen i silende regnvejr. De står midt mellem asfaltbane og sandkasse og snakker privat. Fire drenge spiller fodbold to mod to. To andre drenge leger i sandkassen og graver vandveje og dæmmer vand op. De flytter overfladevand med hænderne og fødderne fra en nærliggende løbebane for få vand til deres flodsystem i sandkassen. I redskabsskuret står koste og sneskrabere.

På et tidspunkt kommer sfo-lederen forbi og griber straks koste og sneskraber så børnenes leg styrkes ved at der kommer mere vand ned i anlægget. Tidligere nåede det at synke ned i sandet hurtigere end det kom til. Da lederen går ind står medhjælperne stadig og taler privat. Under fokusgruppe-interviewene taler de to medhjælpere ligeledes om, at de synes idræt og bevægelse er vigtigt, og at de voksne spiller en vigtig rolle som rollemodeller.

De to eksempler er udtryk for uhensigtsmæssig ressourseanvendelse af medhjælpernes tid i forhold til børnenormeringen. Der er ligeledes meget stor diskrepans mellem den tematiserede og den realiserede praksis. Opsummerende kan det derfor fremhæves, at positiv tematisering af idræt, leg og bevægelse i sig selv ikke sikrer en bestemt kvalitet eller effekt. Såvel observationer som fokusgruppeinterview tyder derimod på, at tilstedeværelsen af flere engagerede medarbejdere med idrætslige erfaringer kan have en positiv effekt på omfanget og kvaliteten af leg og bevægelse, og især når den institutionelle struktur understøtter disse kulturskabere, hvilket næste afsnit behandler i detaljer.

Institutionernes organisatoriske strukturer

På de certificerede idrætssfo'er taler man om at certificeringsprocessen har hjulpet dem til at træffe strukturmæssige valg i forhold til hvordan man organiserer personaleressourcer, antallet og karakteren af værktsteder, og prioriteringer mellem pædagogiske indsatser og temauger. På idrætssfo'erne taler man generelt positivt om disse forandringer, og man er alt i alt glade for de diskussioner og forandringer, det har medført. Der tales generelt om en tydeligere fokusering på planlagte og vokseninitierede aktiviteter. Der nævnes ligeledes, at de har fået en bedre kollektiv forståelse for hinandens styrker, og hvordan de kan samarbejde. På flere af idrætssfo'erne har det medført en øget værkstedsopdeling forstået på den måde, at personalerne knyttes til et rum eller legepladsen i en time eller to ad gangen med henblik på at booste aktiviteter i dette rum. På fire ud af fem institutioner taler man om, at beslutningen om certificering er foretaget som en kollektiv beslutning, mens personalet på den femte institution forklarer, at beslutningen blev taget af chefen uden inddragelse af personalegruppen:

> "Det var en hård proces i starten, det var chefen, der sagde, vi gør det, og vi starter i morgen. Det blev ikke diskuteret. Det var ikke lysten hos personalegruppen som drev det. Men det er det nu. Før var der nok en del modstand i personalegruppen. Nogen kunne ikke se sig selv i idrætsrollen."

Efter certificeringen taler personalet i en af idrætssfo'erne om, hvordan der er kommet større fokus på, hvordan fysisk aktivitet bliver brugt som værktøj i hverdagen. Det er overvejende fysisk aktivitet og bevægelse, der bliver igangsat.

> "Det vi forpligter os på [red. ved at være en idræts-SFO] er, at have et formål med det idræt, vi laver. […] Vi forpligter os på den idrætsaktivitet, vi laver, vi har én om dagen, den forpligter vi os til at have et formål med. Det er ikke bare fordi, det er sjovt."

Den ovenstående personalegruppes vurdering er, at den daglige aktivitet får børnene til at bevæge sig meget mere. Op mod 90 procent af børnene vurderer de til at være med, mens det tidligere kun var 50 procent, fordi deres aktivitetsudbud er blevet bredere. På en anden

institution udtrykker personalet, at flere er blevet fysisk aktive efter de lavede reglen om at de skal starte ude:

> ”Jeg tror også det har en betydning for at der er flere der bliver derude. De har tøj på og alle de ting som kan være besværligt.”

Her fokuserer man på, at der qua certificeringen er kommet en større opmærksomhed i institutionen omkring, hvordan man kan tænke fysisk aktivitet ind i alle aktiviteter:

> ”Der er også mulighed for fysisk aktivitet i en stillesiddende aktivitet. Man skal bare selv huske på det og opfordre dem til det.”

På nogle af de traditionelle institutioner taler man om, at man bevidst har fravalgt certificeringen med henvisning til, at man i forvejen er meget opmærksomme på at bruge idræt, leg og bevægelse som en integreret del af den pædagogiske praksis. På baggrund af de gennemførte observationer tegner der sig imidlertid et billede af, at fysisk aktivitet generelt spiller en mindre rolle i hverdagen hos de traditionelle institutioner og at strukturen hyppigere sætter begrænsninger for fysisk aktivitet end man finder det i idrætssfo’erne. Det ses blandt andet ved, at der generelt er færre igangsættende og deltagende voksne, som beskæftiger sig med den aktive kropslige leg. Det ses også ved, at man i visse tilfælde lader den eksisterende struktur være normsættende og bestemmende for den aktuelle struktur. På en af de traditionelle institutioner har man følt sig nødsaget til at finde sig i en struktur, hvor det i praksis er meget vanskeligt at gennemføre aktiviteter, fordi der konstant skal være en person til at holde styr på børns afgangstider til bussen [afgang hver halve time og børnene bliver fulgt ud til stoppestedet]. Alle personalerne giver udtryk for at det er ærgeligt at det skal være sådan. Der er andre eksempler på hvordan strukturer og vaner sætter barrierer for bevægelse. Flere steder bruger man digital check-in/ud til at holde styr på hvor børnene er. Tilliden til børnene er generelt stor, men ikke når det kommer til at tage et stykke frugt eller hælde et glas vand op. På stort set alle institutioner går personaler rundt og servicerer børnene med fade med udskåret frugt og kander med saft eller vand. De voksne har typisk stået i køkkenet og skåret det ud alene. I flere af institutionerne ses det, at personalet bindes til køkkenet som servicemedarbejdere, der skænker op, luner boller eller pakker madvarer ud og ind af køleskabet.

Sammenfattende analyse og diskussion

Skrevet af Jan Toftegaard Støckel, Jonathan Lilliendal og Maria Setterby Henriksen

> ”Man kan sige, at vi giver mulighederne. Men det er også os, der sætter begrænsningerne for dem i hverdagen.”

Det ovenstående citat udtrykker det modsætningsforhold, der findes omkring implementeringen af børns fysiske aktivitet. På den ene side findes der mange positive eksempler på at institutionerne og særligt dedikerede medarbejdere formår at udleve intentionerne om at børn skal have adgang til sunde, sjove og lærerige aktiviteter i institutionstiden. Samtidigt er det også tydeligt, at der findes en lang række strukturelle og kulturelle barrierer for fysisk aktivitet.

Det fysiske aktivitetsniveau er iagttaget til at være relativt højt i begge slags sfo'er, og de objektive målinger af fitness og total mængde aktivitet i institutionstiden understøtter disse betragtninger. Accelerometerdata viser, at de fleste børn er mest fysisk aktive i sfo'en og i timerne lige efter sfo-tiden, hvor fritidsidrætten typisk er placeret.

I de ti institutioner fordelt på fem kommuner ser det ud til, at personalet generelt har størst fokus på fysisk aktivitet på *tematiseret værdiniveau* og i mindre grad på *praksisniveau*. På de fleste institutioner prioriteres mulighederne for at børnene kan være fysisk aktive i fri leg meget højt, men der er store forskelle med hensyn til pædagogisk refleksivitet samt måderne, hvorpå personalet involvere sig kropsligt og mentalt i fysisk aktiviteter.

Både det tematiserede værdiniveau og praksisniveauet viser sig at være vigtigt, men værdiniveauet omtales mere af personalet og især af pædagogerne, der i højere grad besidder en uddannelsesmæssig kapital. Når der tilsyneladende er forskel på det man siger og det man gør, så kan det skyldes at den pædagogiske praksis i det daglige let bliver domineret af pligter og administrativt arbejde. På mange institutioner er de fleste af børnene netop i stand til at lege selv, hvorfor de ikke stiller krav. Pædagoger der ser og påskønner disse børns autonomi tænker i høj grad at det skyldes de rammer de har opstillet. Et af problemerne ved den pædagogiske 'fri-leg-praksis' er de blinde pletter, der let opstår i forhold til mindst ressourcefulde børn, som sjældnere deltager i fysisk aktive lege. Pædagoger og medhjælpere som besidder det pædagogiske sprog taler meget om inklusion, tolerance og rummelighed, men i praksis er det utrolig svært at få øje på de situationer, hvor man aktivt igangsætter leg og bevægelse med for eksempel et inklusionsfokus. I mange tilfælde optager og gengiver personalet også de rigtige holdninger til sundhed og bevægelse. Udtalelserne lyder overbevisende, men i praksis viser det sig at være vanskeligt for pædagoger og medhjælpere at inddrage almen- og idrætsdidaktiske værktøjer i forbindelse med planlægning, gennemførelse og evaluering af aktiviteter. De, der har deltaget i certificeringen har lettere ved at tematisere værdien af uddannelsesprogrammet, men ikke markant lettere ved at omsætte denne viden/uddannelse til praksis. De personalemæssige undtagelser findes på næsten alle institutioner. På Skovbyskolens idrætssfo er undtagelserne væsentlig mere almindelige.

Det er værd at diskutere, hvorfor forskellene mellem traditionelle og certificerede sfo'er ikke er større, når nu den ene type har været gennem et uddannelsesforløb? De følgende afsnit diskuterer kulturbærer og kulturskaberdimensionerne som de fremtræder gennem tolkninger af observationer og fokusgruppeinterviews.

Alder og fysiske skavanker nævnes eksplicit af personalet som forklaringer på, hvorfor de finder det svært med igangsættelse eller deltagelse i fysisk aktivitet. Det kan observeres, at overvægt og uhensigtsmæssig beklædning i nogle tilfælde ser ud til at være barrierer for deltagelse. I andre tilfælde er der voksne der på grund af deres vilje til aktivitet insisterer på at overkomme den slags barrierer.

Udtrykket for et større fokus på værdiniveauet især igennem interviewene, kan derfor handle om, at personalet er mere bevidste omkring dette i forhold til deres egne handlinger og krop i praksis. Dette blev også udtrykt af lederen i den ene sfo: ”Jeg tror ikke I er klar over, hvilken betydning I har. Det tror jeg kunne være interessant for Jer, at observere på hinanden”. Men har de virkelig en direkte betydning ved deres deltagelse for børns fysiske aktivitetsniveau? En stor mængde af undersøgelsens iagttagelser viser, at børnene sagtens selv kan igangsætte aktiviteter og, at de i høj grad er villige til det.

Jonathan Lilliendal skriver i sit bachelorprojekt ’Fysisk aktivitet i skolefritidsordninger – personalet som medspillere’:

> ”Jeg kan ikke lade være med at tænke på, hvordan det fysiske aktivitetsniveau for børnene ville se ud, hvis SFO’en havde samme rammer men ingen pædagoger ansat. Jeg ved godt det ikke er muligt, men prøv selv at tænke tanken.”

Lilliendal (2012) fokuserer på, at børnene i den alder ser ud til at have en stor bevægelsesglæde og refererer til Herskind (2003), der beskriver børnenes møde med hallen, som værende fyldt med fysisk aktivitet, da børnene løber og hopper rundt. Både i Herskinds og nærværende undersøgelse kunne det iagttages, at denne bevægelsesglæde bliver kontrolleret af pædagogen, hvis han/hun er styrende for aktiviteten og har et bestemt billede af, hvordan den bør se ud, når børnene udfører den. Omvendt blev det iagttaget, at pædagogen kan have en positiv effekt i deres medvirken i aktiviteten, hvis de deltagerer uden at være styrende under aktiviteten. Hvis pædagogen dermed finder sit indre barn frem under deltagelsen i fysiske aktiviteter i SFO’en, kan de have større positiv effekt på kvaliteten af børnenes fysiske aktiviteter. Dette udvider det som sociologen Pierre Bourdieu formulerer som smag og interesse. Præferencerne for fysisk aktivitet kommer ikke af sig selv, men opstår gennem kontinuerlige socialiseringsprocesser i familien, instititutioner, fritidsidrætten og andre sfærer. Disse processer bidrager til at konstituere og udvikle vores identitet og dermed smag, eller afsmag, for fysisk bevægelse (Thing & Ottesen, 2011).

Richard Tinning (2010, s. 135) bekriver velbehag som en nøglefaktor for børnenes valg af fritidsbeskæftigelse, hvor det er vigtigt, at børnene føler sig veltilpasse i fysiske aktiviteter, hvis deres fysiske aktivitetsniveau skal højnes. Vigtigheden af det pædagogiske møde mellem barnet, aktiviteten og pædagogen bekræftes af Tinning, da den har stor indflydelse på den måde oplevelsen finder sted på. Derfor mener Tinning, at pædagogens attitude, opmærksomhed og sensitivitet ofte er vigtigere end aktiviteten i sig selv og pædagogens evne til at forbinde sig med børnene i og igennem oplevelse af bevægelser er afgørende (ibid.). I det møde er pædagogens bevidsthed omkring egen krop central, da den, som projektoren for habitus, udviser attituden og pædagogens lyst til at forbinde sig med barnet. Det handler ikke kun om at deltage i fysisk aktivitet for pædagogen, det handler også om, hvordan han/hun deltager, for at flere børn er fysisk aktive eller for at legen stimuleres kvalitativt.

En af de barrierer, der findes for fysisk aktivitet er den store fascination af teknologi som computerspil på pc, tablets, ipads og smartphones. På mange institutioner er skærmtiden begrænset og sat i system ved brug af oversigtstavler og det gennemgående træk er at skærmtid for nogle børn er mere attraktivt end fysiske kropslige aktiviteter. Ejgil Jespersen (2003) argumenterer for, at teknologien distancerer sig fra og afkobler kroppes initiativ og mennesket tiltrækkes af dens kraft, da fysisk aktivitet er forbundet med besvær. Derved er det nemmere at lade sig opsluge af den virtuelle virkelighed, som indeholder spænding, fantasi og kundskaber m.m., som mange fysiske aktiviteter også gør. Nogle børn har større smag for passivitet end aktivitet. Det er evalueringsgruppens indtryk, at størstedelen af børnene finder de skærmbaserede passiviteter fascinerende, men også at de let lader sig friste af fysisk aktive lege. Observationerne og interviews i undersøgelsen finder flere eksempler på børn, der er med til fysiske aktiviteter, når de ikke får lov til at spille Wii/Nintendo/computer. Det giver et problem med de ellers bevægelsesglade børn. Kampen for at bibeholde den fysiske bevægelse skal derfor være vigtig for personalet i sfo'en som felt, for eksempel ved at opstille flere obligatoriske aktiviteter. Der er flere steder, hvor man opererer med *skal* aktiviteter for at vise børnene, at det er besværet værd at være fysisk aktiv. Her er tanken om pædagogerne som rollemodeller også vigtig. Pædagogerne vil for børnene være mere overbevisende om, at fysisk aktivitet er en god idé, ved selv at gå forrest med deres kommunikation igennem deres krop, påklædning og handlinger. Tinnings citat (2010, s. 126-127) "Vil du lytte til råd ift. at stoppe med at ryge, fra en læge som selv ryger?" kan omskrives til: Vil barnet lytte til en pædagog, som siger vedkommende skal være fysisk aktiv, mens pædagogen selv spiller computer?. Denne forståelse kan sammenlignes med det som Katrine Bertelsen og Mette Munk (2011, s. 17) kalder for "pædagogen med de legitime ord, men den modstridende krop", og de skriver endvidere, at en tydelig bevægelseskultur afhænger af, at alle pædagogerne både tænker og gør bevægelse. På institutionerne finder vi personer, der meget tydeligt er kulturskabere som dedikeret arbejder for at fremme fysisk aktivitet. I de tilfælde hvor kulturskaberne ikke har tilstrækkelig opbakning i personalegruppen og har andre kulturbærere med ser man en stor personafhængighed i forhold til at organiseret fysisk aktivitet er bundet op på nogle få personer. For institutionerne indebærer dette en betydelig skrøbelighed når den engagerede medarbejder bliver syg, brænder ud eller skifter arbejdsplads. Selv på en af de idrætssfo'er, der i stærkest grad er lykkedes med at implementere en bevægelsesfokuseret struktur og kultur fortæller flere af de dedikerede medarbejdere under interview og i uformelle samtaler, at de var glade for observationsbesøget fordi det på en måde var med til at værdsætte og anerkende det arbejde de gør. I det daglige oplever disse medarbejdere, som bedst kan beskrives som kulturskabere, at der findes en parallel diskurs som handler om 'vel er det da vigtigt med leg og bevægelse, men der er jo også andre vigtige sider af barnet'.

Udover teknologien er der andre konkurrerende diskurser, som påvirker det fysiske aktivitetsniveau. Der er øget fokus på sikkerheden i SFO'en fra politikkers side. Da fysisk aktivitet ofte er forbundet med en risiko, har sikkerhedsreglerne en negativ effekt på det fysisk aktivitetsniveau (Tinning, 2010, s. 140). Det kommer til udtryk i sfo'erne ved ombygning af legepladser, da der skal faldunderlag de fleste steder og mange ting bliver forbudt at have i sfo'en. Da ombygningen og erhvervelsen af nye redskaber koster penge, er det nødvendigt at fysisk aktivitet også anerkendes på ledelsesniveau. På personaleniveau er det vigtigt at overveje hvilke sikkerhedsregler, man opstiller for børnene og ikke mindst om de er nødvendige, hvis

de mindsker det fysiske aktivitetsniveau. En klassisk sikkerhedsregel som findes på mange skoler og sfo'er er, at der ikke må løbes på gangene. Det er dog de færreste, der kan svare på hvorfor denne regel er der. Det er svær balancegang i institutioner, da de har ansvaret for andres børn, og derfor er nødt til at have nogle generelle sikkerhedsregler. Det kan være vigtigt at udmelde denne balancegang til forældrene, så de er orienteret om, hvorfor SFO'en ikke kan have alle forholdsregler, hvis børnene samtidig skal være fysisk aktive.

De udvalgte institutioner lignede hinanden i forhold til generelt aktivitetsniveau. Der kan derfor sættes spørgsmålstegn ved hvilken effekt idrætscertificeringen har haft for idrætssfo'erne. På idrætssfo'erne nævner de selv, at de har fået øjnene op for begrænsninger og muligheder for fysisk aktivitet, og det er i højere grad blevet legitimeret, som pædagogisk arbejde. Efter deres udsagn har det derfor ændret på værdiplanet, men spørgsmålet er om det har styrket pædagogernes bevægelsesindsatser. Ifølge Bourdieu er habitus varige dispositioner, som er vanskelige at ændre. Selvom det umiddelbart forekommer let at ændre børnenes kropsskemaer, må man dog forvente at det vil være noget vanskeligere at ændre voksnes vaner i forhold til fysisk aktivitet. Og specielt set i perspektivet af certificeringsforløbet, hvor kontakten til oplægsholdere er relativt kortvarigt og fragmenteret. I krydsfeltet mellem observationer og fokusgruppeinterview indfanges mange pædagoger og medhjælpere i fluepapiret med titlen: "pædagogen med legtime ord, men modstridende kroppe" (Bertelsen & Munk, 2011). Til gengæld kan certificeringen i høj grad have udviklet de pædagoger med den samarbejdende krop, fordi de kan have fået nye redskaber og bevidsthed om fysisk aktivitet med børn. Dette giver de mest kropsligt aktive og energiske voksne generelt også udtryk for.

Konklusioner

Undersøgelsen viser på tværs af sfo-typer, at anerkendelsen af fysisk aktivitet i sfo'en har en positiv sammenhæng med børnenes fysiske aktivitetsniveau. I alle sfo'er tematiserede fysisk aktivitet som noget værdifuldt, der var værd at arbejde for. Anerkendelsen af fysisk aktiv fra personalets side, viste ved mange observationer at være vigtig, da de voksne har magten for, hvad der foregår i sfo'en. Aktivitetstilbuddet er afgørende for om børnene er inde eller ude, fysisk aktive eller inaktive. Ved at tilbyde inaktive aktiviteter som børnene tiltrækkes af, fx at spille computer eller se film, har personalet indflydelse på, at en stor andel af børnene er fysisk inaktive – især de mindre bevægelsesglade børn. Det samme gælder forbud og restriktioner som begrænser bevægelse. De kan ofte være af sikkerhedsmæssige årsager, men de har en effekt på det generelle fysiske aktivitetsniveau.

Undersøgelsen udvider perspektivet på, at personalets fysiske deltagelse i aktiviteterne med børnene øger deres fysiske aktivitetsniveau. I flere tilfælde viste det, at personalets deltagelse nedsatte det fysiske aktivitetsniveau, hvilket sætter fokus på, at det ikke er ligegyldigt, hvordan personalet deltager i de fysiske aktiviteter. Fænomenet rigtige holdninger men modstridende krop findes på mange af de studerede institutioner. Det er vigtigt, at personalet, for at være troværdige overfor deres udtalelser om fysisk aktivitet, udviser *helkropslig* engagement. En alt for dominerede tilgang kan betyde, at børnene ikke tager ansvar for aktiviteten eller de sociale interaktioner.

Derfor bør man især overveje nøje, hvordan man som pædagog igangsætter formelle aktiviteter med børnene og hvilken rolle man vil indtage i aktiviteten. En rolle, som viste sig som positiv i undersøgelsen, var at deltage i aktiviteten på lige fod med børnene, men stadig med et overblik over situationen og aktiviteten.

Behovet for pædagogernes deltagelse afhænger af barnets bevægelsesglæde. Den største andel af børnene i de udvalgte institutioner bevægede sig helt af sig selv, når rammerne var til det. En lidt mindre andel opsøgte selv fysisk aktivitet i deres aktivitetsvalg, og den mindste andel ville gerne slippe for fysisk aktivitet i sfo'en. Det er vigtigt, at den sidstnævnte andel har rollemodeller at kunne imiterer i aktiviteterne, samt en der kan anerkende og støtte dem i deres deltagelse, da deres smag for andre aktiviteter ofte skyldes dårlige oplevelser med fysisk aktivitet. Her vil pædagogen være oplagt til at udfylde denne rolle. Denne gruppe kan have mindre bevægelsesglæde på grund af det aktivitetstilbud, der er i forhold til fysisk aktivitet. Ofte har de aktiviteter et konkurrenceelement, som kan fraholde nogle børn for at deltage. Derfor er det vigtigt, at der både tilbydes fysiske aktiviteter med fokus på konkurrencen men også nogle som har et andet fokus. Det kunne fx være mestring, fantasi eller bevægelse i sig selv.

For den store gruppe af bevægelsesglade børn, er det vigtigste, at rammerne både i forhold til faciliteter og aktivitetstilbud stimulerer til fysisk aktivitet og mindre vigtigt, at pædagogen eller medhjælperen selv deltager i aktiviteterne.

Observationerne har klart illustreret, at der i sfo'erne findes personale, for hvem det er lettere at deltage i de fysiske aktiviteter på ovenfor nævnte måde end det er for andre. Det hænger i høj grad sammen med om pædagogen eller medhjælperen føler sig som et idrætsmenneske eller ej. Denne form for idrætshabitus indeholder dispositioner for fysisk aktivitet, der betyder at man i højere grad identificerer mulighed, rum og rammer for fysisk aktivitet.

For at opbygge disse dispositioner, skal man selv have haft gode oplevelser med idræt. Ifølge dette synspunkt og konklusionen i forhold til hvordan personalet deltagere mest positivt i de fysiske aktiviteter, vil det være positivt, hvis uddannelse under idrætscertificering har et stort fokus på pædagogernes måde at bruge deres krop på og give gode oplevelser med at bruge den.

Certificeringsforløbene har vist sig at være velegnede redskaber til at styrke den diskursive tematisering og legitimering af fysisk aktivitet i skolefritidsordningerne. Generelt taler pædagoger og medhjælpere meget positivt om, hvordan kurserne har tjent som fin inspiration til det daglige arbejde, men man advarer samtidigt mod at tro, at alle problemer kan løses ved at idrætsorganisationerne foretager engangscertificeringer. Flere pædagoger peger på nødvendigheden af et vedvarende fokus i forhold til at fastholde 'det nye'. Det nye tolkes som spirende strukturforandringer og ændrede normative kulturer. Disse forandringer kræver, at alle fra ledelse til personale støtter op bevægelsesinitiativerne verbalt og mentalt.

Anbefalinger

Certificeringsordningerne har styrket den pædagogiske opmærksomhed idræt, leg og bevægelse i sfo'erne, men undersøgelsen har også vist, at der er potentiale for yderligere optimering af omfanget og kvaliteten af børns fysiske aktivitet i sfo-regi.

Idrætsorganisationernes certificeringer har fungeret som et dialogværktøj snarere end en eksamen, hvilket må være en af forklaringerne på, at der ikke er institutioner som kasseres i processen. Der kan imidlertid være gode grunde til at hæve standarderne og øge omfanget af supervision og sparring.

Børn lærer først og fremmest gennem kroppen og derfor bør indsatserne i stigende grad tænkes ind i den praktisk-pædagogiske hverdag. Alle børn kan have gavn af at institutioner i højere grad systematiserer tilgangen til idræt, leg og bevægelse.

Fri leg, eller temauger med fokus på idræt eller udeuger, er utilstrækkeligt i forhold til at sikre imødekommelsen af de svageste børns udviklingsbehov. Erfaringerne fra Skovbyskolen idrætssfo med særlige indsatser for de svageste bør give anledning til opmærksomhed og udbredelse. Fysisk aktivitet kan udvikles så det dels bruges som målet i sig selv og dels så det fungerer som et pædagogisk inklusionsredskab af de svageste.

Med overgangen til heldagsskoler og en forlænget skoledag med krav om øget fysisk aktivitet er vejen banet for et styrket pædagogisk samarbejde mellem lærere og sfo-personale. Kommunerne kan gennem kurser og anerkendelse stimulere til etableringen af disse samarbejder.

- Institutionernes ledelse bør sikre at tematiseringerne af fysisk aktivitet omsættes til skriftliggjorte politikker og handleplaner.
- Institutionernes ledelse bør kontinuerlig tilskynde og anerkende indsatser, der kan fremme personalets viden og handlekraft i forhold til fysisk aktivitet.
- Institutionerne kan med fordel rekruttere medarbejdere med idrætspædagogiske kompetencer som for eksempel idrætspædagoger.
- Udvikle månedsplaner med daglige aktiviteter med tydelige aftryk af forståelse for aktiviteternes hvorfor, hvordan, hvem og hvor.
- Aktivitetsplaner og deres formål bør kommunikeres ud til børn og forældre.
- Etablering af obligatoriske aktiviteter for børn mindst 2 timer om ugen, hvor alle i personalegruppen skiftevis, og ideelt set i en teamstruktur, tager aktiv del i planlægning, gennemførelse og evaluering af aktiviteter.
- Øget fokus på fysisk, kognitiv og social færdighedstilegnelse for børn med motoriske og sociale udfordringer.
- Øget fokus på udeliv, fordi det alt andet lige, giver et højere aktivitetsniveau end indeleg.

Referencer

Aarup, M, Sokulowski, I, and Lous, J. Prævalens af overvægt og fedme blandt treårige i Aalborg Kommune samt beskrivelse af risikofaktorer. Ugeskr.Laeger 170:452-457, 2008.

Ahler et al. Aerobic Testing in 6- to 9-Year-Old Children: Reliability and Validity of a Modified Yo-Yo IR1 Test and the Andersen test, Eur J Appl Physiol (2012) 112:871-876

Andersen LB et al. An Intermittent Running Test to Estimate Maximal Oxygen Uptake: The Andersen Test, J Sports Med Phys Fitness, 2008 Dec;48 (4):434-7

Bergeron, M. F. Improving health through youth sports: is participation enough? New Dir.Youth Dev. 27-41, 6, 2007.

Bertelsen, K., & Munk, M. (2011). *Bevægelseskultur i daginstitutionen - Leg med Vision.* KOS-MOS.

Brown, W. J., Trost, S. G., Bauman, A., Mummery, K., and Owen, N. Test-retest reliability of four physical activity measures used in population surveys. J.Sci.Med.Sport 7:205-215, 2004.

Dowda, M., Pate, R. R., Trost, S. G., Almeida, M. J., and Sirard, J. R. Influences of preschool policies and practices on children's physical activity. J.Community.Health 29:183-196, 2004.

Halkier, B. (2008). *Fokusgrupper* (2. udgave udg.). Samfundslitteratur.

Hansen, E. & Andersen, B. (2010). Et sociologisk værktøj: Introduktion til kvantitativ metode, Hans Reitzel.

Herskind, M. (2003). Den venlige iscenesættelse af børneidræt - kan det blive bedre? I *Børn og unge i bevægelse - perspektiver og idéer.* Kulturministeriet.

Jespersen, E. (2003). Bevægelse på trods. I *Børn og unge i bevægelse - perspektiver og idéer.* Kulturministeriet.

Kristensen, P. L., Wedderkopp, N., Moller, N. C., Andersen, L. B., Bai, C. N., and Froberg, K. Tracking and prevalence of cardiovascular disease risk factors across socio-economic classes: a longitudinal substudy of the European Youth Heart Study. BMC.Public Health 6:202006.

Kristensen, P. L., Korsholm, L., Moller, N. C., Wedderkopp, N., Andersen, L. B., and Froberg, K. Sources of variation in habitual physical activity of children and adolescents. The European Youth Heart Study. Scand.J.Med.Sci.Sports (accepted) 2007.

Kulturministeriets Udvalg for Idrætsforskning. (2010). *Fysisk aktivitet for sundhed.* København: Kulturministeriets Koncerncenter.

Kulturministeriets Udvalg for idrætsforskning. (2011). *Fysisk aktivitet og læring - en konsensus-konference* . København: Kunststyrelsen.

Nielsen, N. (1997) Krop og kulturanalyser, Syddansk Universitetsforlag.

Reilly, J. J., Jackson, D. M., Montgomery, C., Kelly, L. A., Slater, C., Grant, S., and Paton, J. Y. Total energy expenditure and physical activity in young Scottish children: mixed longitudinal study. Lancet 363:211-212, 17-1-2004.

Rowlands et al. Patterns of Habitual Activity Across Weekdaysand Weekend days in 9-11-Year-Old Children, Preventive Medicine 46 (2008) 317-324.

Sundhedsstyrelsen. Undersøgelse af 11-15 åriges livsstil og sundhedsvaner 1997-2006 (Lifestyle and health habits of 11-15 year olds - 1997-2006). 2008

Støckel, J. T. (2008). *Parallel leg eller integreret leg?*

Støckel, J.T., Nielsen, G., Ibsen, B. & Andersen, L. B. (2009). Parental-, socio-, and cultural-factors associated with adolescents' sports, *Scandinavian Journal of Exercise Science*.

Thing, L. F., & Ottesen, L. (2011). Livsstil, sundhed og inaktivitet. I L. F. Thing, & U. Wagner, *Grundbog i idrætssociologi* (s. 221-231). København: Munksgaard Danmark.

Thing, L. F., & Wagner, U. (Red.). (2011). *Grundbog i idrætssociologi.*København: Munksgaard Danmark.

Tinning, R. (2010). *Pedagogy and Human Movement.* Routledge.

Bilag 1 Deskriptiv data fra forældreundersøgelsen

Hvem bor barnet sammen med i husstanden? (sæt kun ét kryds)

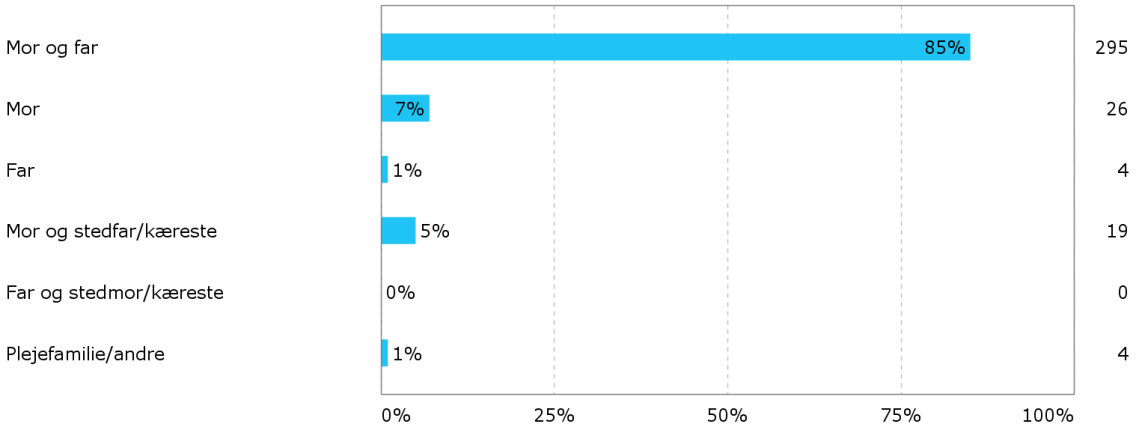

Er barnets forældre født i Danmark? (Forældre, der er adopteret, svarer ud fra deres danske familieforhold)

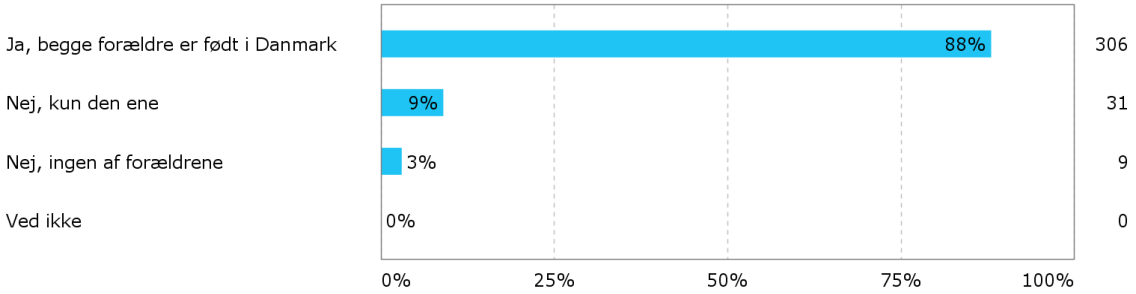

Hvor mange dage i løbet af en normal uge anvendes følgende transportformer til skole? (Kun ét kryds per udsagn) - Barnet bliver kørt i bil/med bus.

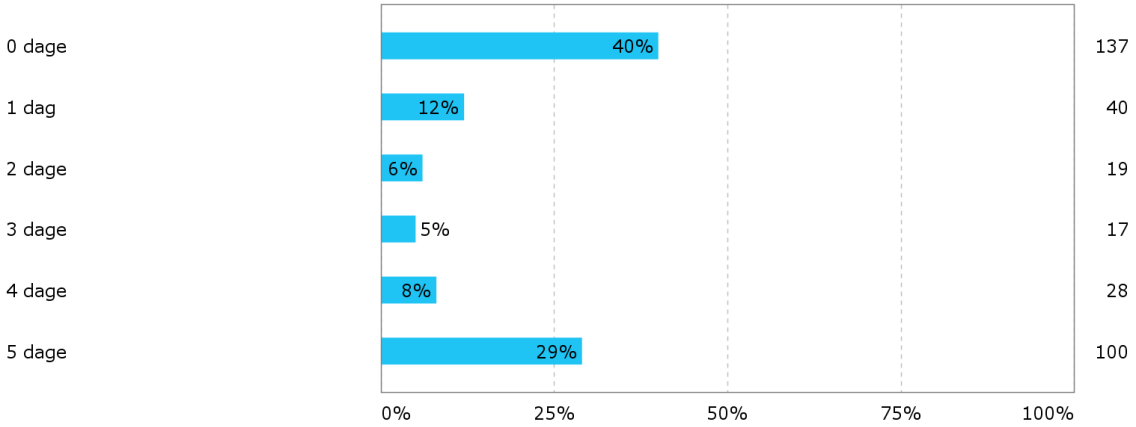

Hvor mange dage i løbet af en normal uge anvendes følgende transportformer til skole? (Kun ét kryds per udsagn) - Barnet går selv eller sammen med en voksen .

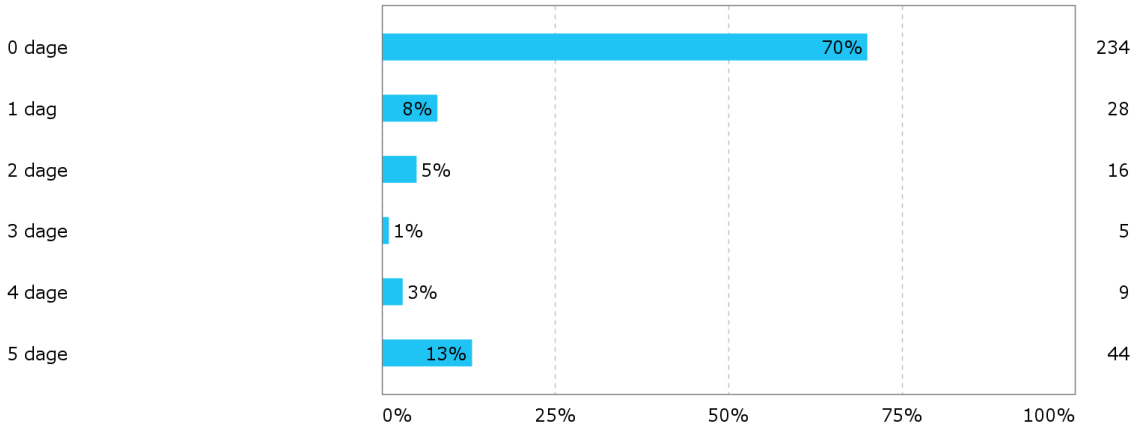

Hvor mange dage i løbet af en normal uge anvendes følgende transportformer til skole? (Kun ét kryds per udsagn) - Barnet cykler selv eller sammen med en voksen.

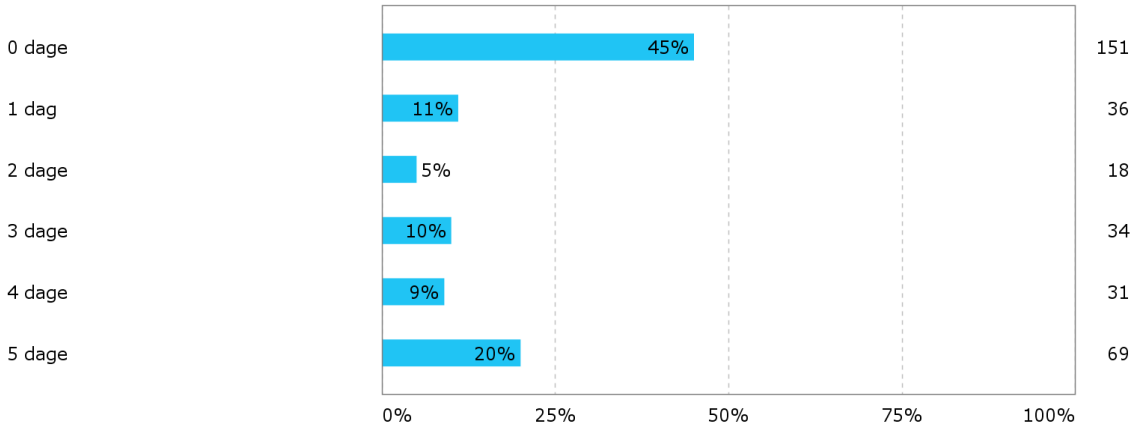

Hvor mange dage i løbet af en normal uge anvendes følgende transportformer til skole? (Kun ét kryds per udsagn) - Barnet benytter anden transportform (skateboard/rulleskøjter/løbehjul)

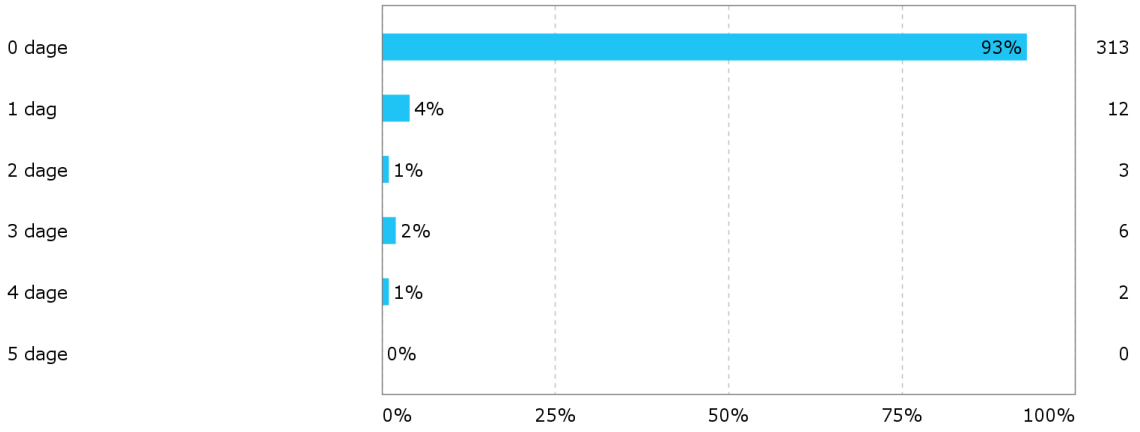

Hvor mange dage i løbet af en normal uge anvendes følgende transportformer fra skole? (Kun ét kryds per udsagn) - Barnet bliver kørt i bil/med bus.

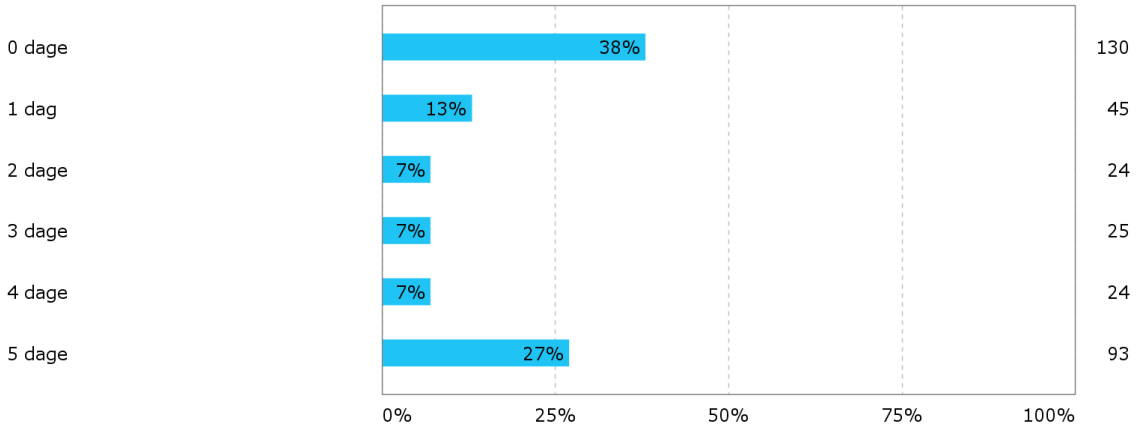

Hvor mange dage i løbet af en normal uge anvendes følgende transportformer fra skole? (Kun ét kryds per udsagn) - Barnet går selv eller sammen med en voksen .

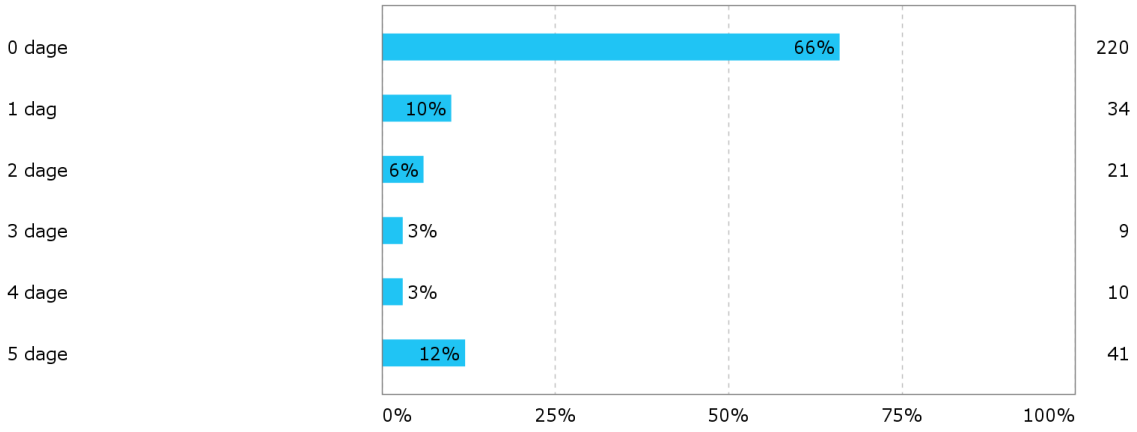

Hvor mange dage i løbet af en normal uge anvendes følgende transportformer fra skole? (Kun ét kryds per udsagn) - Barnet cykler selv eller sammen med en voksen.

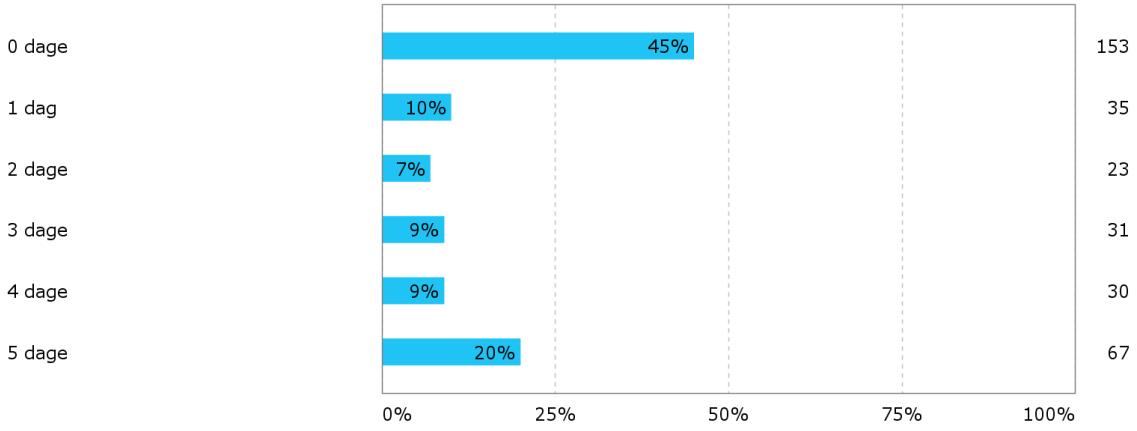

Hvor mange dage i løbet af en normal uge anvendes følgende transportformer fra skole? (Kun ét kryds per udsagn) - Barnet benytter anden transportform (skateboard/rulleskøjter/løbehjul)

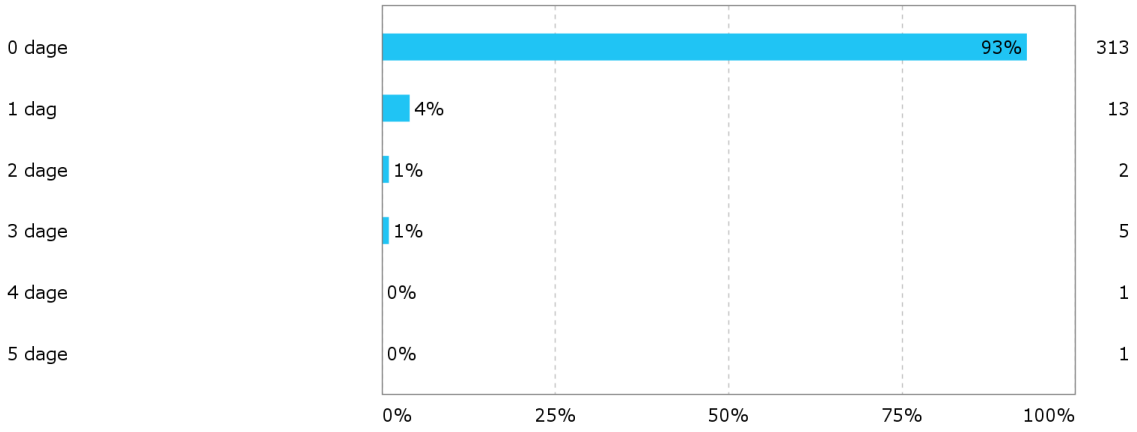

Hvilke(n) af følgende idrætsaktiviteter går barnet til uden for skole- og fritidsordningsregi? (Fx i idrætsforening, klub, danseskole, fitness- og motionscenter)

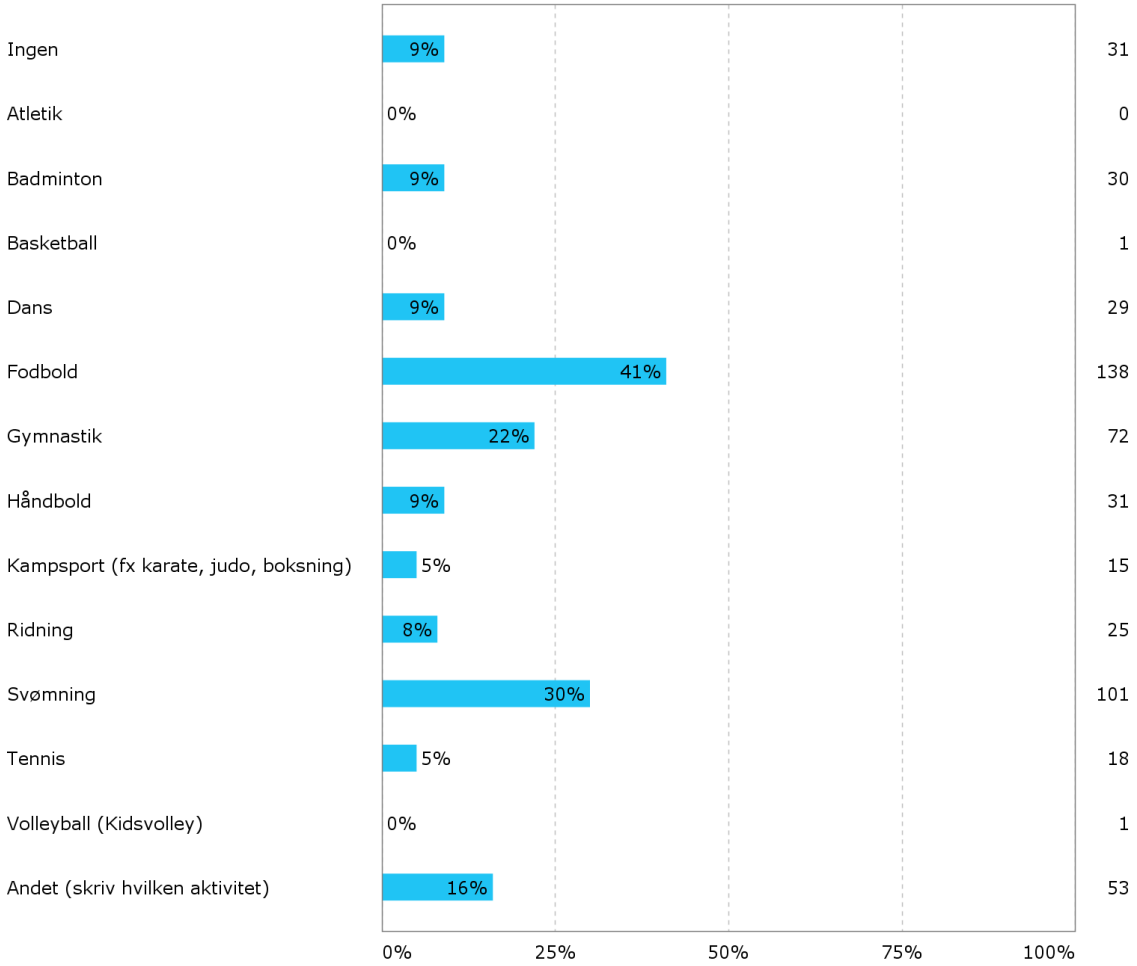

Kender du Sundhedsstyrelsens anbefalinger for børns fysiske aktivitet?

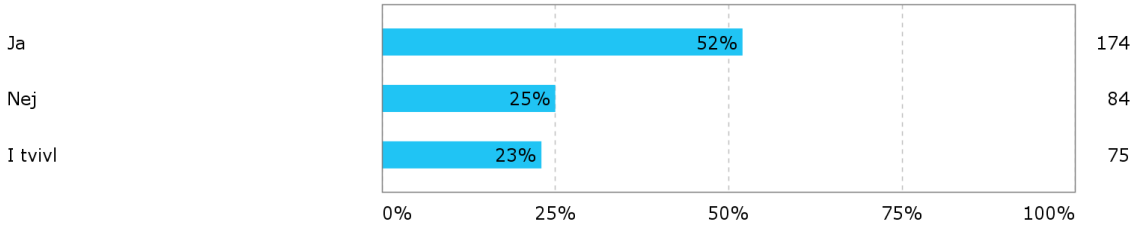

I hvor høj grad finder du det vigtigt at efterleve Sundhedsstyrelsens anbefalinger for fysisk aktivitet?

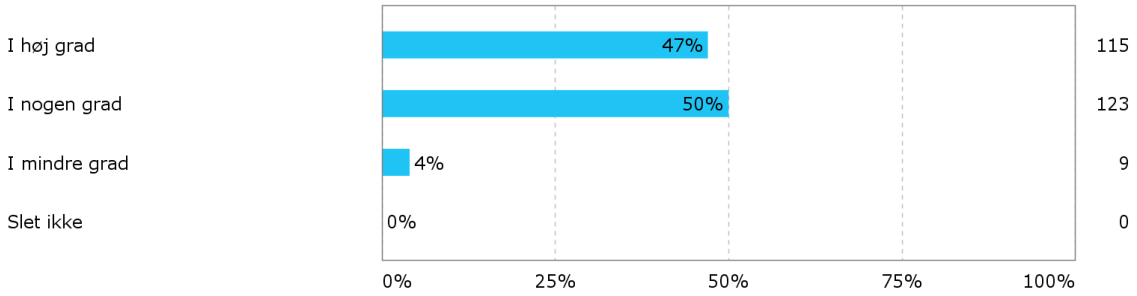

Hvordan vil du karakterisere barnets fysiske aktivitetsniveau?

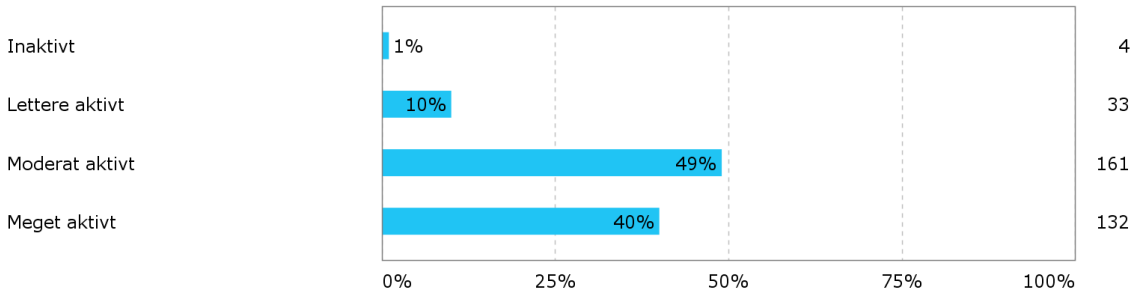

Hvor vigtigt er det for dig, at barnet deltager i idrætsaktiviteter i følgende sammenhænge? - I idrætstimerne.

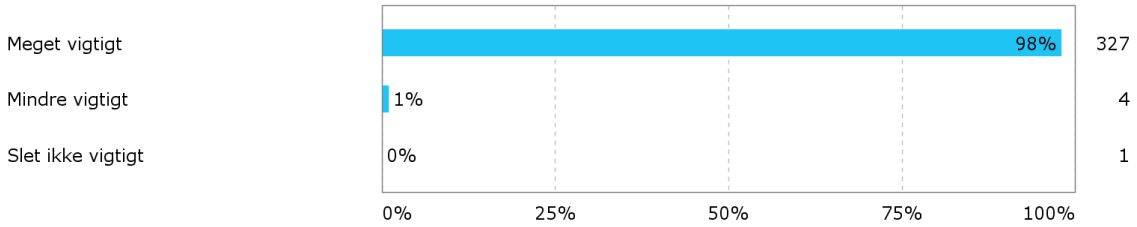

Hvor vigtigt er det for dig, at barnet deltager i idrætsaktiviteter i følgende sammenhænge? - I frikvartererne

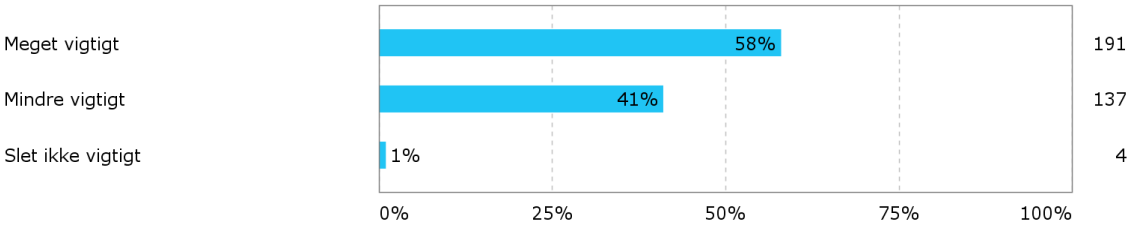

Hvor vigtigt er det for dig, at barnet deltager i idrætsaktiviteter i følgende sammenhænge? - I SFO'en.

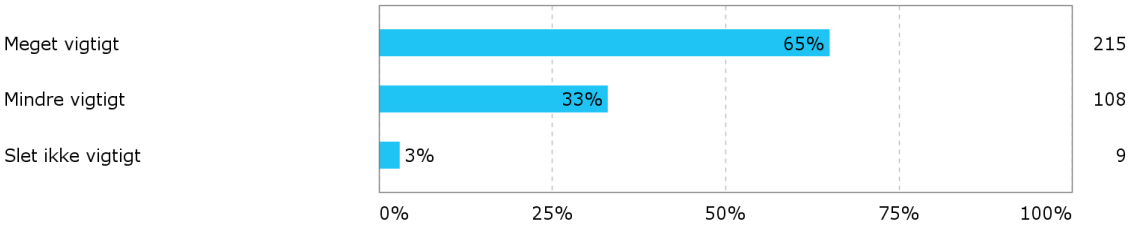

Hvor vigtigt er det for dig, at barnet deltager i idrætsaktiviteter i følgende sammenhænge? - I fritiden sammen med kammerater.

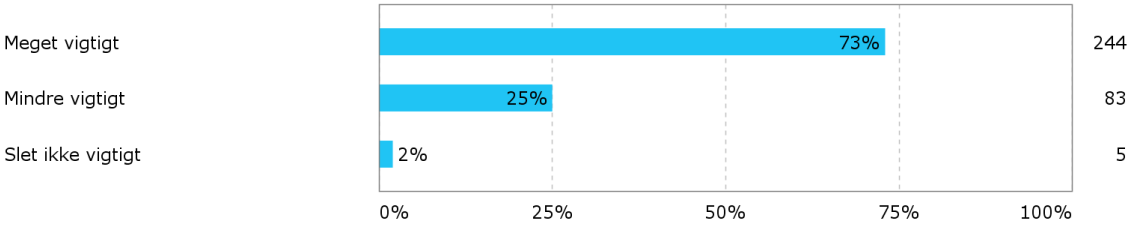

Hvor vigtigt er det for dig, at barnet deltager i idrætsaktiviteter i følgende sammenhænge? - I fritiden sammen med familie.

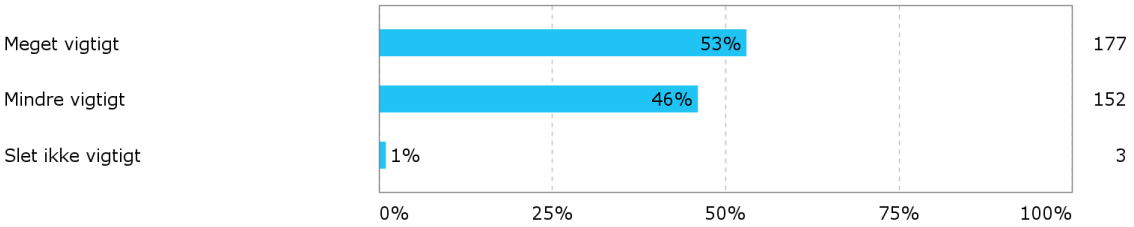

Dyrker husstandens kvinde motion/sport jævnligt? (2 eller flere gange om ugen)

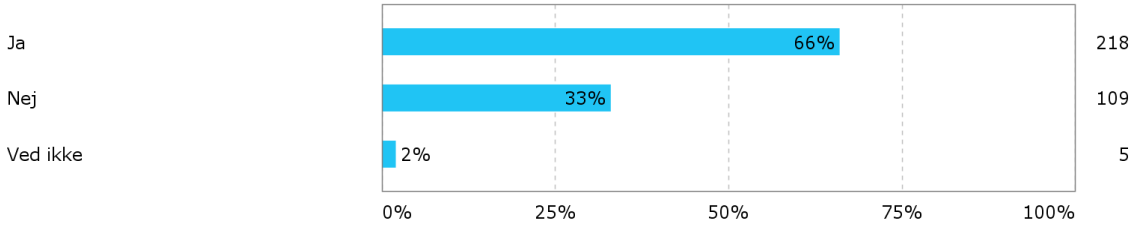

Hvor mange dage i løbet af en normal uge er husstandens kvinde fysisk aktiv i mindst ½ time om dagen? (fx raske gåture eller cykling)

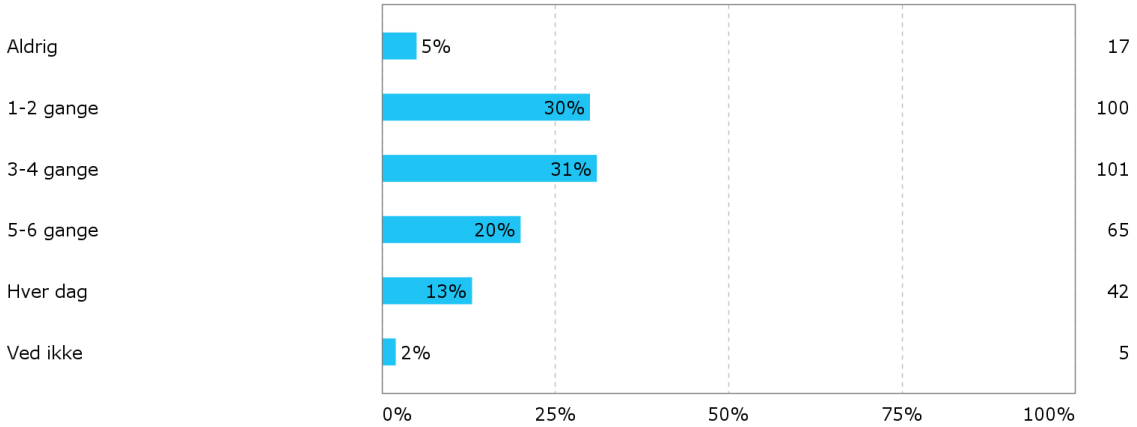

Dyrker husstandens mand motion/sport jævnligt? (2 eller flere gange om ugen)

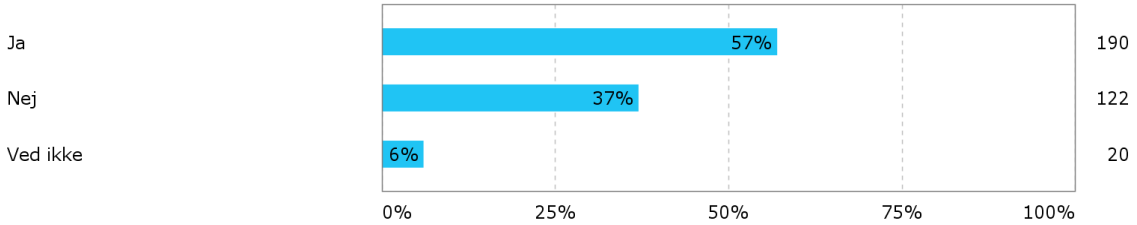

Hvor mange dage i løbet af en normal uge er husstandens mand fysisk aktiv i mindst ½ time om dagen? (fx raske gåture eller cykling)

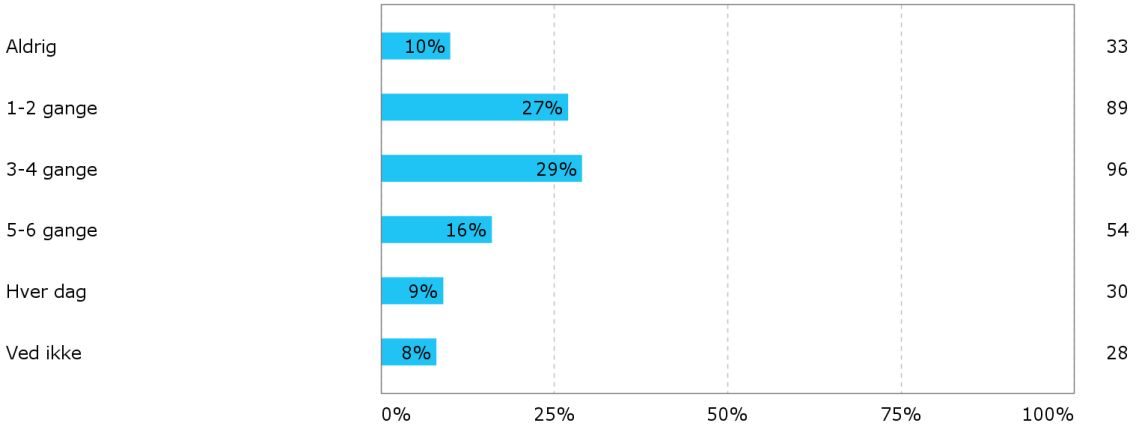

Hvad er det højeste uddannelsesniveau for husstandens kvinde?

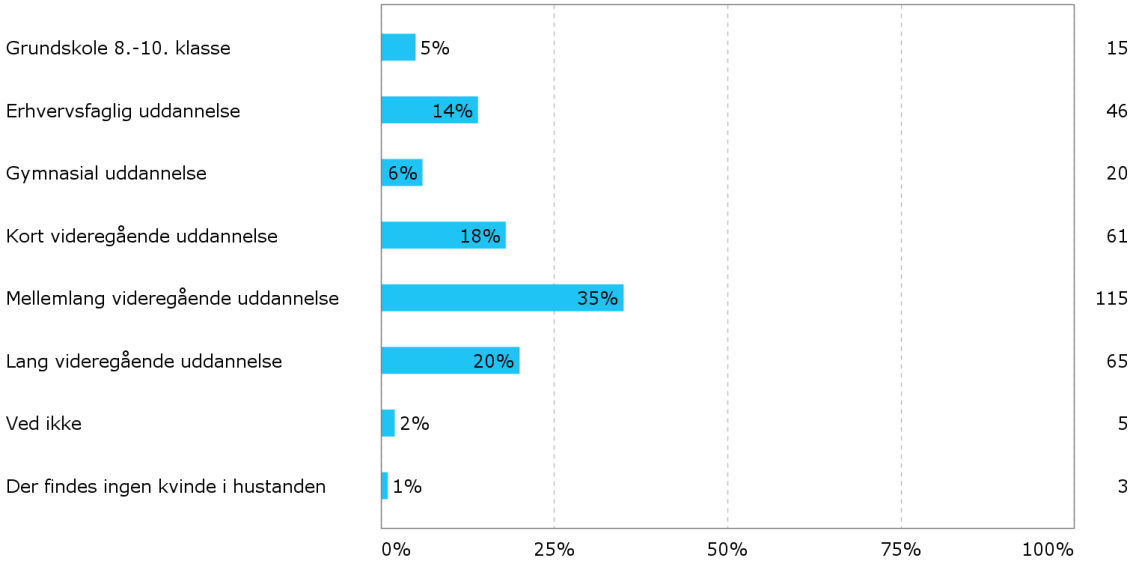

Hvad er det højeste uddannelsesniveau for hustandens mand?

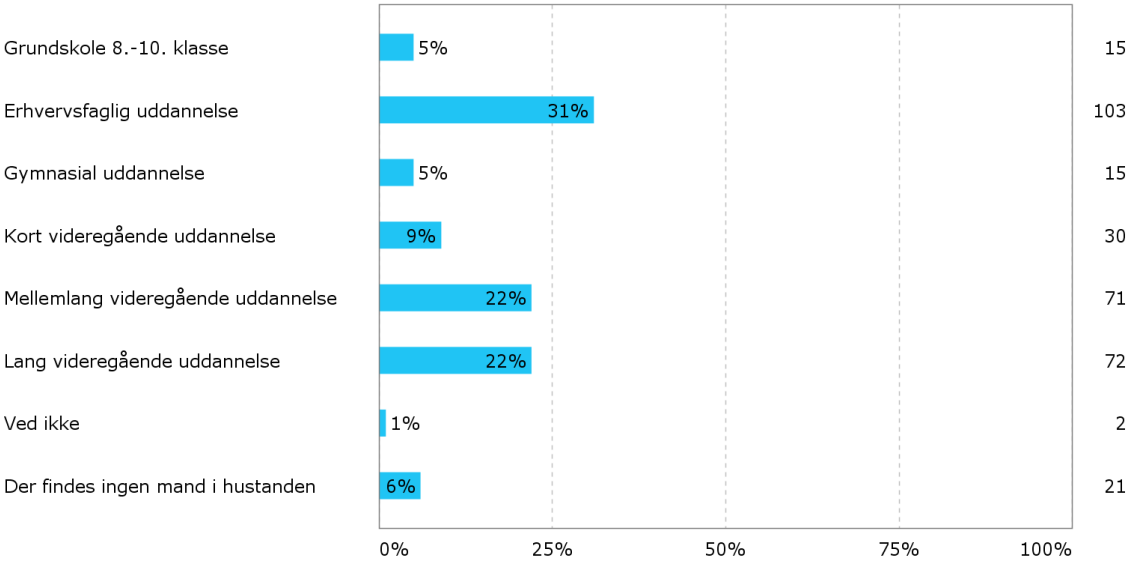

Hvad er husstandens årsindkomst før skat?

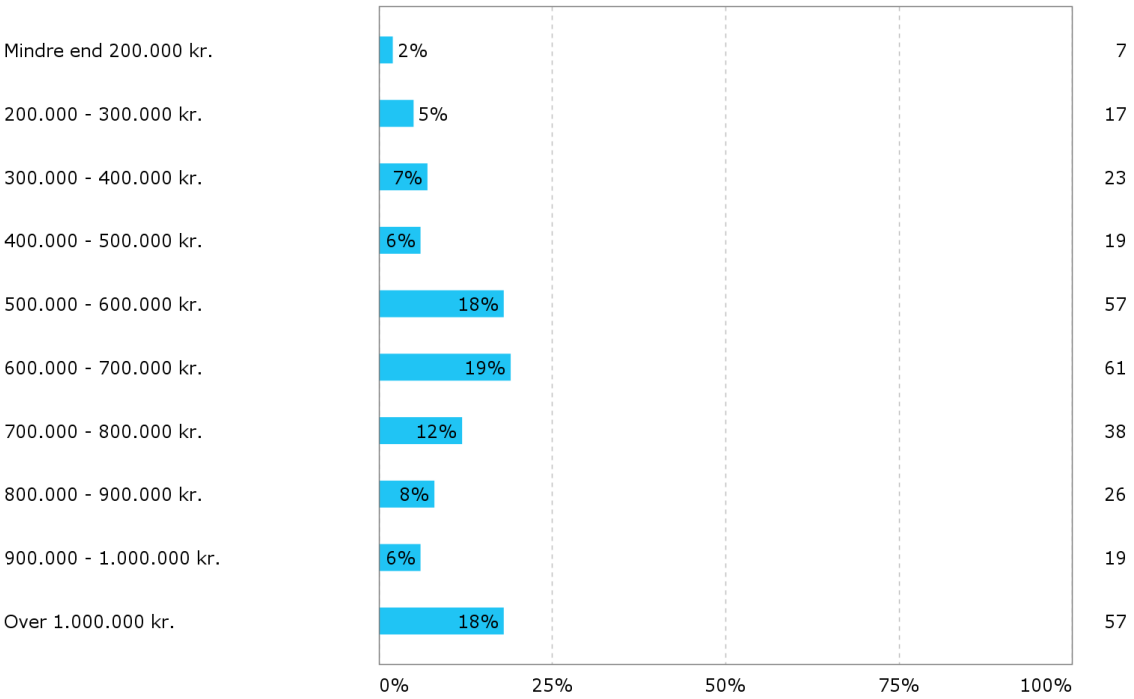

Serien MOVEMENTS

Se de tidligere udgivelser i rapportserien på CISC's hjemmeside: www.sdu.dk/cisc

2013:4 Kurt Lüders og Ejgil Jespersen: Idrætsdeltagelse blandt unge voksne med sindslidelser.

2013:3 Charlotte Skau Pawlowski, Lars Breum Christiansen, Jasper Schipperijn og Jens Troelsen: EN GOD OMVEJ – Bevægelse i lokalområdet: Samlet evaluering af otte kommunale anlægsprojekter til fremme af rekreativ fysisk aktivitet.

2013:2 Jan Toftegaard Støckel: Evaluering af Anbragte Børn i Bevægelse.

2013:1 Bjarne Ibsen, Malene Thøgersen og Lau Tofft-Jørgensen: Fritidsfaciliteterne i Fredensborg Kommune.

2012:17 Charlotte Skau Pawlowski, Lars Breum Christiansen, Jasper Schipperijn og Jens Troelsen: Naturparken Mellem Bakkedrag og Dalstrøg - Evaluering af en omdannet græsmark ved boligbebyggelse i Sønderborg.

2012:16 Charlotte Skau Pawlowski, Lars Breum Christiansen, Jasper Schipperijn og Jens Troelsen: En Voldsom Omvej - Evaluering af en omdannet støjvold i Solrød.

2012:15 Charlotte Skau Pawlowski, Lars Breum Christiansen, Jasper Schipperijn og Jens Troelsen: Pixlpark - En Digital Legeplads - Evaluering af en omdannet plads i en ny bydel i Roskilde.

2012:14 Charlotte Skau Pawlowski, Lars Breum Christiansen, Jasper Schipperijn og Jens Troelsen: Et bevægelseseksperimentarium - Evaluering af en omdannet park ved Sundhedscentret i Nykøbing Sjælland.

2012:13 Charlotte Skau Pawlowski, Lars Breum Christiansen, Jasper Schipperijn og Jens Troelsen: Sidesporet - Evaluering af en omdannet asfaltplads ved Nørre Aaby station.

2012:12 Charlotte Skau Pawlowski, Lars Breum Christiansen, Jasper Schipperijn og Jens Troelsen: Opfordring til udfordring - Evaluering af omdannede restarealer i Kolding Bycentrum.

2012:11 Charlotte Skau Pawlowski, Lars Breum Christiansen, Jasper Schipperijn og Jens Troelsen: Byens Arena - Evaluering af en omdannet parkeringsplads ved boligbebyggelse i Høje Gladsaxe.

2012:10 Charlotte Skau Pawlowski, Lars Breum Christiansen, Jasper Schipperijn og Jens Troelsen: Dronningens Bastion - Evaluering af en omdannet bastion på et historisk voldanlæg i Fredericia.

2012:9 Thomas Skovgaard, Kurt Lüders, Jesper von Seelen, Mette Munk Jensen, Bjarne Ibsen, Casper Due Nielsen og Tobias Marling: Svømning i den danske folkeskole.

2012:8 Bjarne Ibsen, Venka Simovska og Henrik M. Larsen: Tilgængelighed til og deltagelse i idræt blandt børn og unge på Vesterbro: Evaluering af DGI-byens børne- og ungeprojekt Go-Active.

2012:7 Bjarne Ibsen ... et al.: Idrættens outsidere - Inklusion eller eksklusion af vanskeligt stillede børn og unge i idræt: Evaluering af puljen til idræt for vanskeligt stillede børn og unge.

2012:6 Jan Arvidsen, Karen Dalgaard Pedersen og Søren Andkjær: Rum og rammer for Aktivt Udeliv: Et litteraturstudie om naturlige omgivelsers betydning for Aktivt Udeliv.

2012:5 Bjarne Ibsen: Human Ressource Management for Volunteers in Sports Organisations in Europe.

2012:4 Charlotte Skau Pawlowski og Jens Troelsen: EN GOD OMVEJ - Bevægelse i lokalområdet: Kvalitativ analyse af den kommunale planlægnings- og implementeringsproces forbundet med projektet.

2012:3 Louise Kamuk Storm, Simon Madsen og Bjarne Ibsen: Evaluering af projekt Grib Chancen.

2012:2 Louise Bæk Nielsen og Bjarne Ibsen: Idrætsdeltagelse og idrætsfaciliteter i Vordingborg Kommune.

2012:1 Thomas Gjelstrup Bredahl: Slutevaluering af Greve Kommunes metodeudviklingsprojekt "MultiMinen" - For 6-8 årige børn med overvægt.

2011:6 Peter Lund Kristensen: Evaluering af 'Sunde vaner fra barnsben': Den kvantitative del - Vejle Kommune.

2011:5 Louise Kamuk Storm, Simon Madsen og Bjarne Ibsen: Evaluering af 'Bevæg dig sund og glad: Et projekt i Esbjerg Kommune for overvægtige børn og deres familier.

2011:4 Jan Toftegaard Støckel: Evaluering vedrørende projekt Idrætszen.

2011:3 Bjarne Ibsen og Louise Bæk Nielsen: Idræt og idrætsfaciliteter på Bornholm.

2011:2 Jakob Haahr og Søren Andkjær (red.): Muligheder og begrænsninger for friluftsliv: Konferencerapport - artikler og abstracts.

2011:1 Ejgil Jespersen: Evaluering af Krop og Kontor forsøgsprojekter.

2010:7 Pernille Andreassen: Evaluering af 'Sunde vaner fra barnsben' - Vejle Kommune.

2010:6 Forskningsenheden for 'Bevægelse, Idræt og Samfund' (BIS): Forskningsprofil og udviklingsplaner for 2010-2014.

2010:5 Bjarne Ibsen, Anne Mette Walmar Hansen og Eva Vennekilde: Ændringer i kommunal idætspolitik efter kommunalreformen.

2010:4 Karsten Østerlund: Gå i Gang: Slutevaluering.

2010:3 Lise Specht Petersen: Rum for idræt og leg på Vesterbro.

2010:2 Bjarne Ibsen og Carsten Hvid Larsen: Aktivitet eller idrætspolitisk arbejde? Frivilligt arbejde i DGI Vestsjælland og DGI Nordsjælland.

2010:1 Bjarne Ibsen, Jan Toftegaard Støckel og Charlotte Klinker: Børn og fysisk aktivitet på Vesterbro.

2009:7 Lise Specht Petersen og Bjarne Ibsen: København – en by i bevægelse: evaluering af Københavns Kommunes motionsstrategi.

2009:6 Ole Lund: Evaluering af projekt 'Sund Cirkel'.

2009:5 Carsten Hvid Larsen og Bjarne Ibsen: Frivilligt arbejde i Gigtforeningen.

2009:4 Ole Lund: Sund indskoling – evaluering af sundhedsfremmende indsatser i SFO og indskoling i Frederikshavn Kommune.

2009:3 Kirsten Kaya Roessler: Gruppesamtaler som psykologisk behandling af kroniske smerter: erfaringer fra projektet "Tilbage til arbejdet".

2009:2 Lars Breum Christiansen og Jens Troelsen: Bevægelsesmuligheder i Kolding By 2008.

2009:1 Ole Lund: Rend og Hop – Vi si'r stop: et sundhedsprojekts bestræbelser på at skabe bedre betingelser for det sunde liv i Varde Kommune.

2008:10 Lars Breum Christiansen og Jens Troelsen: Bevægelsesmuligheder i Roskilde By.

2008:9 Per Jørgensen: Idrætspolitik i Gentofte Kommune gennem 100 år.

2008:8 Jens Høyer-Kruse, Malene Thøgersen, Jan Toftegaard Støckel, Bjarne Ibsen: Offentlige-frivillige partnerskaber omkring børn og fysisk aktivitet.

2008:7 Pernille Vibe Rasmussen: Foreninger og integration: Undersøgelse af foreningers vilkår for integrationsarbejde i Københavns Kommune.

2008:6 Thomas Gjelstrup Bredahl: Ekstern evaluering af Motion på Recept i Frederiksberg Kommune: September 2007.

2008:5 Thomas Gjelstrup Bredahl: Evaluering af Motion på Recept i Nordjylland 2007.

2008:4 Jens Troelsen, Kirsten Kaya Roessler, Gert Nielsen og Mette Toftager: De bolignære områders betydning for sundhed: hvordan indvirker bolignære områder på sundheden? – og hvordan kan udformningen gøres bedre?

2008:3 Ole Lund og Pernille Andreassen: Gå i gang: evalueringsrapport.

2008:2 Jan Toftegaard Støckel (red.): Parallel leg eller integreret leg? – partnerskaber om børn, leg og bevægelse.

2008:1 Pernille Vibe Rasmussen og Kirsten Kaya Roessler: Stofmisbrug og fysisk aktivitet: Evaluering af "Krop og læring – Mere styr på eget liv".

2007:1 Bjarne Ibsen: Børns idrætsdeltagelse i Københavns Kommune 2007.